

Затверджено

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П - 4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій

Форма навчання заочна

Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ **В. В. Карцева**
(підпис, ініціали та прізвище)

« _____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами ПрАТ «Племзавод «Яненківський»)**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи Кутлаєва Євгенія Вікторівна

_____

Науковий керівник к.е.н., доц. Гасій Олена Володимирівна

_____

Рецензент

Полтава 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Сутність платоспроможності та її роль в забезпеченні ефективного функціонування підприємства.....	6
1.2 Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства.....	15
1.3 Методичні підходи до комплексного оцінювання та прогнозування платоспроможності підприємства.....	29
Висновки за розділом 1	40
РОЗДІЛ 2 ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ПОГЛИБЛЕНОГО АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПрАТ «ПЛЕМЗАВОД «ЯНЕНКІВСЬКИЙ».....	43
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський»	43
2.2 Аналіз платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у взаємозв'язку з його ліквідністю та фінансовою стійкістю.....	55
2.3 Оцінка платоспроможності підприємства на основі аналізу збалансованості його грошових потоків.....	68
Висновки за розділом 2	78
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯМ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ ЇЇ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ.....	80
3.1 Методичні основи розробки комплексної оцінки та прогнозування платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський»	80
3.2 Планування надходжень і витрат грошових коштів підприємства.....	88
3.3 Шляхи забезпечення платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.....	99
Висновки за розділом 3.....	107
ВИСНОВКИ.....	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	113
ДОДАТКИ.....	125

ВСТУП

В сучасних умовах здійснення ефективної господарської діяльності підприємствами ускладняється фінансово-економічною та політичною кризами. Все це призводить до скорочення виробництва, неплатоспроможності підприємств, втрати ринків збуту, обмеження доступу до сировинних ресурсів та гострого дефіциту фінансових ресурсів. Такі обставини вимагають від всіх підприємців вирішення нових завдань, пов'язаних з підтримкою та забезпеченням їх стабільного економічного розвитку, що також стосується суб'єктів сільськогосподарського господарства.

У більшості вітчизняних підприємств сільськогосподарської галузі спостерігається зростання питомої частки дебіторської та кредиторської заборгованості, більшість якої є простроченими, а також неефективне використання виробничих ресурсів та виробничої потужності, що призводять до погіршення їх платоспроможності та фінансової стійкості. Тому практичного значення набуває дослідження динаміки платоспроможності та ліквідності підприємств. Аналіз платоспроможності та ліквідності дозволить виявити відхилення показників від вітчизняних відповідних нормативів для усунення яких потрібно розробити ряд заходів за допомогою яких підприємства покращать свою діяльність, що безпосередньо вплине рівень економіки країни, адже, економічна стабільність – головна умова європейської інтеграції, що є пріоритетним завданням для України.

Проблема управління платоспроможністю підприємства завжди була актуальною і посідала важливе місце серед напрямів економічних досліджень, оскільки платоспроможність є невід'ємним поняттям ринкової економіки та характерної для неї концепції управління фінансами суб'єктів господарювання. Кожен суб'єкт господарювання прагне підтримувати абсолютну ліквідність, платоспроможність і стійкий фінансовий стан.

Вирішенню проблем управління ліквідністю та платоспроможністю присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок вирішення цих проблем зробили вітчизняні вчені: І. Бланк, М. Білик, В. Галасюк, С. Герасименко, Т. Канєва, Г. Крамаренко, В. Лахтіонова, Л. Лігоненко, І. Ломачинська, О. Терещенко, В. Тропіна, ІМ. Чумаченко та інші. Серед зарубіжних вчених: М. Абрютін, Т. Берднікова, Л. Бернстайн, Ю. Брігхем, Л. Гапенські, О. Грачова, А. Гроппеллі, Р. Каплан, Е. Негашев, Г. Савицька, Р. Сайфулін, В. Ковальова, Е. Уткін, А. Шеремет та інші.

Віддаючи належне доробку вчених, слід зауважити, що з огляду на реалії сьогодення проблеми оцінювання та забезпечення ліквідності активів і платоспроможності підприємств у довгостроковій перспективі як з теоретичного, так і практичного погляду потребують подальших досліджень. Отже, актуальність даної проблеми та рівень її вивчення визначили вибір теми дипломної роботи, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Метою дипломної роботи є обґрунтування підходів до оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства, а також розробка практичних рекомендацій по їх удосконаленню.

У дипломній роботі мету дослідження передбачається реалізувати шляхом розв'язання таких завдань:

- обґрунтувати сутність платоспроможності та її роль в забезпеченні ефективного функціонування підприємства;
- дослідити концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства;
- визначити методичні підходи до комплексного оцінювання та прогнозування платоспроможності підприємства;
- охарактеризувати фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Племзавод «Яненківський»;
- проаналізувати платоспроможність підприємства у взаємозв'язку з його ліквідністю та фінансовою стійкістю;

- оцінити платоспроможність підприємства на основі аналізу збалансованості його грошових потоків;
- розробити методику комплексної оцінки та прогнозування платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський»;
- запропонувати напрями планування надходжень і витрат грошових коштів підприємства;
- обґрунтувати шляхи забезпечення платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

Об'єктом дослідження є процес управління платоспроможністю підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти оцінювання і прогнозування платоспроможності підприємства.

У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення, порівняння, системності і комплексності – при обґрунтуванні теоретичних підходів до оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства; економіко-статистичні методи – при обробці інформації; графічні методи – для наочного відображення аналізованих тенденцій. У процесі дослідження було використано абстрактно-логічний метод – при узагальненні понять платоспроможності та ліквідності підприємства та формулювання висновків та системний аналіз – при дослідженні структурних елементів системи показників оцінки платоспроможності підприємств.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних економістів з даної тематики, монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, а також законодавчі та нормативні акти з питань фінансової діяльності підприємств, періодична і спеціальна література з фінансового аналізу та фінансового менеджменту, а також статистична і фінансова звітність досліджуваного підприємства за період 2015–2017 рр.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність платоспроможності та її роль в забезпеченні ефективного функціонування підприємства

Усунення з ринку збанкрутілих підприємницьких установ – неодмінна умова ефективного функціонування ринкового механізму. Проте запобігти банкрутству, забезпечити тривале процвітання цих установ – завдання значно складніше й важливіше. Формування механізму і застосування до багатьох підприємств процедур банкрутства припускає об'єктивну оцінку їх фінансового стану і має пріоритетне значення як для самих підприємств, так і для їх контрагентів, інвесторів, кредиторів, державних установ. Однією з найважливіших складових аналізу та ефективного управління є забезпечення платоспроможності, тобто з позиції довгострокової перспективи фінансовий стан підприємств характеризується структурою джерел коштів, ступенем залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів [38].

Фінансовий стан являє собою найважливішу характеристику економічної діяльності підприємства в зовнішньому середовищі. Він визначає конкурентоздатність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, дозволяє оцінити, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансових та інших відносинах. Сьогодні більшість підприємств не можна характеризувати як стабільні та такі, що мають стійкий фінансовий стан. Саме в такий час особливо гостро постає питання аналізу та дослідження ефективності функціонування підприємства та його платоспроможності.

В існуючій вітчизняній економічній теорії та практиці не існує єдиного підходу щодо визначення поняття «платоспроможності підприємства», тому розкриття сутності та методів оцінки даного показника є актуальними з точки

зору теорії, що дасть змогу вирішити проблему низької платоспроможності вітчизняних підприємств. Визначення поняття платоспроможності підприємства вітчизняними та зарубіжними вченими наведемо у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «платоспроможність» в літературних джерелах

Представники	Зміст поняття«платоспроможність»
Я. В. Васьковська [12]	Готовність та здатність виконати зобов'язання в зазначений термін
Й. Ворст, П. Ревентлоу [20, с. 45]	Здатність витримувати збитки.
Н. Гавришко, С. Ярошук [22]	Платоспроможність - абсолютна ліквідність, тобто такий стан ресурсів підприємства, коли воно володіє на певний момент коштами, достатніми для оплати всіх зобов'язань
В. В. Ковальов [38; 39, с. 217]	Наявність у підприємства грошових ресурсів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення.
М. М. Крейніна [46, с. 14]	Наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції.
М. С. Абрютина, А. В. Грачов [1]	Достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент усіх своїх короткострокових зобов'язань перед кредиторами
Е. І. Уткін [86, с. 216]	Здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями
А. Д. Шеремет [92, с. 165]	Здатність покриття усіх зобов'язань підприємства.
Є. В. Мних [60]	Здатність підприємства до швидкого погашення своїх короткотермінових зобов'язань
Р. В. Федорович, В. М. Серединська [87]	Готовність підприємства своєчасно виконувати свої платіжні зобов'язання. Підприємство вважається платоспроможним, якщо в нього достатньо грошових активів для розрахунку за поточними зобов'язаннями, які вимагають негайного погашення
Л. В. Винятинська[13]	Здатність підприємства розраховуватися за борговими зобов'язаннями наявними грошовими коштами у зазначених розмірах та у відведений час

Таким чином, підходи науковців до визначення платоспроможності підприємства, наведені у табл. 1.1, можна звести до таких трьох позицій:

1) платоспроможність визначається наявністю власних оборотних коштів та здатністю покривати збитки [1; 20; 46];

2) платоспроможність визначається як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання [12; 20; 38; 39];

3) платоспроможність представлена як важливий показник фінансової стійкості [59].

Платоспроможність підприємства як найважливіший показник, який характеризує його фінансовий стан, має певні ознаки, основні з яких:

- наявність в достатньому обсязі коштів на поточних рахунках;
- відсутність поточної кредиторської заборгованості.

Крім того, в економічній літературі досить часто ототожнюються поняття ліквідності та платоспроможності підприємства, що і підтверджено вищенаведеними визначеннями [1;12; 20; 46].

Слід відмітити, що поняття платоспроможності та ліквідності тісно взаємопов'язані, але не тотожні. Слід звернути увагу на те, що поняття «ліквідність» співвідноситься як з конкретними видами активів, так і з їх сукупністю в цілому («ліквідність балансу», «ліквідність інвестицій») та з підприємством як суб'єктом фінансових відносин (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок між показниками ліквідності та платоспроможності підприємства [46]

Так, на рис. 1.1 представлено взаємозв'язок між платоспроможністю, ліквідністю підприємства і ліквідністю балансу та активів. Ліквідність балансу, що базується на рівновазі активів і пасивів, є основою платоспроможності й

ліквідності підприємства. Іншими словами, ліквідність – це спосіб підтримки платоспроможності. Але разом з тим, якщо підприємство має високий імідж і постійно платоспроможне, то йому легше підтримувати свою ліквідність.

Ліквідність передбачає наявність ліквідних активів, за допомогою яких підприємство зможе погасити свої борги та розрахуватися за фінансовими зобов'язаннями навіть з порушенням термінів погашення, що передбачені контрактами.

Платоспроможність – це здатність господарюючого суб'єкта вчасно і в повному обсязі погашати свої боргові зобов'язання перед усіма контрагентами і державою перш за все грошовими коштами. Нездатність відповідати по боргах називають «неплатоспроможністю». Її поділяють на економічну (комерційну) і юридичну. З економічної точки зору неплатоспроможність означає нездатність підприємства здійснювати оплату своїх боргів, що певною мірою ускладнює його господарську діяльність, проте ще не призводить до юридичних наслідків – зокрема відкриття справи про неплатоспроможність у господарському суді. З юридично точки зору неплатоспроможність – це нездатність підприємства оплатити свої боргові зобов'язання сукупним обсягом 300 мінімальних заробітних плат за умови, що з дати настання строку виплати боргів минуло не менше 3 місяців. Така неплатоспроможність може мати негативні юридичні наслідки для підприємства – відкриття справи про неплатоспроможність у господарському суді, визнання підприємства банкрутом, його ліквідацію або примусову реорганізацію. Юридична неплатоспроможність більш небезпечна для життєдіяльності підприємства, проте вона завжди є наслідком економічної. Тому всі методи діагностики в системі управління спрямовані перш за все на виявлення ознак або ймовірності економічної неплатоспроможності з метою недопущення її юридичних наслідків [79].

Забезпечення платоспроможності вимагає від підприємства здатності акумулювати необхідний обсяг грошових ресурсів для здійснення розрахунків, що називають ліквідністю. Отже, ліквідність господарюючого суб'єкта – це його здатність трансформувати (перетворювати) свої активи в грошові кошти

для здійснення розрахунків по боргових зобов'язаннях. У свою чергу ліквідність активу – це спроможність активу трансформуватися у грошові кошти.

Таким чином, ліквідність і платоспроможність являють собою цілком взаємопов'язані явища. З однієї сторони, платоспроможність залежить від наявних грошових ресурсів, а отже від перетворення активів у гроші. З іншого боку, потреба в трансформації активів у гроші обумовлюється доцільністю забезпечення певного рівня платоспроможності.

Платоспроможність і ліквідність за своїм змістом дуже близькі, але останнє більш містке. Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність підприємства. Разом з тим ліквідність характерна як для поточного стану розрахунків, так і на перспективу. Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але мати несприятливі можливості в майбутньому, і навпаки. Ліквідність менш динамічна порівняно з платоспроможністю. Причина в тому, що по мірі стабілізації виробничої діяльності підприємства у нього постійно формується визначена структура активів та джерел коштів, різкі зміни яких порівняно рідкісні.

Слід відмітити, що існує тісний зв'язок між платоспроможністю та фінансовою стійкістю. «Коротко–орієнтований» підхід, в більшості випадків, передбачає дослідження цього зв'язку за схемою «фактор – результат» з розглядом фінансової стійкості в якості останнього, а «системний» підхід – навпаки, визначає платоспроможність як результат стабільного функціонування підприємства. Між даними поняттями, які в умовах ринкової економіки є найважливішими характеристиками фінансового стану складної економічної системи – підприємства, існують складні зворотні зв'язки, що не дозволяє однозначно визначити їх місце в схемі «фактор–результат». Конкретний результат розв'язання даного завдання залежить від горизонту оцінювання платоспроможності, тобто від виду платоспроможності (миттєва, поточна, перспективна). Тому можна зробити висновок, що фінансова стійкість – це такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого

платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна в часі, а співвідношення власного та позикового капіталу перебуває в межах, що забезпечує цю платоспроможність.

Платоспроможність підтверджується даними про:

- а) наявність грошових коштів на рахунках в банках, короткострокових фінансових вкладень;
- б) відсутність простроченої заборгованості та затримки платежів;
- в) несвоєчасне погашення кредитів, а також тривале безперервне користування кредитами [27].

Низька платоспроможність може бути як випадковою, тимчасовою, так і тривалою, хронічною. Причинами цього можуть бути:

- помилки в розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості;
- невиконання планових завдань виробництва і реалізації продукції внаслідок порушення її структури та асортименту, зниження якості;
- підвищення собівартості продукції;
- неплатоспроможність самих покупців і замовників з різних на це причин;
- нестаток власних джерел фінансування підприємства;
- значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість та у надлишкові виробничі запаси;
- нераціональна структура оборотних коштів та низька їх оборотність;
- інфляційні процеси та податкова політика [27].

Виходячи з проведених досліджень, вважаємо доцільним запропонувати узагальнююче визначення поняття платоспроможності, яке найповніше відображає його сутність. Отже, платоспроможність – це здатність підприємства без шкоди для його основної діяльності наявними в нього ресурсами своєчасно та в повному обсязі розрахуватися по своїм борговим зобов'язанням, що вже настали і потребують негайного погашення,

спроможність здійснювати при цьому безперервну фінансово-господарську діяльність.

Однією із задач вивчення платоспроможності підприємства та управління нею є потреба у всебічній, науково обґрунтованій класифікації цього терміну. У економічній літературі [52] найчастіше виділяють два основні види платоспроможності (за часовою ознакою): поточна та очікувана (перспективна) [84]. Поточна платоспроможність визначається на дату складання балансу. Підприємство вважається платоспроможним при відсутності простроченої заборгованості перед постачальниками, банківськими установами і перед іншими організаціями. Очікувана (перспективна) платоспроможність визначається на конкретну дату в майбутньому періоді. Для цього порівнюються прогностні величини наявності платіжних коштів з терміновими зобов'язаннями підприємства на цю дату [44].

Класифікація платоспроможності підприємства за різними характеристиками наведена в табл. 1.2. На нашу думку, відповідно до наведеної класифікації потрібно здійснювати управління платоспроможністю на підприємстві.

Таблиця 1.2 – Управління платоспроможністю підприємства за її видами

Класифікаційні ознаки	Види платоспроможності	Напрямок управління
1. За строком виконання зобов'язань	Короткострокова	Оцінка поточного й перспективного фінансового стану підприємства з позиції сплати за зобов'язаннями
	Довгострокова	
2. За видами господарської діяльності	Платоспроможність за операційною діяльністю	Оцінка здатності підприємства за рахунок основної (операційної) діяльності здійснювати інвестиційну діяльність та залучати й повертати кредитні ресурси за фінансовою діяльністю
	Платоспроможність за інвестиційною діяльністю	
	Платоспроможність за фінансовою діяльністю	
3. Залежно від операційного процесу	Споживча	Оцінка власних джерел забезпечення платоспроможності підприємства (прибутку від реалізації продукції) й оцінка ресурсів для здійснення виробничого процесу
	Виробнича	
	Комерційна	
4. За спроможністю здійснення платежів	Постійна	Оцінка необхідності обрання таких форм розрахунків, які б забезпечували своєчасне здійснення розрахункових операцій
	Тимчасова	
5. По відношенню до суб'єктів інвестиційного процесу	Платоспроможність інвестора	Аналіз платоспроможності підприємства при реалізації інвестиційного проекту й оцінка ефективності вкладення коштів у проект
	Платоспроможність підприємства-реципієнта	

Джерело: узагальнено автором за [1; 44; 49; 51]

Як видно з інформації, що міститься в табл. 1.2, управління платоспроможністю підприємства за окремими видами є необхідним етапом у досягненні головної мети діяльності підприємства – зростання його ринкової вартості [9].

Цікавою є думка Л. О. Лігоненко, яка поділяє характеристики платоспроможності підприємства таким чином [51]:

1. Залежно від характеру та інформаційної бази дослідження на статичну і динамічну. Статична платоспроможність досліджується у певному періоді часу і характеризує здатність підприємства виконувати планові платежі та термінові зобов'язання за рахунок реальних залишків грошових активів (резервів).

2. Динамічна платоспроможність оцінюється за допомогою аналізу грошового обороту підприємства, тобто визначення та порівняння розмірів вхідного (надходження коштів) і вихідного (витрачання коштів) грошових потоків підприємства протягом заданого періоду часу. Останню характеристику, на наш погляд, можна продовжити та доповнити у зв'язку з розподілом грошового обороту за видами діяльності підприємства на операційну, фінансову та інвестиційну, що дозволяє оцінити ступінь участі кожного виду діяльності у формуванні грошових потоків.

3. Залежно від періоду оцінки на фактичну та перспективну. Фактична платоспроможність характеризує платіжні можливості підприємства на дату або протягом періоду оцінки. Перспективна платоспроможність визначає потенційні можливості виконання платіжних зобов'язань і витрат, враховує потенційні надходження та необхідні грошові витрати протягом майбутнього періоду.

4. Залежно від видів платіжних засобів – на грошову, розрахункову та майнову. Грошова передбачає виконання зобов'язань тільки за рахунок наявних коштів. Розрахункова – за рахунок наявних коштів і можливих (реальних) джерел їх зростання (засобів у розрахунках). Майнова (потенційна) – за рахунок усіх видів оборотних активів підприємства (у разі їх умовного продажу).

5. Залежно від підходу до визначення необхідного обсягу витрачання коштів (платоспроможних потреб) на боргову (бухгалтерську), поточну й загальну. Боргова (бухгалтерська) платоспроможність визначається можливостями виникнення зовнішніх (термінових) зобов'язань. Поточна платоспроможність визначається можливостями фінансування поточної діяльності. Загальна платоспроможність визначається ступенем покриття зовнішніх термінових зобов'язань і планових витрат.

На нашу думку, класифікацію слід доповнити характеристикою платоспроможності за джерелами фінансування, поділяючи її на ту, що формується за рахунок внутрішніх чи зовнішніх джерел. При цьому внутрішня платоспроможність формується за рахунок зворотного притоку платіжних засобів і за рахунок самофінансування (надлишку коштів і накопичення прибутку). Зовнішня платоспроможність забезпечується за рахунок приросту власного капіталу (акцій, додаткових пайових вкладень тощо) та кредитування (довгострокового і короткострокового).

Багато авторів, розглядаючи категорію неплатоспроможності, відзначають, що вона може бути випадковою, тимчасовою і тривалою, хронічною. На нашу думку, така характеристика належить і до платоспроможності, тобто вона може бути терміновою, періодичною та тривалою.

Таким чином, поняття «платоспроможності» підприємства є складним і багатофакторним, зумовлюється економічним середовищем, в межах якого здійснюється діяльність підприємства, а також результатами його функціонування. Оцінювання платоспроможності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика аналізу платоспроможності в Україні знаходиться на стадії свого становлення. Наведені теоретичні підходи до визначення економічної сутності платоспроможності підприємства є передумовою управління платоспроможністю як складовою фінансової стабільності підприємства.

1.2 Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства

Сучасні економічні умови господарювання вимагають від керівництва підприємств нових підходів до управління платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, можливості її негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності і необхідності розробки відповідних захисних заходів. При цьому потрібно в комплексі формувати цілісну політику управління платоспроможністю як невід’ємну складову управління діяльністю підприємства, пов’язану з іншими його елементами.

Управління платоспроможністю являє собою певну систему, яка охоплює практично всі елементи фінансового управління. Воно полягає в аналізі та управлінні рухом грошових потоків, тобто передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їх витрачання та перерозподіл.

Управління платоспроможністю полягає в аналізі та управлінні рухом грошових потоків, передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, тобто їхнє витрачання та перерозподіл. Для ефективного управління платоспроможністю необхідно визначити, які види діяльності і елементи активів і пасивів сприяли зростанню чи зменшенню грошових коштів і якою мірою.

Метою управління платоспроможністю є повне задоволення в установлені строки потреб кредиторів та забезпечення реалізації стратегічних напрямів діяльності [92]. Основні напрями управління платоспроможністю підприємств можемо зобразити на рис. 1.2.

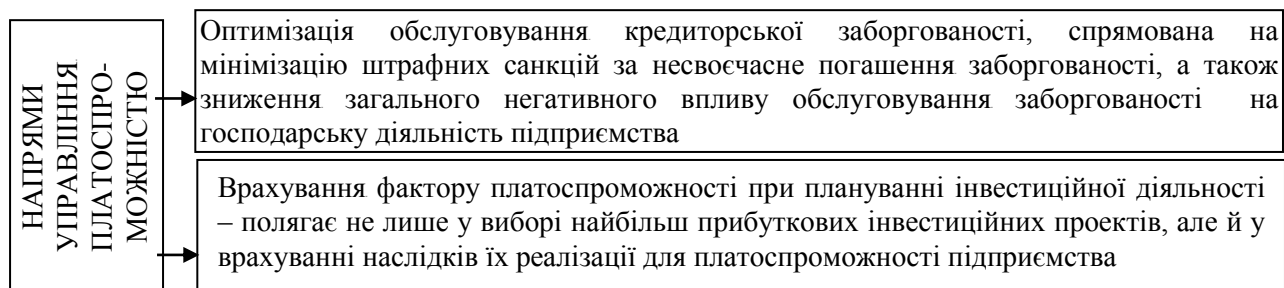

Рисунок 1.2 – Основні напрями управління платоспроможністю підприємства[15, с. 84]

Теоретичні та методологічні основи побудови системи управління в межах попередження кризових явищ щодо втрати платоспроможного фінансового стану підприємством досить детально досліджені у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників [26; 52; 41]. Однак відмінними залишаються їх підходи до елементів, що формують систему управління платоспроможністю підприємства та взаємозв'язків між ними.

Так, Гук О. В. до елементів системи антикризового управління підприємством відносить: прогнозування та моніторинг банкрутства, управління ризиками, систему інформаційного забезпечення, процедуру ліквідації підприємства та методи подолання банкрутства[26].

Дещо інший підхід пропонує Л. Лігоненко, виокремлюючи такі складові системи антикризового управління підприємством, як об'єкт, суб'єкт, процес, мета, функції, механізми та принципи[51]. Подібної точки зору, стосовно елементів системи дотримується і автор[71], відносячи до них: предмет, об'єкт, суб'єкти, мету, цілі, завдання, механізми та критерії оцінки антикризового управління.

Якщо узагальнити вищенаведене, то слід зазначити, що підходи авторів до цієї проблеми є досить слушними, однак вони не враховують усієї специфіки та особливостей притаманних системі та антикризовому управлінню цілому, та управлінню платоспроможністю зокрема. На нашу думку, до основних елементів системи управління платоспроможністю доцільно відносити: предмет, мету, принципи, функції, нормативно-правове та методичне забезпечення, а також процес його здійснення(рис.1.3).

При визначенні складових системи антикризового управління, на нашу думку, варто враховувати сутність та особливості притаманні кожній системі, а також управлінню платоспроможності. Згідно тлумачного словника, система - порядок зумовлений правильним, планомірним розташуванням взаємним зв'язком частинного-небудь[65]. Під системою доцільно розуміти, щось ціле, створене з окремих частин та елементів з метою забезпечення цілеспрямованої діяльності. Кожній системі притаманні особливості: наявність великої кількості елементів;

об'єднаність елементів системи єдиною метою; наявність взаємозв'язків між елементами системи; єдність та цілісність елементів системи; ієрархічність та самостійність; наявність чіткого управління.

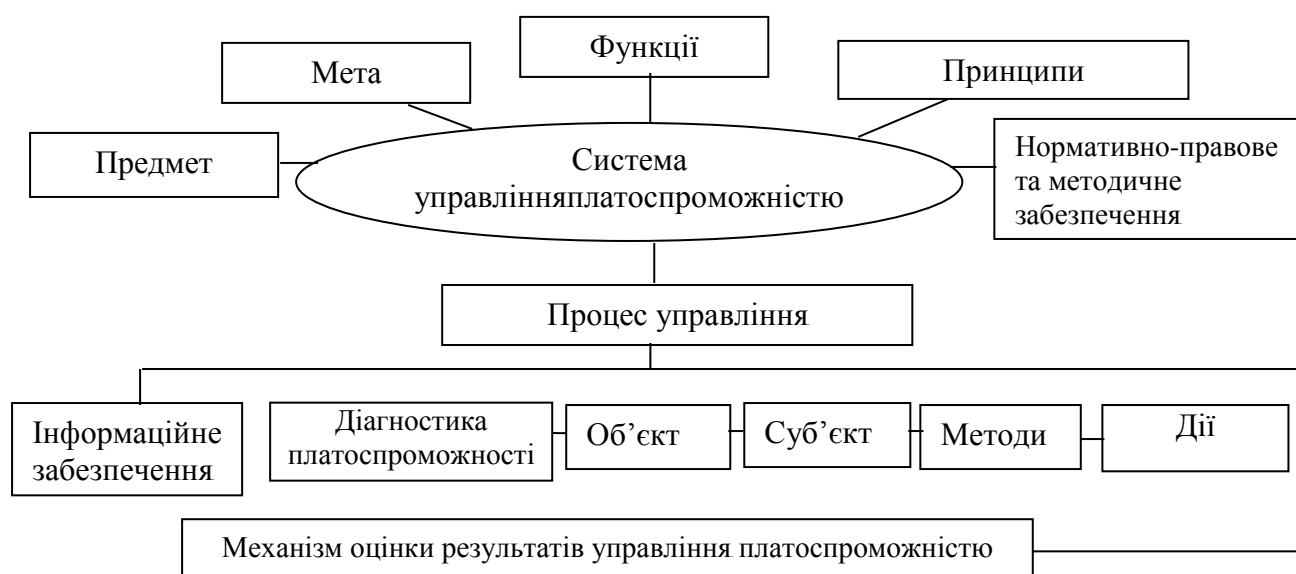

Рисунок 1.3– Елементи системи управління платоспроможністю підприємства

Джерело: запропоновано автором

Що стосується особливостей притаманних антикризовому управлінню платоспроможності підприємства, то серед найбільш поширених доцільно виділити такі[9; 44; 86]: схильність до неформальних методів управління; диверсифікованість управління; посилення інтеграційних процесів; переважаюча роль оперативного планування; високий рівень юридичної та соціальної відповідальності; присутність постійних інновацій; високий рівень невизначеності; зниження рівня керованості; терміновість реагування на зміни у середовищі функціонування; максимальна реалізація внутрішнього потенціалу тощо.

Виходячи із розглянутих вище сутності та особливостей притаманних системі, в цілому, та антикризовому управлінню платоспроможності, зокрема, доцільно перейти до визначення поняття «система управління платоспроможністю підприємства» та елементів, що її формують. Отже, під

управлінням платоспроможністю підприємства розуміють цілеспрямовану діяльність керівництва підприємства із забезпечення його платоспроможності, оптимізації боргового навантаження та підвищення ефективності використання коштів, що надійшли до підприємства в результаті виникнення боргових зобов'язань [71]. У даному випадку варто також враховувати вплив заходів із забезпечення платоспроможності на фінансову та господарську діяльність підприємства.

Розглянемо кожен елемент системи управління платоспроможністю підприємства більш детально.

Предметом антикризового управління платоспроможністю підприємства є усі можливі та реальні чинники, які можуть негативно впливати на платоспроможність підприємства і призводити до настання та розвитку кризи неплатоспроможності.

Метою управління платоспроможністю підприємства є недопущення втрати підприємством платоспроможності під дією негативних чинників, які можуть виникати у середовищі його функціонування.

Важливе місце у системі управління платоспроможністю підприємства підприємством займає методичне та нормативно-правове забезпечення. Основою останнього є законодавство про банкрутство, податкове законодавство, а також окремі нормативні акти, які регулюють фінансові відносини між підприємствами та іншими суб'єктами господарювання. У свою чергу, основу методичного забезпечення складає Наказ Міністерства економіки «Про методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», який спрямований на вирішення наступних завдань[59]: забезпечення єдиного підходу при оцінці фінансово-господарського стану підприємств та виявленні ознак приховуваного, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства; своєчасне виявлення незадовільної структури балансу та здійснення випереджаючих заходів

уникнення банкрутства; виявлення резервів ефективності виробництва та відновлення платоспроможності шляхом проведення процедури санації.

В цілому, роль нормативно-правового та методичного забезпечення, як складової системи антикризового управління платоспроможністю підприємства зводиться до наступного: врегулювання відносин між підприємством-боржником та кредитором; захист інтересів кредиторів, акціонерів та працівників в умовах можливого банкрутства суб'єкта господарювання; своєчасне виявлення та попередження загрози банкрутства; фінансове оздоровлення та збереження перспективних суб'єктів господарювання; очищення ринку від нерентабельних, неконкурентоспроможних суб'єктів господарювання.

Успішність антикризового управління платоспроможністю підприємства великою мірою залежить від дотримання притаманних йому функцій та принципів.

Під функціями антикризового управління платоспроможністю підприємства слід розуміти сукупність видів діяльності, послідовна реалізація яких, забезпечує досягнення його мети та цілей.

На сьогоднішній день, відсутній єдиний підхід стосовно переліку функцій, притаманних антикризовому управлінню платоспроможністю підприємства. Проведений аналіз підходів авторів[17; 26; 52; 71] до визначення функцій антикризового управління платоспроможністю підприємства, а також притаманних їм недоліків, став вагомою основою до розробки власної класифікації їх видів. На наш погляд, функції антикризового управління платоспроможністю підприємства слід розглядати у межах таких трьох груп:

- базові(загальні)– функції, реалізація яких необхідна для забезпечення будь-якого процесу управління платоспроможністю підприємства (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання);

- доповнюючі (часткові)– функції, які враховують специфіку антикризового управління платоспроможністю підприємства (інформаційно-аналітична, прогностична, цільова, облікова);

– інтеграційні(об'єднувальні)— об'єднують базові та доповнюючі функції антикризового управління платоспроможністю підприємства у єдиний процес, забезпечуючи його неперервність та ефективність(комунікаційна, керуюча, координуюча, мобілізуюча).

Що стосується принципів управління платоспроможністю підприємства, то під ними прийнято розуміти правила поведінки, відповідно до яких реалізуються ті чи інші завдання управління, підвищується потенціал управління, а також удосконалюється організація відносин об'єкта управління із середовищем його функціонування [9]. Оскільки, антикризове управління платоспроможністю підприємства розглядається як невід'ємна складова загальної системи управління підприємством, воно повинно базуватися як на загальних принципах управління, так і на індивідуальних, тобто притаманних виключно йому.

Отже, до загальних принципів антикризового управління слід відносити наступні:

– принцип законності(управління повинно виключати проведення будь-яких незаконних дій і здійснюватися відповідно до чинного законодавства);

– принцип єдиної мети(управління повинно мати чітко визначену мету та спрямовуватися на її досягнення);

– принцип глибинності(управління повинно спрямовуватися не лише на ліквідацію зовнішніх симптомів кризи неплатоспроможності, але й чинників, що її зумовили);

– принцип ефективності(ефективність управління може бути досягнута за умови максимального використання потенціалу підприємства-боржника, суб'єктів антикризового управління та при мінімальних витратах часу і ресурсів);

– принцип повноважень та відповідальності(управління повинно здійснюватися уповноваженими особами, які зобов'язані нести відповідальність за свої дії та їх наслідки);

– принцип відповідності(організація управління повинна здійснюватися з урахуванням конкретних умов та особливостей діяльності підприємства).

Процес антикризового управління платоспроможністю підприємства повинен базуватися на таких принципах:

– принцип послідовності дій(антикризові процедури повинні здійснюватися поетапно та у чітко визначеній послідовності).

Реалізація кожного наступного етапу управління може бути актуальною лише за умови повного виконання завдань попереднього;

– принцип постійного нагляду(кожен етап процесу антикризового управління повинен здійснюватися під постійним наглядом відповідних осіб, з метою своєчасного виявлення та усунення можливих недоліків чи помилок);

– принцип динамічності(процес антикризового управління повинен здійснюватися з урахуванням усіх змін, які відбуваються у внутрішньому чи зовнішньому середовищі функціонування підприємства та пристосовуватись до них).

Антикризовий менеджмент у системі управління платоспроможністю підприємства – важлива складова антикризового управління, яка передбачає цілеспрямований вплив на групу працівників чи окремих виконавців антикризових дій, задля досягнення поставленої мети та цілей.

До принципів антикризового менеджменту у системі управління платоспроможністю підприємства доцільно відносити:

– принцип професіоналізму – повинен здійснюватися особою, яка володіє спеціальними знаннями та навиками у його організації);

– принцип цілеспрямованості –повинен спрямовуватися на досягнення поставленої мети та цілей антикризового управління);

– принцип реактивності дій – чим раніше будуть розроблені та реалізовані антикризові дії, тим більшими будуть шанси у підприємства ліквідувати кризу з найменшими негативними наслідками;

– принцип мотивації – мотивація працівників у матеріальній чи моральній формі, сприятиме більш інтенсивному та ефективному виконанню завдань антикризового управління, і відповідно досягненню його цілей[86]).

Реалізація антикризового менеджменту здійснюється через прийняття та реалізацію антикризових управлінських рішень, які повинні відповідати наступним принципам:

- принцип достовірності – повинно здійснюватися на основі найбільш повної та достовірної інформації;
- принцип узгодженості рішень – повинно здійснюватися з урахуванням потреб та інтересів учасників процесу антикризового управління;
- принцип оптимальності рішень – суть полягає у розробці альтернативних варіантів антикризових рішень, урахуванні їх можливих наслідків (позитивних і негативних) та вибору найбільш оптимального із них;
- принцип часових обмежень – характер антикризових управлінських рішень повинен відповідати типу кризи на підприємстві та швидкості її поширення);
- принцип конструктивності рішень – повинно бути перспективним, обґрунтованим, чітким, зрозумілим та документально оформленим;
- принцип адресності – кожне рішення повинно спрямовуватися на конкретного виконавця[26]);
- принцип завершеності – прийняте рішення обов’язково повинно бути реалізованим.

Визначений перелік загальних та індивідуальних принципів антикризового управління платоспроможністю підприємства повинен діяти у системі антикризового управління будь-якого підприємства, конкретизуючи та доповнюючи один одного.

Основою системи управління платоспроможністю підприємства є процес антикризового управління, який складається із сукупності послідовних, взаємопов’язаних дій, спрямованих на досягнення його мети та цілей. Невід’ємними елементами процесу такого управління є інформаційне

забезпечення та діагностика стану розвитку підприємства на основі яких, визначаються об'єкти, суб'єкти, цілі, завдання, обираються конкретні методи антикризового управління та здійснюється їх практична реалізація. У свою чергу, однією із основних складових процесу антикризового управління є механізм оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства, а також успішності антикризових дій.

Запропоновані елементи системи антикризового управління платоспроможністю підприємства повинні стати ваговою основою для оцінювання та прогнозування платоспроможного фінансового стану підприємства. Ігнорування хоча б одного із елементів при управлінні платоспроможністю, у кінцевому результаті може призвести до неефективності антикризового управління загалом і, як наслідок, можливого банкрутства чи ліквідації суб'єкта господарювання у майбутньому. Тому для більш наочного уявлення про сукупність показників та методів оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання здійснимо їх узагальнення у наступному питанні.

Важливість для підприємства підтримувати платоспроможний стан у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів, державних контролюючих установ вимагає обґрунтування концептуальних засад управління платоспроможністю (рис. 1.4), що передбачає вирішення таких основних питань: визначення змісту та об'єкта забезпечення платоспроможності підприємства; формування мети й основних завдань управління платоспроможністю; обґрунтування функціональної сутності управління платоспроможністю; визначення вимог до здійснення управління платоспроможністю підприємством.

Під забезпеченням платоспроможності підприємства потрібно розуміти систематичні заходи організаційного характеру, націлені на ефективне управління платоспроможністю підприємства, оперативне виявлення ознак неспроможності здійснення обов'язкових платежів у встановлений термін та створення передумов для своєчасного подолання цієї проблеми.

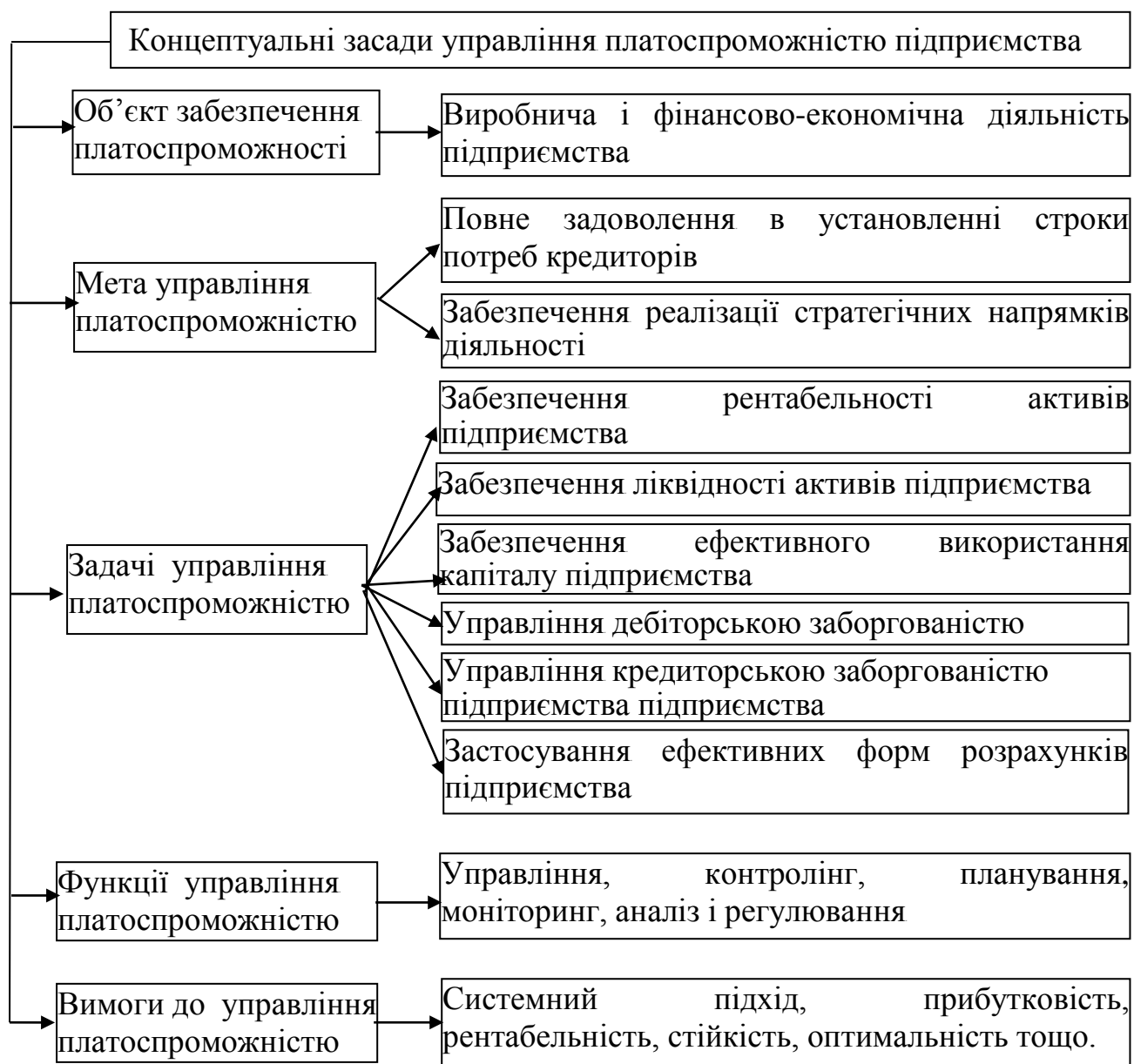

Рисунок 1.4– Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства

Джерело: узагальнено автором за [29]

Об'єктом забезпечення платоспроможного стану підприємства виступає виробнича та фінансово-економічна діяльність, у результаті здійснення якої виникають договірні відносини між суб'єктами господарювання, працівниками підприємства, державою та іншими кредиторами, пов'язані з виконанням прийнятих договірних зобов'язань щодо сплати коштів за отриману продукцію,

товари, роботи, послуги; щодо виплати заробітної плати, щодо сплати податків та інших платежів.

Несвоєчасне виконання договірних зобов'язань підприємством призводить до недовіри з боку ділових партнерів, до складнощів у майбутньому, пов'язаних із необхідністю завойовувати репутацію надійного ділового партнера. Невиконання зобов'язань може привести до порушення справи про банкрутство підприємства.

Реалізація поставленої мети управління платоспроможністю підприємства здійснюється на основі вирішення ряду задач, а саме:

- забезпечення ліквідності активів підприємства: у процесі вирішення цієї задачі необхідно здійснити насамперед аналіз оборотних активів підприємства з метою виділення тієї їх частки, яку буде важко реалізувати в економічних умовах, що склалися на період аналізу;

- забезпечення ефективного використання капіталу підприємства: реалізація цієї задачі передбачає дослідження довгострокової платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства з позиції аналізу структури його капіталу;

- управління дебіторською заборгованістю підприємства: для вирішення цієї задачі ставиться завдання зменшити розмір заборгованості дебіторів перед підприємством і тим самим підвищити рівень ліквідності поточних активів;

- управління кредиторською заборгованістю підприємства: вирішення цієї задачі управління платоспроможністю передбачає скорочення наявної й простроченої заборгованості, незважаючи на те, то кредиторська заборгованість вважається додатковим джерелом грошових ресурсів для підприємства;

- застосування ефективних форм розрахунків: вирішення задачі зводиться до вибору найбільш прийнятних форм розрахунків з позиції економії витрат на оплату банківських послуг щодо переказу коштів, з позиції страхування (мінімізації ризиків) від несплати за поставлену продукцію з

урахуванням того факту, що реалізація договірних домовленостей із діловим партнером відбувається вперше, з позиції найскорішого отримання (або переведення) коштів.

Управління платоспроможністю має відповідати вищезазначеним принципам[63].

Відповідно до принципів управління платоспроможністю, можна виокремити чотири функції управління: планування, моніторинг, аналіз і регулювання (цілеспрямовані дії з підтримки платоспроможності). Слід зазначити, що перші дві функції мають чітко виражену часову прив'язку. Так, планування здійснюється в терміни, що передують плановому періоду (5–10 днів до початку нового місяця); моніторинг проводиться щодня протягом усього планового періоду. Щодо двох інших функцій: аналізу неплатоспроможності й цілеспрямованих дій з підтримки платоспроможності, то роботи, які проводяться в рамках цих функцій, не мають яскраво виражених кордонів. При плануванні платоспроможності кожен крок супроводжується аналізом ситуації, тобто оцінкою достатності грошових коштів і визначенням характеру дій із залучення додаткових джерел при їх дефіциті [63].

Отже, система управління платоспроможністю підприємства — це сукупність цілей, задач, функцій, методів та інструментів управління, які дозволяють вирішувати проблемні питання у процесі формування позитивних і негативних грошових потоків на різних рівнях управління фінансово-господарською діяльністю підприємства під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Ефективність управління досягається за умов отримання на виході системи управління оптимальних значень керованих елементів грошових потоків.

Таким чином, успішне вирішення задач, зазначених в основних напрямках діяльності з управління платоспроможністю, у кінцевому результаті сприятливо вплине на рівень платоспроможності як безпосередньо, так і через покращення інших аспектів господарської діяльності підприємства.

Крім того, можна виділити третій напрям, в рамках якого увага приділяється в більшій мірі не управлінню платоспроможністю, а систематичному моніторингу рівня платоспроможності. Моніторинг має бути спрямований на забезпечення своєчасної реакції на загрози, що виникають, та на оптимальне використання можливостей підприємства з управління платоспроможністю.

Виходячи з вищезазначеного, варто виділити цілі управління платоспроможністю:

1) рівномірний розподіл боргових зобов'язань у часі. Найбільш розповсюджений «хвилеподібний» розподіл боргових зобов'язань у часі, коли періоди більшого або меншого борового навантаження змінюють один одного. Проте грошові надходження на більшості підприємств розподілені рівномірно. Тому підприємству доцільно прагнути до синхронізації вхідних та вихідних грошових потоків, а також до рівномірного та прогнозованого розподілу виконання боргових зобов'язань у часі;

2) підтримка достатнього рівня ліквідності для обслуговування боргових зобов'язань. Тут основна ідея зводиться до забезпечення балансу між довгостроковими вкладеннями та поточною ліквідністю. Якщо значна частка довгострокових вкладень не дає систематичної віддачі, то такий дисбаланс може привести до того, що не дивлячись на позитивні значення показників забезпеченості власними коштами, у визначені періоди часу підприємство стає нездатним обслуговувати свої поточні зобов'язання. Для успішного вирішення цього завдання підприємство повинно проводити моніторинг боргових зобов'язань з урахуванням їх розподілу у часі, узгоджувати вхідні та вихідні фінансові потоки, враховувати ризики та формувати резерви.

3) забезпечення своєчасного виконання боргових зобов'язань. Адже несвоєчасне виконання або взагалі невиконання зобов'язань веде до штрафних санкцій, судових штрафів та відчуженню майна;

4) підтримка безпечного співвідношення власних та позикових коштів.

Підприємства мають допускати збільшення співвідношення позикових та власних коштів лише в разі необхідності для виживання підприємства або в цілях реалізації інвестиційних проектів, які, як очікується, принеситимуть дохід та дозволять з часом відновити порушене співвідношення;

5) мінімізація загальних витрат на обслуговування боргових зобов'язань. Робота в цьому напрямі має зводитися до оптимізації портфеля боргових зобов'язань як за обсягом, так і в розрізі часу, до пошуку можливостей рефінансування зобов'язань у разі виникнення такої необхідності;

6) пошук та використання вигідних джерел залучення позикових коштів.

Дана задача повинна зводитись не лише до пошуку джерел позикових коштів з прийнятними умовами їх залучення в момент виникнення такої необхідності, а й вести систематичний моніторинг умов залучення таких коштів, формувати історію взаємовигідного співробітництва з кредиторами, створювати позитивний імідж серед наявних та потенційних контрагентів. У такому випадку підприємство матиме підстави сподіватися на отримання більш вигідних умов залучення коштів.

Таким чином, управління платоспроможністю підприємства являє собою систему принципів та заходів з розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів та активів, їх формування та розподілу, яка б дозволяла підприємству своєчасно та повністю погасити свої боргові зобов'язання та забезпечити функціонування.

Запропоновані концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства можуть стати основою для розробки й реалізації заходів щодо підвищення ефективності управління його платоспроможним станом у короткостроковому й довгостроковому періодах.

1.3 Методичні підходи до комплексного оцінювання та прогнозування платоспроможності підприємства

Ухваленню будь-якого рішення, що має неспонтанний характер, передують обґрунтування, що базується, зазвичай, на деяких аналітичних процедурах. Оцінка є висновком про явище, за яким спостерігали і досліджували, на основі певного критерію. Її об'єктивність залежить від того, наскільки глибоко вивчена внутрішня сутність явища, взаємозв'язок частини і цілого.

Оцінка – це аналітична процедура, у процесі якої здійснюється перехід від кількісних характеристик до якісних висновків [35]. На нашу думку, основними компонентами процесу оцінки є: об'єкт; суб'єкт; мета і глибина оцінки; критерій; показник або їх система; інформаційне забезпечення; метод; результат оцінки. Ці елементи взаємозалежні і визначають один одного.

У процесі оцінки платоспроможності підприємства об'єктами оцінки є оборотні активи, поточні зобов'язання, фінансові і грошові потоки, стан і рух яких визначають явища, що вивчаються. Виходячи з об'єктів, оцінка платоспроможності підприємства є розділом фінансового аналізу.

До суб'єктів оцінки зараховують будь-яку особу чи орган, які наділені відповідними правами або мають відношення до явищ, які оцінюються. Платоспроможність підприємства є зовнішнім проявом фінансового стану підприємства та його стійкості. У зв'язку з цим їх оцінка необхідна не тільки для внутрішніх користувачів: власників, керівництва, колективу підприємства в цілому, але і для зовнішніх користувачів: постачальників, інвесторів, кредиторів, держави та інших контрагентів, які, виходячи зі своїх інтересів до підприємства, також можуть бути суб'єктами оцінки.

Слід зазначити, що ліквідність підприємства є важливим критерієм при ухваленні значного кола розв'язання проблем фінансового менеджменту, оскільки вона визначає не тільки платоспроможність підприємства, але й істотно впливає на фінансову стійкість, кредитоспроможність, ділову

активність та інші параметри підприємства. У свою чергу, ухвалення рішень за оцінкою достатності чи недостатності рівня ліквідності та платоспроможності, що вже склався або прогнозованого, має спиратися на певні критерії, які витікають із механізму їх формування. До таких критеріїв необхідно віднести, на нашу думку, рівень ризику, прибутковість, фінансову стійкість.

Критерій чи група критеріїв знаходить кількісне вираження у конкретних показниках, за допомогою яких можна об'єктивно уявити собі явище, що вивчається. Показники відіграють роль інструментів, несуть певну інформацію і відображають процеси, які вимірюються. Від того, наскільки показники повно і точно відображають сутність явищ, що вивчаються, залежать результати оцінки.

У фінансовому і управлінському аналізі використовується велика кількість різноманітних показників, які систематизуються за різними ознаками [90]. Виділяють: кількісні та якісні; загальні і специфічні; узагальнюючі, індивідуальні і допоміжні; абсолютні та відносні; факторні й результативні; нормативні, планові, облікові, звітні, аналітичні (оцінні) тощо.

Ефективність процесу оцінки платоспроможності підприємства значною мірою залежить від інформаційного забезпечення. Інформаційне забезпечення – це процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування, прогнозування і підготовки ефективних управлінських рішень за тими чи іншими аспектами діяльності підприємства [9].

Найбільш складною і неоднозначною проблемою процесу оцінки платоспроможності підприємства є обґрунтування методів і методичних підходів. Метод – це спосіб дослідження явища, що вивчається. Методика – сукупність способів, правил найбільш доцільного виконання будь-якої роботи. Вибір методу оцінки залежить від об'єкта, суб'єкта, мети, критерію, інформаційної бази.

Результат оцінки виражається у конкретних висновках про стан ліквідності та платоспроможності підприємства, перспективи його подальшого

розвитку. Якщо оцінкою займаються зовнішні контрагенти, то на її основі приймаються рішення про характер майбутніх взаємин із підприємством. Саме ж підприємство за наслідками оцінки розробляє конкретні заходи, які забезпечують позитивні зміни у тенденціях, що склалися, і сприяє оптимізації рівня ліквідності та платоспроможності, виходячи з конкретних цілей розвитку підприємства.

На рисунку 1.5 наведено основні компоненти процесу оцінки платоспроможності підприємства та їх взаємозв'язок. Як уже було зазначено, в економічній літературі мають місце різноманітні методичні підходи щодо оцінки ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання [9;11; 48; 54; 51; 91 та ін.].

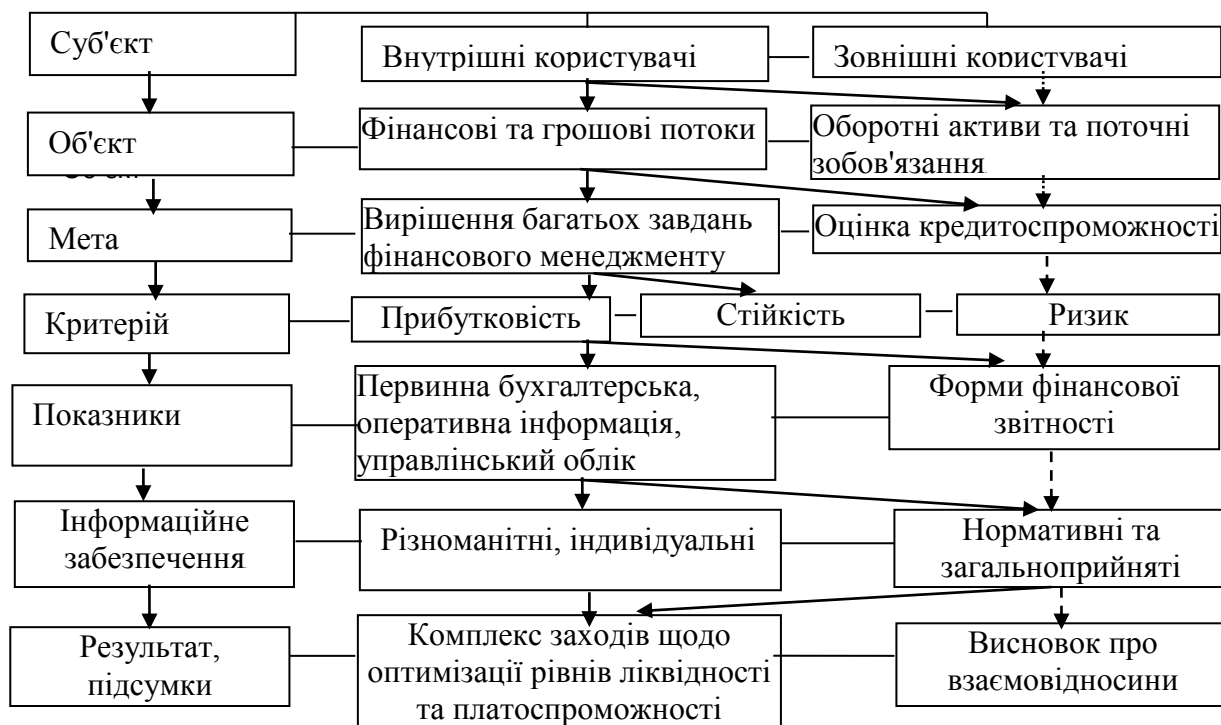

Рисунок 1.5– Основні компоненти процесу оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства та їх взаємозв'язок

Примітки. Лінії, що характеризують процес оцінки внутрішніми суб'єктами;
Лінії, що характеризують процес оцінки зовнішніми суб'єктами.

На нашу думку, їх можливо класифікувати за такими напрямками:

- за глибиною проведення оцінки: експрес аналіз і фундаментальний (поглиблений) аналіз [9];

- за формуванням початкової інформації: на основі встановлених форм фінансової звітності; на основі фінансового планування [28]; а також на основі комплексного використання цих джерел та форм оперативного і управлінського обліку;
- за вартісною оцінкою активів і пасивів: на основі загальної оцінки майна підприємства або на основі індивідуальної оцінки окремих його елементів; на основі ліквідаційних оцінок, роздрібних чи ринкових цін [9];
- за урахуванням фактору часу: статичні й динамічні; поточні й перспективні (майбутні) [55];
- за структуризацією активів і пасивів підприємства: на основі загальноприйнятих бухгалтерських стандартів; на основі системи національних рахунків;
- за перевагами, що віддаються тим чи іншим показникам: на основі абсолютних показників; на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів; на основі розрахунку інтегральних показників.

Деталізація процедурної сторони методики аналізу фінансово-господарської діяльності залежить від поставленої мети, а також різних факторів інформаційного, часового, методичного, кадрового і технічного забезпечення. Експрес-аналіз ліквідності та платоспроможності припускає оперативну, наочну і достатньо просту оцінку, яка може здійснюватися на основі офіційної фінансової звітності як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами її результатів. В процесі експрес-оцінки вивчаються основні статті балансу підприємства, зміни розміру й структури оборотних активів і поточних зобов'язань.

Найважливішими показниками оцінки, на нашу думку, у даному випадку є: сума власних оборотних коштів; їх частка у забезпеченні оборотних активів і товарних запасів; коефіцієнти ліквідності, їх динаміка і відхилення від базових (середньогалузевих); наявність і динаміка грошових засобів у національній та іноземній валюті, їх частка в оборотних активах. Окрім цього, про неплатоспроможність підприємства свідчить наявність запасів товарів, які не

мають попиту, наявність простроченої дебіторської й кредиторської заборгованості, збитків.

До системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів із сумою поточних зобов'язань належать (табл. 1.3): коефіцієнт абсолютної платоспроможності, коефіцієнт проміжної платоспроможності, коефіцієнт загальної платоспроможності та коефіцієнт забезпеченості власними коштами.

Таблиця 1.3 – Система відносних показників платоспроможності підприємства [5;8; 52; 55].

Показник	Формула розрахунку	Пояснення
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (коефіцієнт абсолютної ліквідності)	$K_{ap} = \frac{\Phi K + ГК}{ПЗ},$ де $ПЗ$ – поточні фінансові інвестиції; $ГК$ – грошові кошти та їх еквіваленти; $ПЗ$ – поточні зобов'язання.	Відображає відношення поточних фінансових інвестицій, грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань підприємства. Його нормативне значення коливається в межах 0,2-0,35. Це означає, що на 20–35% підприємство може в поточний момент погасити всі свої короткотермінові борги і платоспроможність вважається нормальною.
Коефіцієнт проміжної платоспроможності (коефіцієнт швидкої ліквідності)	$K_{пп} = \frac{OA - З}{ПЗ}$ де OA – оборотні активи; $З$ – виробничі запаси; $ПЗ$ – поточні зобов'язання.	враховує майбутні надходження від дебіторів і розраховується як відношення грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та реальної короткострокової дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань підприємства. У Л. А. Лахтіонової [49] теоретичне найнижче значенням коефіцієнта швидкої ліквідності – 1, найвище – 2. Позитивним також вважається стабільність значення цього показника в межах 0,6 - 0,8 або дотримання його середньогалузевого значення.
Коефіцієнт загальної платоспроможності (коефіцієнт покриття)	$K_{зп} = \frac{OA}{ПЗ}$ де OA – оборотні активи; $ПЗ$ – поточні зобов'язання.	Визначається як відношення суми оборотних активів до поточних зобов'язань. Якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається ліквідним. Значення цього показника залежить і від галузі, і від виду діяльності. Критичне значення даного коефіцієнту становить 2 [86].
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	$K_{звк} = \frac{BK - HA}{OA}$ де BK – власний капітал; HA – необоротні активи.	Відображає відношення різниці між реальним власним капіталом і необоротними активами до фактичної вартості оборотних активів, що знаходяться в наявності у підприємства. Показує ступінь покриття поточних зобов'язань власними оборотними активами. Критичне значення встановлено в розмірі 0,1. В будь-якому випадку підвищення показника свідчить про фінансове оздоровлення підприємства, покращення його платоспроможності; зниження показника є негативним явищем, сигналом потенційної втрати платоспроможності, зростання залежності від кредиторів.

При кількісній оцінці платоспроможності підприємства крім відносних показників використовують також і абсолютні показники. Одним із основних абсолютних показників є чистий оборотний капітал, який характеризує ту частину власного капіталу, яка є джерелом покриття його поточних активів. Даний показник залежить від структури активів та пасивів, і розраховується як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства [52].

Чистий оборотний капітал характеризує свободу маневру й фінансову стійкість підприємства з позиції короткострокової перспективи. Оцінка платоспроможності підприємств за його допомогою має сенс при вивченні тенденцій у динаміці та при порівнянні з показниками підприємств аналогів (конкурентів).

Для кількісної оцінки платоспроможності можна використовувати метод аналізу грошових потоків, який дозволяє оцінити здатність підприємства генерувати грошові кошти у потрібному обсязі та в строки, необхідні для здійснення платежів.

Величину грошових коштів можна визначити за допомогою методу ліквідного грошового потоку, який може бути використаний для експрес-діагностики фінансового стану підприємства. Ліквідний грошовий потік є показником дефіцитного чи надлишкового сальдо грошових коштів, що виникають у випадку повного покриття всіх боргових зобов'язань[72]. Ліквідний грошовий потік розраховується за наступною формулою:

$$\text{ЛГП} = (\text{ДК}_1 + \text{КК}_1 - \text{ГК}_1) - (\text{ДК}_0 + \text{КК}_0 - \text{ГК}_0), \quad (1.1)$$

де ДК_1 та ДК_0 – довгострокові кредити на кінець і на початок періоду;
 КК_1 та КК_0 – короткострокові кредити на кінець і на початок періоду;
 ГК_1 та ГК_0 – грошові кошти на кінець і на початок періоду.

Для того, щоб проаналізувати платоспроможність підприємства, ліквідний грошовий потік необхідно аналізувати у динаміці у розрізі років, кварталів, місяців на основі бухгалтерської звітності.

Розглянувши статичний підхід визначення платоспроможності підприємства, який ґрунтується на розрахунку можливості підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями, не було розглянуто розрахунок перспективної платоспроможності підприємства, яка необхідна для проведення ефективної фінансово-господарської діяльності в майбутньому. Визначення даної проблеми необхідне для використання динамічного підходу оцінки платоспроможності підприємства, тобто дослідження її протягом певного часу.

Серед показників, які характеризують платоспроможність підприємства в динаміці можна виокремити обсяг сальдового грошового потоку, коефіцієнт відновлювання (втрати) платоспроможності та синхронність надходження та витрат грошових потоків.

Обсяг сальдового грошового потоку визначається як різниця між вхідними та вихідними грошовими потоками, у разі позитивного значення показника спостерігається наявність вільних грошових коштів, у протилежному випадку спостерігається їх дефіцит.

Коефіцієнт відновлювання (втрати) платоспроможності характеризує найближчу перспективу зміни рівня платоспроможності підприємства (відновлення чи втрату). Він визначається за формулою:

$$K_{впл} = \frac{K_{зн} + \frac{3(6)}{T} (K_{зн} - K_{нп})}{K_{знн}}, \quad (1.2)$$

де $K_{зн}$ – коефіцієнт загальної платоспроможності;

$K_{нп}$ – коефіцієнт проміжної платоспроможності;

$K_{знн}$ – нормативне значення ($K_{знн} = 2$);

T – тривалість аналізованого періоду (в місяцях);

$3(6)$ – період відновлення платоспроможності в місяцях для періоду відновлення платоспроможності беруть 6 місяців, для періоду втрати платоспроможності – 3 місяці).

Якщо показник дорівнює або більше одиниці – це є свідченням наявності резервів поліпшення рівня платоспроможності, при коефіцієнті відновлювання (втрати) платоспроможності менше 1 – рівень платоспроможності підприємства в найближчий час буде недостатнім.

Синхронність надходження та витрат грошових потоків характеризує надходження та витрачання грошових потоків на підприємстві у часі. Для нормального розподілу у часі та узгодженості грошових потоків, що значним

чином визначає стан фінансової рівноваги підприємства [23]. Даний показник розраховується за формулою:

$$S = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (N_1 - V_1)^2}{n}}, \quad (1.3)$$

де S – синхронність надходження та витрат грошових потоків;

N_1 – надходження грошей;

V_1 – витрати грошей.

Показує відповідність у часі та за обсягами вхідних та вихідних грошових потоків. Оптимальною є ситуація, коли значення показника дорівнює або максимально наближається до 0, що свідчить про збалансованість грошових потоків підприємства.

Отже, для оцінки платоспроможності використовують два підходи: статичний, який є вихідним пунктом аналізу та надає аналітичну інформацію про стан статичної платоспроможності, та динамічний підхід, який оцінює платоспроможність на протязі певного періоду, в динаміці. Під час оцінки статичної платоспроможності використовують ряд різноманітних коефіцієнтів такі, як: абсолютна, проміжна та загальна платоспроможність, коефіцієнт забезпеченості власними коштами. Серед абсолютних показників слід виділити обсяг власних оборотних коштів та ліквідний грошовий потік. При оцінці динамічної платоспроможності розраховують обсяг сальдового грошового потоку, коефіцієнти синхронності надходження та витрат грошових потоків, коефіцієнт відновлювання (втрати) платоспроможності та ряд інших допоміжних показників.

Для фінансової діагностики можливої втрати платоспроможного фінансового стану підприємства використовуються методи, засновані на застосуванні аналізу великої системи критеріїв та ознак; обмеженого кола показників; інтегральних показників, розрахованих за допомогою: скорингових моделей; багатовимірною рейтингового аналізу; мультиплікативного дискримінантного аналізу [79; 80; 96; 97].

Недоліками їх є розрахунок великої кількості показників, отримані значення яких можуть призвести до суперечливих висновків про стан підприємства; недостатня диференціація показників на підприємствах, які належать до різних галузей; у методиці відсутній єдиний інтегральний критерій, на підставі якого можна було б судити про рівень кризового стану на підприємстві і можливість загрози банкрутства.

Цих недоліків позбавлені методики, які ґрунтуються на використанні критеріїв банкрутства підприємства. До таких методик належать критерії Е. Альтмана [96], Р. Таффлера, Р. Ліса, Г. Спрінгейта [97] (табл. 1.4). Вони засновані на методі дискримінантного аналізу, який є інструментом системи раннього попередження банкрутства підприємства.

Підсумовуючи західний підхід до прогнозування платоспроможності підприємств та їх банкрутства можна виділити його позитивні та негативні тенденції. Серед позитивних моментів слід зазначити простоту розрахунків, низьку трудомісткість використання та інтегральну оцінку порівняння стану різних об'єктів.

Моделі досить дієві на практиці, достатньо добре прогнозують ймовірність банкрутства, найбільш адаптовані для українських умов за результатами проведення вертикального аналізу моделі Р. Ліса та Г. Спрінгейта, так як об'єктивно оцінюють тенденцію підприємств-банкрутів та дещо схожі між собою при паралельному зіставленні.

Серед недоліків слід зазначити те, що вони не адаптовані до застосування на вітчизняних підприємствах та не враховують таких показників, як структуру основних виробничих фондів, фондомісткість продукції, рентабельність активів, розвиток галузі, стан оподаткування, особливості галузевого ринку, постачальників та конкурентів підприємства та рівень державного регулювання економіки та окремих її галузей. Проте навіть підприємства з найгіршими коефіцієнтами покриття та автономії все одно можуть вдало працювати на ринку, отримуючи прибуток.

Проведемо критичний аналіз й визначимо переваги та недоліки вітчизняних моделей діагностики ймовірності банкрутства (табл. 1.5).

Таблиця 1.4 – Зарубіжні моделі прогнозування платоспроможності підприємств [5; 8; 96; 97]

Назва	Модель	Переваги	Недоліки
1. Двофакторна модель Е. Альтмана (1968 р.)	$Z = -0,3877 - 1,0736 \times Kn + 0,0579 \times Kавт$ (Kn - коефіцієнта покриття; $Kавт$ - коефіцієнта автономії)	Простота, можливість застосування при проведенні зовнішнього аналізу на основі бухгалтерської звітності	Помилка прогнозу становить $\Delta Z = \pm 0,65$; в Україні ж інші темпи інфляції, мікро- та макроекономічні цикли, рівні продуктивності праці; не враховується галузева та регіональна специфіка функціонування суб'єктів економіки, вплив на фінансовий стан таких показників, як оборотність активів, рентабельність активів, темпи зміни виторгу від реалізації. За результатами вертикального аналізу підприємств металургійної галузі було виявлено, що неадекватність отриманих результатів прогнозу для підприємств складає 100 %, тобто для всіх підприємств ймовірність банкрутства становить менш, ніж 50 %.
2. П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1968 р.)	$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 0,999X_5$	Простота, дозволяє інтерпретувати інтегральний показник, можливість динамічного прогнозування змін фінансової стійкості; відображає різні аспекти господарської діяльності підприємства	Унеможлиблює її застосування для вітчизняних підприємств без належної адаптації вагових коефіцієнтів; не враховуються коливання курсів акцій та розмір підприємств; різноманітність фінансової звітності за вітчизняними, а саме 68 % з досліджуваної кількості, мають високу ймовірність банкрутства
3. Модифікована п'ятифакторна модель Е. Альтмана (1983 р.)	$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5$	диференціація Z – показника для виробничих та невиробничих підприємств; відображає різні аспекти господарської діяльності підприємства, за допомогою проведеного вертикального аналізу 72 % з досліджуваної кількості підприємств мають низьку ймовірність банкрутства, що підтверджується на практиці	Вагові коефіцієнти розраховані на основі статистичної звітності підприємств США; неприйнятність коефіцієнта X_4 із-за відсутності інформації про ринкову вартість акцій, необхідна його адаптація до умов України; граничні значення Z через певні особливості національної економіки значно завищені.
4. Модель Г. Спрінгейта (1978 р.) (Канада та США)	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$	модель показує достатній рівень надійності прогнозування банкрутства, її похибка прогнозу не перевищує 10 %; точність прогнозування складає > 90 %; коло підприємств не обмежується акціонерними товариствами.	створена для підприємств США та Канади з урахуванням зарубіжної звітності; показники наведені в доларах; немає галузевої та регіональної диференціації Z ; висока кореляція між показниками; при проведенні вертикального аналізу 64% підприємств мають відсутність ймовірності банкрутства із-за обмеженості критичних інтервальних значень показників.
Великобританія			
5. Модель Р. Ліса (1972 р.)	$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$	простота розрахунку	модель не адаптована для українських підприємств, тому що розроблена на основі бухгалтерської звітності Англії з урахуванням особливостей західного розвитку; вертикальний аналіз надає можливість спостерігати, що вона пропорційно розподілила підприємства металургійної галузі з низькою та високою ймовірністю банкрутства по 48 % від загальної кількості досліджуваних підприємств
6. Модель Р. Таффлера та Г. Тішоу (1977 р.)	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$	простота розрахунку та можливість її використання при проведенні зовнішнього діагностичного аналізу	значення коефіцієнтів не пов'язані із галуззю, тому в Україні може використовуватись лише як паралельна модель; модель може бути застосована лише для підприємств, що котирують свої акції на фондових біржах; за результатами проведеного вертикального аналізу 52 % з досліджуваної кількості підприємств мають добрі довгострокові перспективи; 36 % – можливу ймовірність банкрутства. Вона практично не визначила потенційних банкрутів.
Франція			
7. Модель Creditmen Ж. Депаляна	$Z = 25X_1 + 25X_2 + 10X_3 + 20X_4 + 20X_5$	нормативи змінних, які диференційовані за галузями; можливість застосування методики при проведенні зовнішнього аналізу підприємств	Граничні значення показників дещо завищені, тому що розподіл відбувається за 100-бальною шкалою; наявність тільки одного інтервального граничного значення; вагові коефіцієнти прийняті експертами; за результатами проведеного вертикального аналізу 52 % підприємств мають добру фінансову ситуацію, 48 % – ситуацію, яка викликає занепокоєння.

Таблиця 1.5–Вітчизняні моделі прогнозування платоспроможності підприємства [58; 80]

Вітчизняні моделі прогнозування банкрутства підприємства				
Назва	Модель	Значення	Переваги	Недоліки
Модель О. О. Терещенка (2004 р.)	$Z = 0,105X_1 + 1,567X_2 + 0,301X_3 + 1,375X_4 + 1,689X_5 + 168X_6 - 0,260$	$Z < -0,8$ – діагностується фінансова криза; $-0,8 < Z < 0,51$ – ситуація невизначеності (необхідний додатковий аналіз); $Z > 0,51$ – фінансова стійкість.	розроблена на підставі вітчизняних статистичних даних, враховує багато показників економічної діяльності підприємства різних форм бухгалтерської звітності; висока достовірність прогнозу; враховує галузеві особливості підприємства; різноманітні модифікації базової моделі до підприємств, які спеціалізуються на різних видах діяльності; вирішує проблему визначення критичних значень показників, які є індикатором вірогідності банкрутства підприємств у певній галузі; за даною моделлю 60 % із загальної кількості підприємств мають фінансову стійкість.	труднощі при розрахунку значення Z ; відсутність поглибленої класифікації фінансового стану, за наявності лише задовільного чи незадовільного стану, ситуація невизначеності при $-0,8 < Z < 0,51$.
Модель А.В. Матвійчука (2010 р.) [с. 26]	$Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 - 0,018X_4 - 0,004X_5 - 0,015X_6 + 0,702X_7$	$Z > 1,104$ – задовільний фінансовий стан і низька ймовірність банкрутства; $Z = 1,104$ – граничне значення ймовірності банкрутства; $Z < 1,104$ – загроза фінансової кризи.	розроблена на підставі вітчизняних статистичних даних; враховує багато показників економічної діяльності підприємства з різних форм бухгалтерської звітності; перетинається при проведенні вертикального аналізу з моделлю О. О. Терещенко та моделлю МФУ; за даною моделлю 68 % досліджуваних підприємств виявляють задовільний фінансовий стан.	Недоліки: труднощі при розрахунку значення Z ; має тільки певне граничне значення 1,104; не враховує галузеві спеціалізації.
Модель Міністерства фінансів України (2009 р.) [80]	$Z = 0,7X_1 + 1,7X_2 + 0,5X_3 + 0,2X_4 + 1,1X_5 + 0,6X_6 + 0,5X_7 - 2,8$	$Z < -2,2$ – незадовільний фінансовий стан; $-2,2 < Z < 1,2$ – нестабільний фінансовий стан; $-1,2 < Z < 1,4$ – зона невизначеності з позитивною (негативною) динамікою; $Z > 1,4$ – стійкий фінансовий стан.	модель створена з урахуванням галузевої спеціалізації; багатоманітність критичних значень; враховує багато факторів, що впливають на економічний стан країни; висока достовірність прогнозних значень моделі для певної галузі; 68 % підприємств мають задовільний фінансовий стан.	У зв'язку зі зміною ф. 3 “Звіт про рух грошових коштів” від 10.06.2010 р. має недоліки у розрахунку показника коефіцієнта Ра за вільним грошовим потоком.
Модель Міністерства фінансів України (2012 р.)	$Z = 0,025K_1 + 1,9K_2 + 0,45K_3 + 1,5K_4 + 0,03K_5 - 0,5$	$Z < -4,7$ – незадовільний фінансовий стан; $-4,6 < Z < -0,76$ – нестабільний фінансовий стан; $-0,75 < Z < 0,03$ – зона невизначеності з негативною динамікою; $0,04 < Z < 0,79$ – зона невизначеності з позитивною динамікою; $Z > 0,8$ – стійкий фінансовий стан.	розроблена на підставі поточного стану економіки та сучасних статистичних даних; багатоманітність критичних значень; враховує багато факторів, що впливають на економічний стан країни; висока достовірність прогнозних значень моделі для певної галузі; галузева спеціалізація підприємств за КВЕД; виокремлення певних моделей за розміру підприємств та їх поділ для “великих та середніх” і “малих”.	Немає тлумачення граничних значень моделі, тобто який фінансовий стан має підприємство при потраплянні в певний інтервал (спираючись на граничні значення, запропоновані в 2009 р.).

Основною проблемою застосування та перевірки вітчизняних моделей на практиці є проблема відсутності статистики українських підприємств-банкрутів, які могли б підтвердити чи спростувати достовірність моделі. Тому, проводячи всебічний аналіз фінансового стану підприємства варто виділяти тенденції його розвитку та розумно оцінювати вагомість моделей, завчасно виявляючи її недолік. Спираючись на виявлені переваги та недоліки моделей оцінки банкрутства підприємств доцільно виявити найкращу (найбільш точну) серед вітчизняних українських моделей.

Таким чином, вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо оцінки та прогнозування платоспроможності підприємств засвідчило значну кількість підходів, в основу яких покладено чисельну множинність показників. Методичний підхід, який базується на використанні відносних показників ліквідності і набув найбільшого поширення при оцінці платоспроможності підприємства не забезпечує об'єктивної оцінки результатів дослідження. До напрямів вдосконалення оцінки платоспроможності підприємства можна віднести покращання аналітичних можливостей його інформаційної бази для проведення аналізу, шляхом використання облікових даних; розрахунок системи показників платоспроможності на основі грошових потоків підприємства; проведення оперативного аналізу платоспроможності.

Висновки за розділом 1

Аналіз наукової літератури щодо оцінки ліквідності і платоспроможності підприємства засвідчив тісний причинно-наслідковий зв'язок між ними. Визначено три узагальнені позиції науковців до визначення платоспроможності підприємства через наявність власних оборотних коштів та здатністю покривати збитки, здатність підприємства

виконувати свої зобов'язання та як важливий показник фінансової стійкості. Платоспроможність підприємства характеризується як такий стан його фінансів у визначені періоди, за якого у встановлені строки ним виконуються короткострокові і довгострокові зобов'язання при використанні активів, здійснюються платежі та фінансуються витрати операційної діяльності. Ліквідність і платоспроможність – взаємопов'язані явища: платоспроможність залежить від наявних грошових ресурсів, а потреба в трансформації активів у гроші обумовлюється доцільністю забезпечення певного рівня платоспроможності.

Узагальнення видів платоспроможності підприємства за різними ознаками визнало її різноманіття на основі часового періоду, виду діяльності підприємства, достатності закріплених та інших засобів для виконання зобов'язань, ступеня стійкості до ризику неплатоспроможності виділено види платоспроможності підприємства.

Дослідження концептуальних засад управління платоспроможністю підприємства дало змогу визначити його як систему фінансового управління, яка полягає в аналізі та управлінні рухом грошових потоків, передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції. Основними елементами системи управління платоспроможності є предмет, мета, принципи, функції, нормативно-правове та методичне забезпечення, а також процес його здійснення.

Під управлінням платоспроможністю підприємства розуміють цілеспрямовану діяльність керівництва підприємства із забезпечення його платоспроможності, оптимізації боргового навантаження та підвищення ефективності використання коштів, що надійшли до підприємства в результаті виникнення боргових зобов'язань. Елементами системи управління платоспроможністю підприємства є предмет, мета, методичне та нормативно-правове забезпечення, функції та принципи, процес антикризового управління, інформаційне забезпечення та діагностика стану розвитку підприємства, механізм оцінки та прогнозування

платоспроможності підприємства. Запропоновані елементи системи антикризового управління платоспроможністю підприємства повинні стати вагомою основою для оцінювання та прогнозування платоспроможного фінансового стану підприємства.

Вивчення вітчизняних та зарубіжних методик до комплексного оцінювання та прогнозування платоспроможності підприємства засвідчило застосування різноманітних показників, ознаками систематизації яких є: кількісні та якісні; загальні і специфічні; узагальнюючі, індивідуальні і допоміжні; абсолютні та відносні; факторні й результативні; нормативні, планові, облікові, звітні, аналітичні (оцінні) тощо. Методики оцінки платоспроможності підприємства класифікують за глибиною проведення оцінки, за формуванням початкової інформації, за вартісною оцінкою активів і пасивів, за урахуванням фактору часу, за структуризацією активів і пасивів підприємства, за перевагами, що віддаються тим чи іншим показникам. Виокремлено статистичний та динамічний підходи оцінки платоспроможності підприємства в системі управління ним. На основі проведення критичного аналізу вітчизняних та зарубіжних моделей діагностики платоспроможності підприємства з метою прогнозування його банкрутства визначено їх переваги та недоліки.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ПОГЛИБЛЕНОГО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ
ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності
ПАТ «Племзавод «Яненківський»

ПАТ «Племзавод «Яненківський» створено відповідно до рішення Регіонального відділу Фонду державного майна України по Київській обл. від 23.01.1998 р. №5-25-7/8 шляхом перетворення держплемзаводу «Яненківський» у відкрите акціонерне товариство.

Згідно Рішення загальних зборів акціонерів від 28 квітня 2017 р. Приватне акціонерне товариство «Племзавод «Яненківський» є новим найменуванням Публічного акціонерного товариства «Племзавод «Яненківський» та є повним його правонаступником. Повне найменування акціонерного Товариства – Приватне акціонерне товариство «Племзавод «Яненківський». Скорочене найменування Товариства – ПрАТ «Племзавод «Яненківський». Тип товариства: приватне.

Місцезнаходження Товариства: село Пологи-Яненки, Переяслав-Хмельницький район, Київська область, Україна, 08470.

Організаційна структура підприємства побудована за лінійним принципом. Керівник підприємства, заступники за напрямками діяльності, функціональні служби і підрозділи.

Основні види діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД: вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур, розведення великої рогатої худоби молочних порід, розведення свиней, змішане сільське господарство.

У 2017 році придбання та вибуття основних засобів не відбувалось. Залишкова вартість основних засобів станом на 31.12.2017 року становить 829 тис. грн.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу – 19 осіб. Середня чисельність позаштатних працівників та осіб, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) – 0 осіб.

Статут Товариства розроблено на основі відповідно до Законів України «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про акціонерні товариства», Цивільного і Господарського кодексів України.

ПрАТ «Племзавод «Яненківський» веде змішане сільське господарство, основними видами якого є: вирощування зернових та технічних культур, м'ясне та молочне скотарство, оптова торгівля живими тваринами, молочними продуктами, олією та жирами.

Розглянемо більш детально аналіз фінансово-майнового стану ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за даними додатків А та Б, а також таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Аналітичний баланс ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2017 р.

Статті балансу	На 1.01.2017 р.		На 1.01.2018 р.		Зміни за 2017 р.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абсолютні, тис. грн	питомої ваги, п.п.	від- носні, %
АКТИВ							
1. Необоротні активи	1746	12,94	829	7,16	-917	-5,78	47,48
2. Поточні активи	11749	87,06	10757	92,84	-992	5,78	91,56
2.1 Оборотні активи							
2.1.1 Запаси	991	7,34	948	8,18	-43	0,84	95,66
2.1.2 Кошти у розрахунках	10712	79,38	9231	79,67	-1481	0,30	86,17
2.1.3. Грошові кошти	8	0,06	116	1,00	108	0,94	1450,00
Баланс	13495	100,00	11586	100,00	-1909	0,00	85,85
ПАСИВ							
1. Власний капітал	99	0,73	-7087	-61,17	-7186	-61,90	-7158,59
2. Залучений капітал	13396	99,27	18673	161,17	5277	61,90	139,39
2.1. Довгострокові пасиви	0	0,00	0	0,00	х	х	х
2.2. Короткострокові кредити	0	0,00	0	0,00	х	х	х
2.3. Кредиторська заборгованість	3019	22,37	3146	27,15	127	4,78	104,21
2.4. Інші поточні зобов'язання	10377	76,90	15527	134,02	5150	57,12	149,63
Баланс	13495	100,00	11586	100,00	-1909	х	85,85

Дані аналітичних балансів свідчать, що протягом 2016-2017 рр. на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» спостерігається стабільна, але не інтенсивна тенденція зменшення майна. Зростання балансової вартості активів підприємства протягом 2016 р. отримало протилежну динаміку у 2017 р.

Станом на 01.01.2018 р. сільськогосподарське підприємство мало в своєму розпорядженні майно на загальну балансову вартість 11586,0 тис. грн., що на 5782 тис. грн. або на 99,6% більше за рівень початку 2015 р. Повільне скорочення майна ПрАТ «Племзавод «Яненківський» пояснювалось компенсацією більшої частини зменшення вартості необоротних активів приростом оборотних коштів. Так, протягом 2015-2016 рр. в активах підприємства відбулося зменшення на 134 тис. грн. в їх необоротній частині та приріст їх оборотної частини на суму 7825 тис. грн. Таким чином, відбулася компенсація сукупної балансової вартості майна ПрАТ «Племзавод «Яненківський».

Протягом 2017 р. існуючі тенденції змінилися, як і їх інтенсивність. Зменшення необоротних активів за рахунок амортизації основних засобів склало 917 тис. грн. або 47,5%. В той же час зменшення оборотних коштів дорівнював 992 тис. грн. або 8,4%. Інтенсивне зменшення оборотних активів підприємства було обумовлене виключно зменшенням запасів, дебіторської заборгованості за розрахунками, дебіторської заборгованості за виданими авансами.

Відсотковий склад майна підприємства станом на 1 січня 2018 р. відображає діаграма на рисунку 2.1.

Враховуючи специфіку діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» (сільське господарство) структура його майна не знаходилася в межах раціонального співвідношення необоротних та оборотних активів – 60%:40%, відповідно, і станом на 1 січня 2018 р. не досягає цих меж: 4,2%:92,8%, відповідно.

Тенденція швидкого зростання загальної суми зобов'язань при одночасному скороченні власних оборотних коштів та порушенні ліквідності балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» обумовила тривалі проблеми у платоспроможності. Це проявилось протягом 2015-2017 рр. у тому, що фінансування поточного господарського обороту здійснюється за переважної участі кредиторської заборгованості, яка формувала 100% оборотних активів підприємства за 2015-2017 роки.

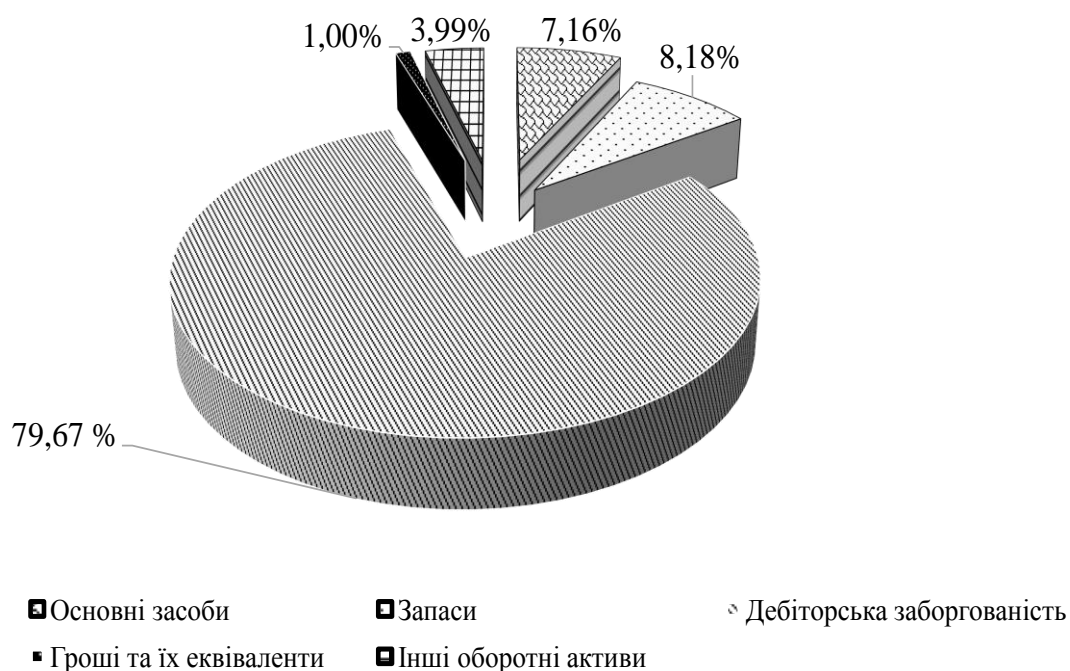

Рисунок 2.1 – Структура активів ПрАТ «Племзавод «Яненківський» станом на 1 січня 2018 року

Для характеристики ступеню кредитоспроможності підприємства важливим, на даному етапі аналізу, є розгляд схеми формування фінансового капіталу для покриття потреби у фінансових ресурсах. У зв'язку з цим, на підставі даних аналітичного балансу розглянемо горизонтальну структуру капіталу та майна підприємства, яка склалась у на кінець 2017 року. ПрАТ «Племзавод «Яненківський» не мало довгострокових та короткострокових кредит для поповнення оборотних коштів.

Діаграма на рисунку 2.2 характеризує фінансово-майновий стан ПрАТ «Племзавод «Яненківський», відображаючи одночасно співвідношення необоротної та оборотної частини майна підприємства із структурою джерел їх формування.

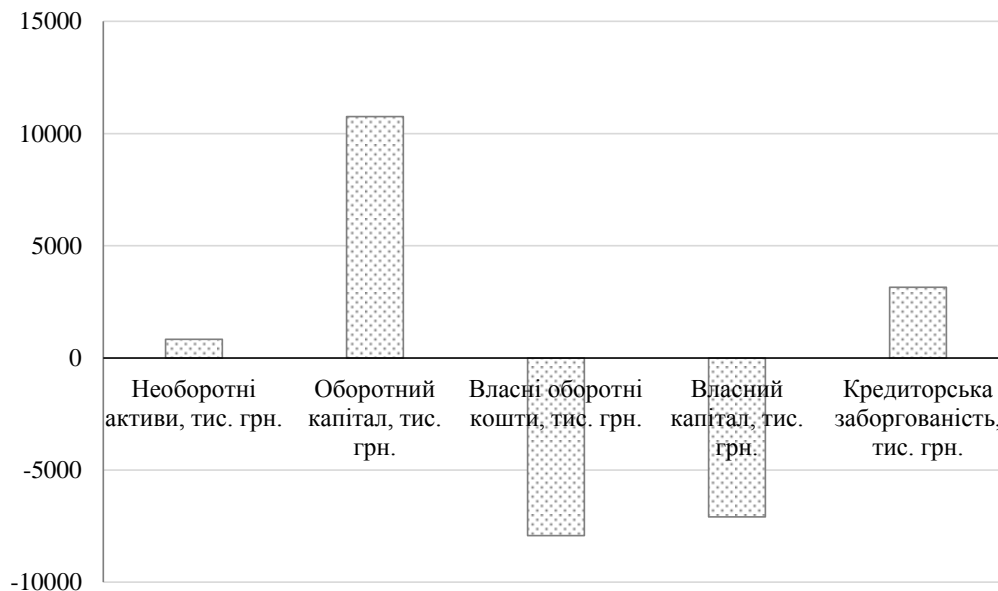

Рисунок 2.2 – Співвідношення складових майна ПрАТ «Племзавод «Яненківський» та джерел його формування станом на 01.01.2018 р.

У ПрАТ «Племзавод «Яненківський» станом на 01.01.2018 року дві основні умови узгодженості строків фінансування не виконуються, ситуація критична: по-перше, довгострокових пасивів підприємство не має (критична межа довгострокових активів і довгострокових пасивів встановлена на рівні 1); по-друге, співвідношення між короткостроковими активами та поточними зобов'язаннями є вищим за граничний рівень (1). Фактичне значення цього показника для підприємства становить 3,4.

Отже, можемо зробити висновок про те, що на сучасному етапі життєвого циклу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» умови «золотого правила фінансування» не виконуються. Це означає, що строки, на які мобілізувалися фінансові ресурси, не збігаються зі строками, на які вони вкладаються в реальні інвестиції.

Особливістю виробничо-господарської діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» є сезонний характер сільськогосподарських робіт. Для врахування цього фактору аналіз проводиться в цілому по роках.

Для здійснення своєї сільськогосподарської діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» використовує орендовані земельні ресурси, обсяг яких за останні роки діяльності підприємства не змінювався і складає 1795 га , з них 1641,24 га – це сільськогосподарські угіддя. Структура посівних площ підприємства у 2017 р. наведена на рисунку 2.3.

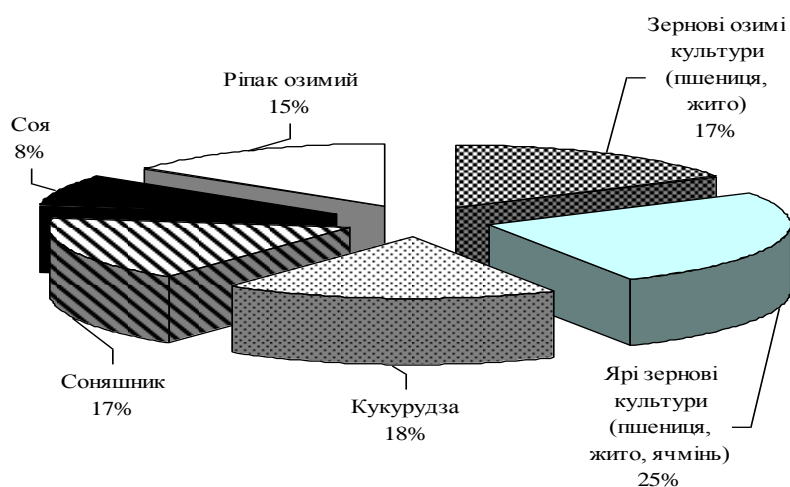

Рисунок 2.3 – Структура посівних площ сільськогосподарських культур під урожай 2017 р. ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

У структурі сільськогосподарської діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» домінує виробництво продукції рослинництва. Єдиний напрямок тваринництва – це свинарство, яке складає 2% від обсягу реалізації сільськогосподарської продукції, виробленої ПрАТ «Племзавод «Яненківський». Вирощування свиней є збитковим для підприємства. Так, у 2016 р. при чистому доході від реалізації свиней у сумі 75,8 тис. грн. понесені витрати на їх відгодівлю становили 177,2 тис. грн., тобто рівень збитковості свинарства за вказаний рік дорівнював 57,2%. У 2017 р. економічний стан даного напрямку тваринництва на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» не покращився. В рахунок оплати праці робітників підприємства у 2017 р. всього було реалізовано свиней на суму 55,7 тис. грн.

при витратах 95,3 тис. грн., що обумовило збитковість свинарства на рівні 41,6%.

Характеристика обсягів та ефективності сільськогосподарської діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Розрахунок середньої урожайності основних сільськогосподарських культур на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2016-2017 рр.

Сільськогосподарська культура	2016р.		2017 р.		Середня урожайність, ц/га
	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц	
Пшениця озима	36,62	8643	24,64	3942	31,78
Пшениця яра	24,83	2483	14,72	1619	19,53
Ячмінь ярий	23,56	4029	19,27	2910	21,55
Овес	31,20	312	-	-	31,20
Жито	39,00	1911	28,31	736	35,29
Соняшник	15,69	1742	12,21	2333	13,49
Кукурудза	31,08	5999	40,00	8080	35,64
Соя	10,00	270	1,29	117	3,29
Ріпак озимий	-	-	18,38	3014	18,38

Якщо у 2016 р. домінуючу частку у вирощуванні зернових займала озима пшениця (34%), то у 2017 р. перевага була віддана кукурудзі (35,5%). Це обумовлено зниженням урожайності озимої пшениці через складні природні умови, в той час коли кукурудза забезпечує відносно високу урожайність з динамікою зростання.

Перелік видів рослинницьких культур, що вирощуються ПрАТ «Племзавод «Яненківський» протягом 2016-2017 рр., суттєво не змінився. Тільки за останній рік підприємство відмовилося від засівання вівса, скоротило посіви під озимою пшеницею (на 30,1%), ячменем (на 12,1%), житом (на 44,7%) при одночасному запровадженні нової технічної олійної культури – озимого ріпаку та розширенні посівів кукурудзи (на 2,7%), соняшнику (на 41,2%), сої та ярої пшениці (на 12%).

Таким чином можемо зробити висновок, що за 2016-2017 роки діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» зниженням урожайності характеризувались усі зернові культури, крім кукурудзи, чим пояснюється відносне розширення площ під її посіви. Однак, спостерігається загальна

тенденція скорочення посівів зернових культур в рахунок збільшення обсягу виробництва технічних олійних культур. Причини цього криються в не достатній ефективності вирощування сільськогосподарських культур.

Так, нерентабельна робота ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у 2015-2017 р. була спричинена збитковістю озимої пшениці, жита, соняшнику та кукурудзи. Саме ці види продукції рослинництва даного підприємства мають найбільші частки у структурі обсягу реалізації. За підсумками звітного ж року прибуток ПрАТ «Племзавод «Яненківський» одержав тільки від вирощування та продажу ярого ячменю та вівса, сукупна питома вага яких у структурі обсягу реалізації сільськогосподарських культур складає 17,1%.

Негативні фінансові результати діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у 2016 р. спонукали зміни посівних площ культур рослинництва з відданням переваги тим, що мають вищі ринкові ціни. Переважну питому вагу у структурі обсягу реалізації продукції рослинництва, вирощеної ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у 2017 р., займає кукурудза, ефективність якої коливається за рахунок цінового фактору.

Це не дозволило підприємству вийти на рентабельне вирощування даної зернової культури. Отримано збиток у сумі 6950,6 тис. грн. Також збитковим у 2017 р. було виробництво соняшнику та ріпаку. Завдяки економічній неефективності названих сільськогосподарських культур ПрАТ «Племзавод «Яненківський» не перекрив свої збитки від вирощування та продажу: озимої і ярої пшениці, ячменю, вівса, жита та нової для підприємства технічної культури - сої.

Важливою сферою функціонування ПрАТ «Племзавод «Яненківський», успішність ведення якої має визначальний вплив на його фінансові результати, є ринкова ніша. Характеризуючи напрямки збуту сільськогосподарської продукції слід відмітити, що вирощений урожай підприємством розподіляється не тільки за напрямками одержання доходів. На ПрАТ «Племзавод «Яненківський» існує ряд зобов'язань, виконання яких

здійснюється шляхом реалізації частини виробленої продукції рослинництва, а саме: оплата майнових паїв та оренди за землю, часткова виплата заробітної плати працівникам підприємства, внутрішньовиробниче споживання для забезпечення потреб свинарства та посівного матеріалу на наступний сільськогосподарський рік (рис. 2.4).

Характеризуючи ємність ринку зерна, необхідно відмітити стабільну тенденцію до її розширення. Це пов'язано зі зростанням обсягів споживання зернових культур, серед яких провідне місце посідає пшениця.

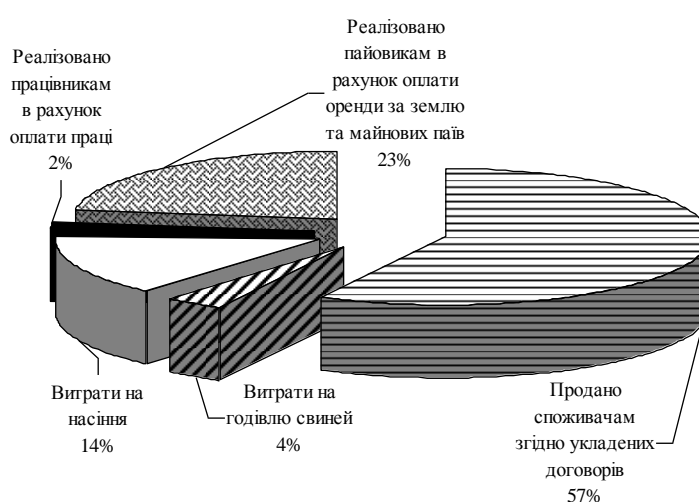

Рисунок 2.4 – Структура продукції рослинництва ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за напрямками її реалізації у 2017 р.

Галузь тваринництва в Україні є одним з головних пріоритетів аграрної політики, однак на сьогодні рівень її розвитку оцінюється як незадовільний. Тому об'єктивним є той факт, що племінне свинарство у Житомирській області дуже мало розвинене. Серед провідних у цьому напрямку вітчизняних підприємств є такі: ТОВ «РУСЬ» (Черкаська обл.), ТОВ «Агрокомбінат Слобожанський» (Харківська обл.), ТОВ «Агропромислова компанія» (Запорізька обл.), ПрАТ «Агро-Союз» (Дніпропетровська обл.), ТОВ «Старт» (Хмельницька обл.), СТОВ «Агрофірма «Маяк» (Хмельницька обл.), ТОВ «Липовецьке» (Вінницька обл.), СТОВ «Котелеве» (Чернівецька обл.), ТОВ «Агропродсервіс» (Тернопільська обл.).

Таким чином, вирощування племінних свиней є перспективним напрямком сільськогосподарської діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський», розвиток якого дозволить вийти на нові ринки збуту та підвищити його конкурентний статус.

Більш повну характеристику конкурентоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» дозволяє отримати аналіз його фінансових результатів та ділової активності (додатки В та Г).

В цілому за 2015-2017 рр. спостерігається уповільнення оборотності активів та капіталу підприємства. Водночас у 2017 р. спостерігається уповільнення господарських процесів в діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський», що свідчить про втрату потенціалу конкурентоспроможності, резерви якого криються в ефективному використанні всіх видів ресурсів: матеріальних, земельних, фінансових і трудових.

Якщо в цілому за три повних останніх роки оборотність сукупних фінансових ресурсів у 2017 році проти 2016 року на 363,29 дні, то у 2017 році проти 2016 року – на 552,64 дні. При цьому, оборотність власного капіталу має негативні тенденції, що пов'язано із від'ємним значенням показника у 2017 році. Уповільнення швидкості обігу капіталу підприємства за рахунок низьких темпів приросту виручки від реалізації над розширенням ресурсної бази. Тривалість одного обороту всього капіталу у 2017 р. склала 1078,49 днів, а власних внутрішніх фінансових ресурсів менше за показники попереднього року на 148 днів. Залучення капіталу внаслідок уповільнення його оборотності свідчить про відсутність фінансових можливостей для часткового відновлення платоспроможності підприємства-боржника за розрахунками із поточними кредиторами.

Використанню основних засобів та інших необоротних активів притаманними були коливання в ефективності. Після покращення у 2016 р. фондівіддачі проти 2015 р. в 2,1 рази настала фаза спаду ефективності використання основного капіталу ПрАТ «Племзавод «Яненківський». Так, за

2017 р. кожна гривня вартості власних основних засобів підприємства, задіяних у його сільськогосподарському виробництві, принесла 3 грн. 25 коп. доходу, що на 10,8% менше, ніж у 2016 р.

Незважаючи на стабільний приріст кредиторської заборгованості ПрАТ «Племзавод «Яненківський» протягом 2015-2017 рр. ефективність використання цих коштів погіршилась за останній рік. Це виявилось у збільшенні тривалості одного обороту заборгованості підприємства перед кредиторами із 427,06 днів у 2016 р. до 1378,98 днів у 2017 р. Уповільнення оборотності кредиторської заборгованості, яке в середньому склало 117,6%, дозволяє підтвердити висновок про втрату підприємством фінансової можливості до відновлення платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський».

Загальна ефективність господарювання ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2017 р. суттєво погіршилася, і за окремими показниками продовжує погіршуватися. Так, динаміка величини коефіцієнту сталості економічного росту свідчить про збиткове використання власних внутрішніх фінансових ресурсів: за підсумками 2017 р. з кожної гривні авансованого власного капіталу в сільськогосподарську діяльність підприємство одержало 101 грн. 04 коп. збитку порівняного із 109 грн. 09 коп. у 2015 р.

Важливо відмітити негативне продовження тривалості операційного та фінансового циклів на 461,02 днів та 411,11 днів, відповідно, протягом 2017 р. Це означає, що на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» збільшився час функціонування грошових коштів в сільськогосподарському обороті. На основі цих тенденцій формується процес поглиблення нелатоспроможності підприємства. Під фінансовим циклом прийнято розуміти період, який починається з моменту оплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості) і закінчується у момент отримання грошей від покупців за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості). Чим вище значення фінансового циклу, тим вище потреба підприємства в грошових коштах для придбання виробничих оборотних

коштів. Оптимальною вважається ситуація, коли величина даного показника рівна нулю або ж має негативне значення. Таке положення свідчить про наявність у підприємства достатньої кількості грошових коштів для фінансування своєї поточної діяльності.

Разом з тим існує ще один фактор негативного впливу на стан платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» – це уповільнення швидкості обороту дебіторської заборгованості. Обсяг коштів у розрахунках із споживачами сільськогосподарської продукції з кожним роком зростає, з одного боку, це свідчить про розвиток ринкової ніші, але з іншого – рівень ліквідності цих коштів низький. Внаслідок того, що інтенсивність зростання дебіторської заборгованості постійно перевищувала темп приросту виручки від реалізації на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2015-2017 рр. сформувалась тенденція до розширення частки грошових коштів, затриманих в обороті через несплату споживачами своїх зобов'язань перед сільгоспвиробником у встановлені терміни. Якщо у 2015 р. з кожної гривні, одержаної виручки від реалізації продукції, 1 грн. 13 коп. було іммобілізовано у розрахунках із дебіторами, у 2016 р. ця частка зросла до 1 грн. 15 коп., а в 2017 р. склала 2 грн. 28 коп.

Така ситуація в більшій мірі обумовлена зовнішніми факторами, а саме кризою неплатежів, яка розвинулася на основі посилення економічної нестабільності в державі. Найвищий рівень інтенсивності уповільнення оборотності дебіторської заборгованості припав саме на 2017 р. Так, у позаминулому році середній строк здійснення дебіторською заборгованістю одного обороту склав 406,14 днів, що у 2,1 рази менше за аналогічний показник 2017 р. Збереження тенденції уповільнення швидкості обороту коштів у розрахунках із дебіторами стало характерним і в 2017 р., однак мало значно нижчу інтенсивність. На 126,11% тривалість обороту дебіторської заборгованості на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» збільшилась за 2017 р. порівняно із 2016 р.

Таким чином можемо виділити слабкі сторони ринкової позиції ПрАТ «Племзавод «Яненківський». В основі порушення конкурентних переваг підприємства знаходяться такі процеси:

- погіршення ефективності використання власних та залучених фінансових ресурсів, що виявляється в уповільненні їх оборотності та посилення порушення фінансової рівноваги підприємства-боржника;

- скорочення часу функціонування грошових коштів у сільськогосподарському обороті, що сприяє їх вивільненню для відновлення платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський»;

- посилення динаміки економічного спаду сільськогосподарської діяльності підприємства, про що свідчить тенденція збитковості його роботи протягом 2015-2017 років, пік якої можна констатувати у 2017 р.;

- уповільнення оборотності запасів матеріально-виробничих цінностей, яке в такому випадку не спрямоване на розвиток виробництва сільськогосподарської продукції та винайдення резервів погашення кредиторської заборгованості.

Фактор, що значно послаблює фінансову спроможність ПрАТ «Племзавод «Яненківський» щодо розвитку своєї виробничої діяльності та ринкової ніші – це проблема повернення простроченої заборгованості споживачів та замовників сільськогосподарської продукції. Її вирішення залежить не тільки від посилення платіжної дисципліни на підприємстві, а, більшою мірою, від подолання кризи неплатежів, яка охопила всі сектори національної економіки.

2.2 Аналіз платоспроможності підприємства у взаємозв'язку з його ліквідністю та фінансовою стійкістю

Ключовим питанням даного дослідження є аналіз платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у взаємозв'язку з іншими сторонами його фінансового стану, а саме з ліквідністю та фінансовою стійкістю.

Основною фінансовою характеристикою платоспроможності господарюючого суб'єкта є ліквідність його активів, тобто можливість перетворення їх у грошові кошти. Активи підприємства та їх структура вивчаються як з погляду їх участі в процесі господарської діяльності, так і щодо оцінки їх ліквідності. В залежності від ступеню ліквідності (швидкості перетворення в грошові засоби) активи підприємства поділяються на наступні групи:

A1 – найбільш ліквідні активи. До них відносяться всі статті грошових коштів підприємства та короткострокові фінансові вкладення.

A2 – активи, що швидко реалізуються і для перетворення їх в готівкові кошти вимагається певний час. В цю групу включають дебіторську заборгованість та інші оборотні активи.

A3– активи, що повільно реалізуються, тобто запаси товарно-матеріальних цінностей.

A4 – активи, що важко реалізуються. Це активи, які передбачені для використання в господарській діяльності тривалий час. В цю групу включають основні засоби та нематеріальні активи.

Характеристику ліквідності балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» проведемо за даними додатку Д і таблиці 2.3 у відповідності до вимог: $A_1 > П_1$, $A_2 > П_2$, $A_3 > П_3$, $A_4 < П_4$.

Як свідчать дані проведених розрахунків з указаних умов ліквідності балансу станом на 01.01.2018 р. виконуються дві: $A_2 > П_2$, $A_3 > П_3$. Так, підприємство має достатній обсяг дебіторської заборгованості, оскільки у підприємства немає кредитів.

Проблемою є повернення коштів іммобілізованих у простроченій заборгованості замовників сільськогосподарської продукції ПрАТ

«Племзавод «Яненківський». Третя умова виконується тому, що на підприємстві відсутні довгострокові кредити.

Таблиця 2.3– Характеристика стану ліквідності балансу
ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Порівняння відповідних груп		Платіжний лишок чи нестача в тис. грн. станом на 01 січня				Порівняння відповідних груп активу і пасиву балансу станом на 01 січня			
по активу	з пасивом	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Найбільш ліквідні активи, А1	Найбільш термінові зобов'язання, П1	-5953	-5779	-13388	-18557	A1<П1	A1<П1	A1<П1	A1<П1
Активи, що швидко реалізуються, А2	Короткострокові пасиви, П2	4336	3207	10712	9231	A2>П2	A2>П2	A2>П2	A2>П2
Активи, що повільно реалізуються, А3	Довгострокові пасиви, П3	597	641	991	948	A3>П3	A3>П3	A3>П3	A3>П3
Активи, що важко реалізуються, А4	Постійні пасиви, П4	533	1889	1685	8378	A4>П4	A4>П4	A4>П4	A4>П4

Невиконання першої умови ліквідності балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» обумовлено відсутністю вільних грошових коштів для покриття кредиторської заборгованості, внаслідок чого не забезпечується виконання першої умови ліквідності: $A_1 < П_1$. З іншого боку, така ситуація свідчить про спрямування всіх грошових надходжень на виконання зобов'язань.

Невиконання четвертої умови ліквідності балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» свідчить про відсутність власних оборотних коштів на підприємстві, які є джерелом формування оборотного капіталу.

Отже, згідно з правилами оцінки ліквідності балансу, невиконання хоча б однієї з умов, дає підстави для визнання балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» станом на 01.01.2018 р. як неліквідного.

Таким чином, неліквідний баланс ПрАТ «Племзавод «Яненківський» має тривалий період існування. Одночасно, спостерігається постійне

збільшення дефіциту власних оборотних коштів, у 2015 р. він становив 1889 тис. грн., у 2016 році порівняно з 2015 роком дещо зменшився на 242 тис. грн., а у 2017 році збільшився аж на 319,1% до 7916 тис. грн. Таке зростання дефіциту власного оборотного капіталу пов'язане із збитковою роботою підприємства. При збереженні такої тенденції можна очікувати подальшого погіршення стану ліквідності балансу за рахунок збільшення платіжної недостатності згідно четвертої умови. Однак, неподоланою проблемою для підприємства була і залишається нестача грошових коштів для покриття кредиторської заборгованості. Надходжень фінансових ресурсів у вигляді доходів від реалізації виробленої сільськогосподарської продукції ПрАТ «Племзавод «Яненківський» недостатньо для одночасного фінансування поточних витрат та оплати заявлених вимог кредиторів.

За кількісною оцінкою вище описаних негативних явищ, можна зробити висновок про нарощення інтенсивності наростання негативних процесів в діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський», розвиток яких спостерігається з початку 2015 року. Водночас низькі якісні характеристики активів підприємства-боржника не дозволяють йому підвищити рівень кредитоспроможності.

Отже, поточна ліквідність балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський», визначена при порівнянні окремих груп пасивів та активів, свідчить про невиконання умов ліквідності. Це означає, що на підприємстві порушена фінансова рівновага, в результаті чого склалась кризова ситуація, при якій підприємство не має достатньо наявних активів у ліквідній формі для задоволення в установленій строк вимог, висунутих зі сторони кредиторів. Тобто склалась кризова ситуація у стані ліквідності оборотних коштів, при існуванні якої проблема вирішення покриття боргу потребує паралельної реструктуризації активів і пасивів боржника особливо в частині дебіторської і кредиторської заборгованості.

Ліквідність майна підприємства виступає якісною передумовою його платоспроможності. Тому, оцінка ліквідності доповнюється аналізом

коефіцієнтів платоспроможності, які характеризують наявність у підприємства засобів, розміщених в активі балансу, для сплати всіх зовнішніх боргів при одночасному забезпеченні безперебійного процесу господарської діяльності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Показники платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2015-2017 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Норматив	Відхилення (+,-) за 2017 рік порівняно з	
					2015 р.	2016 р.
1. Коефіцієнт покриття	1,912	3,892	3,419	1,5	1,507	-0,473
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,565	0,803	0,525	0,6-0,8	-0,04	-0,278
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,006	0,001	0,006	0,2-0,3	0	0,005
4. Наявність власних оборотних коштів	-1889	-1647	-7916	-	-6027	-6269

В першу чергу, загальний стан платоспроможності підприємства визначається на підставі розрахунку коефіцієнта покриття, який показує в якій мірі поточні активи підприємства покривають його поточні зобов'язання. За міжнародними стандартами оптимальний рівень цього показника рівний 2. Однак, вітчизняною нормативною базою щодо фінансово неспроможних підприємств прийнято за оптимальний рівень покриття оборотними коштами всіх поточних зобов'язань з коефіцієнтом 1,5.

Станом на кінець 2017 року коефіцієнт покриття складав 3,419, тобто на 1 грн. короткострокових зобов'язань припадала 3 грн. 41,9 коп. оборотних активів. Слід охарактеризувати даний рівень показника як достатній, оскільки за умови погашення кредиторської заборгованості за рахунок вивільнення оборотних коштів, у розпорядженні підприємства залишаються оборотні активи, які спроможна забезпечити безперебійну сільськогосподарську діяльність ПрАТ «Племзавод «Яненківський».

Характеризуючи тенденцію зміни величини загального рівня платоспроможності протягом періоду, що аналізується, відмічаємо його

низький рівень з нестабільною динамікою. Так, на кінець 2015 року коефіцієнт покриття був найвищим і складав 1,912. Це означало, що на той час ПрАТ «Племзавод «Яненківський» мало можливість повернути борги поточним кредиторам за рахунок реалізації запасів, інкасації дебіторської заборгованості. При цьому в його розпорядженні залишилися б оборотні кошти в розмірі достатньому для покриття поточних зобов'язань. Однак і цієї суми було б недостатньо для продовження господарської діяльності без порушення нормального циклу кругообігу коштів.

На кінець 2016 року стан платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» покращився. Тенденція підвищення коефіцієнту покриття протягом року призвела до рівня показника, який засвідчив, що на кожен гривню кредиторської заборгованості підприємство сформувало 3 грн. 89,2 коп. оборотного капіталу.

Зниження загального рівня платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» відбулося у 2017 р. Протягом вказаного року загальний рівень платоспроможності підприємства знизився на 0,473, хоча й перевищив оптимальне значення.

Більш повну характеристику стану платоспроможності дає коефіцієнт швидкої ліквідності. Динаміка його величини протягом 2015-2017 рр. була позитивною і станом на 01.01.2017 р. досягла верхньої оптимальної межі (0,8). Це було обумовлено одночасним впливом більш інтенсивного зростання суми дебіторської заборгованості по відношенню до приросту поточних зобов'язань. В результаті цього значення коефіцієнту швидкої ліквідності у 2016 році склало 0,803, що на 0,238 вище за рівень 2015 року та на рівні оптимального значення. Економічна сутність даного показника доводить, що 80,3% поточних зобов'язань могло бути погашено ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за умов повернення боргів дебіторами. Однак, криза неплатежів, якою охоплені споживачі сільськогосподарської продукції підприємства, не дозволяє розраховувати на високий рівень ліквідності дебіторської заборгованості. За результатами 2017 року коефіцієнт швидкої

ліквідності знизився на 0,278, та становив 0,525, не досягнувши нормативного значення. Це є свідченням ще одного моменту погіршення платоспроможності підприємства.

Найбільш жорстким критерієм, що характеризує стан платоспроможності підприємства є коефіцієнт абсолютної ліквідності. Він показує, яка частина поточних зобов'язань підприємства може бути погашена на дату складання балансу. Однак, розрахунок даного показника показав вкрай низький рівень за 2015-2017 роки, що пояснюється незначними обсягами коштів на поточних рахунках та касі підприємства. Це пояснюється нагальною потребою на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарської діяльності, фінансові цикли якої мають об'єктивно обумовлений природними умовами жорсткий графік фінансування сільськогосподарських робіт.

Структурні зміни у майні підприємства тісно пов'язані із динамікою складових його капіталу. Загальна сума джерел формування майна ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за період з 2015 року до 2017 року виявила стабільну тенденцію до зменшення. У формуванні цієї тенденції провідну роль відіграло скорочення власного капіталу. Воно було обумовлене зростанням непокритих збитків у балансі. Так, ПрАТ «Племзавод «Яненківський» через хронічну збиткову роботу не має основного джерела власних фінансових ресурсів для поповнення свого капіталу. Накопичені у балансі непокриті збитки вже станом на кінець 2015 року становили 4525 тис. грн. За весь період діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський», що аналізується, усі роки збиткові, у підприємства збільшилася сума непокритих збитків до 11603 тис. грн.

У 2017 р. відбулося погіршення результатів сільськогосподарської діяльності, що виявилось у поглибленні збитковості ПрАТ «Племзавод «Яненківський». Це визначило для підприємства збільшення суми непокритих збитків на 7186 тис. грн. і на стільки ж зменшилась вартість його власного капіталу. Водночас зросла кредиторська заборгованість, яка була

залучена при фінансуванні вирощування урожаю 2017 р. внаслідок недостатності власних внутрішніх фінансових ресурсів підприємства. За рахунок вказаних факторів сукупний капітал ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2017 р. зменшився на 5782 тис. грн.

В умовах ринкових відносин важливе значення має фінансова незалежність підприємства від залучених джерел фінансування. Проведемо визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Племзавод «Яненківський» та динаміки його зміни залежно від рівня забезпеченості власними оборотними коштами (табл. 2.5).

Таблиця 2.5– Загальні показники фінансової сталості ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2015-2017 рр.

Показник	Станом на 01 січня			Відхилення(+,-) за	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2016 р.	2017 р.
Наявність власних оборотних коштів	-1889	-1647	-7916	242	-6269
Загальна величина власних та короткострокових позикових коштів у формуванні запасів	-1889	-1647	-7916	242	-6269
Загальна величина основних джерел формування запасів	-1889	-1647	-7916	242	-6269
Запаси	641	991	948	350	-43
Лишок(+), нестача(-) власних оборотних коштів в формуванні запасів	-2530	-2638	-8864	-108	-6226
Лишок(+), нестача(-) власних , довгострокових джерел формування запасів	-2530	-2638	-8864	-108	-6226
Лишок(+), нестача(-) загальних джерел формування запасів	-2530	-2638	-8864	-108	-6226

Виходячи з проведених розрахунків абсолютних показників, представлених в таблиці 2.7, можна зробити висновок про те, що дане підприємство в процесі своєї фінансово-господарської діяльності 100% власних коштів направляло на покриття основних засобів. Фінансування

поточного сільськогосподарського обороту відбувалося за рахунок залучення коштів поточних кредиторів.

Неефективне використання ресурсів призвело до перевищення сукупних витрат над доходами товариства, закономірним наслідком чого стала збитковість.

Протягом 2015-2017 років неефективне господарювання визначило формування збитку діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський». Наслідком цього стало поглиблення дефіциту власних оборотних коштів, обсяг яких станом на 01.01.2018 р. склав 7916 тис. грн. Однак, взаємо підсилюючий та взаємо обумовлюючий зв'язок кризи ліквідності, платоспроможності та прибутковості створили основу для зростання швидкості розвитку фінансової кризи, яка супроводжувалася часовою дестабілізацією негативних проявів у фінансовому стані підприємства і призвела до порушення його фінансової рівноваги. Це виявилось у збільшенні нестачі власних оборотних коштів протягом трьох років та зростання нестачі у покритті запасів загальними джерелами їх формування.

Характерним для ПрАТ «Племзавод «Яненківський» стало формування стійкого у довгостроковому періоді кризового типу його фінансової стійкості, який поглибився у 2017р. за рахунок посилення негативних явищ та збільшення рівня збитковості підприємства, що негативно відобразилося у скороченні нестачі джерел формування запасів матеріальних цінностей. Крім того, нестача власних оборотних коштів у формуванні запасів була профінансована за рахунок поточних кредиторів.

Враховуючи вище викладене, можемо оцінити фінансовий стан ПрАТ «Племзавод «Яненківський» як нестійкий з тенденцією поступового формування ресурсного потенціалу щодо поглиблення фінансової кризи. Підтвердженням цього виступає стабільна тенденція скорочення всіх видів нестачі джерел формування запасів. Нестача власних оборотних коштів у формуванні запасів говорить про неефективність використання ресурсів і є нагальною фінансовою проблемою в сільськогосподарській діяльності

підприємства. Водночас тенденція до збільшення дефіциту власних джерел формування запасів матеріальних цінностей свідчить про неспроможність ПрАТ «Племзавод «Яненківський» щодо відновлення фінансової рівноваги за умови стабільної збитковості.

Важливе значення при визначенні кредитоспроможності має оцінка фінансової стійкості підприємства. Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі росту прибутку при збереженні платоспроможності. Запас власних коштів – це запас фінансової стійкості підприємства при умові, що його власні кошти більші ніж залучені.

Неплатоспроможним може бути будь-який суб'єкт господарювання внаслідок: невиконання виробничої програми, порушення договорів поставки та втрати ринків збуту продукції; підвищення витрат за всіма видами господарської діяльності; зниження платоспроможності, банкрутство клієнтів і партнерів; співвідношення оборотності оборотних активів; формування понаднормативних запасів та значне відвернення коштів у дебіторську заборгованість; інфляційні процеси та підвищення податкового навантаження.

Для реальної оцінки фінансового стану підприємства, крім абсолютних показників, доцільно використовувати комплекс відносних показників. В додатку Е пропонуються результати розрахунку фактичних величин цих показників по ПрАТ «Племзавод «Яненківський» в динаміці за 2015-2017 рр.

В цілому розраховані показники, представлені у додатку Е свідчать про втрачений досить суттєвий рівень фінансової стійкості ПрАТ «Племзавод «Яненківський», з тенденціями до погіршення. Це підтверджується значеннями наступних коефіцієнтів.

1. Коефіцієнт автономії, який показує частку власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів, по підприємству за період з початку 2015 року до кінця 2017 року коливався у межах від -0,002 до -0,612 із вираженою динамікою до погіршення. Протягом всього періоду, що аналізується, зважаючи на зниження рівня фінансової незалежності, його

величина не знаходилась в оптимальних межах, тобто не перевищувала граничне значення 0,5. Збереження цієї тенденції у 2015 році призвело до того, що станом на 01.01.2018 р. величина коефіцієнту автономії мала значення зі знаком мінус. Це означає, що питома вага власного капіталу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» в загальній сумі джерел формування майна за рахунок значного обсягу непокритого збитку була від'ємною.

2. Коефіцієнт фінансового левериджу відображає співвідношення між позиковим та власним капіталом. Розраховане значення даного показника для ПрАТ «Племзавод «Яненківський» станом на 1 січня 2018 року відповідає нормативному значенню, яке повинно бути меншим за одиницю і свідчить, що на кожну гривню власного капіталу залучено 44,40 коп. кредиторської заборгованості. Протягом 2015-2017 рр. рівень даного показника підвищився на 227,6%, що відбулося за рахунок постійного росту поточних зобов'язань при одночасному зменшенні власного капіталу.

3. Негативну тенденцію до збільшення має коефіцієнт концентрації залученого капіталу. Він показує, яку питому вагу займають позикові кошти у загальній вартості джерел формування майна. Так, якщо у 2015 році цей показник становив 100,2%, то у 2016 році – 99,3%, а у 2017 році – 161,2%. Це означає, що позикові кошти перевищують його капітал. Зважаючи на те, що у складі позикового капіталу 100,0% займає кредиторська заборгованість при формуванні поточних зобов'язань, зростання даного показника свідчить про збільшення фінансової залежності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» від поточних кредиторів.

4. Цей висновок підтверджується величиною коефіцієнтів концентрації поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості в загальній сумі позикових джерел формування майна. За 2016-2017 роки показники становили 35,4% у 2016 р., 22,4% у 2016 р., 27,2% у 2017 р. Пояснення полягає у тому, що зобов'язання ПрАТ «Племзавод «Яненківський» складаються тільки із кредиторської заборгованості перед постачальниками, бюджетом, по заробітній платі та зі страхування. В такій ситуації зростає вплив рішень поточних кредиторів на фінансове управління підприємством.

У 2017 р. коефіцієнт концентрації кредиторської заборгованості зменшився до 27,2%.

5. Внаслідок погіршення ефективності господарювання у 2017 р. ПрАТ «Племзавод «Яненківський» збільшив дефіцит власних оборотних коштів, не забезпечив достатній рівень маневрування власного капіталу. При позитивному значенні цей показник характеризує частку власних коштів, яка знаходиться у мобільній формі, що дозволяє в тій чи іншій мірі маневрувати цими коштами. Нормативним вважається значення 0,1 і вище. Так, у 2017 році від'ємні значення власного капіталу та дефіцит власних оборотних коштів ПрАТ «Племзавод «Яненківський» засвідчили неможливість перебування в оперативному фінансовому управлінні власного капіталу.

6. Позитивним фактором в діяльності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» слід відмітити стабільний рівень мобільності всіх активів з повільною тенденцією до зростання. Цей рівень характеризується коефіцієнтом мобільності, який показує частку оборотних коштів в загальній вартості майна підприємства. Питома вага оборотних активів протягом 2015-2017 рр. збільшилась на 25,2% і станом на 01.01.2018 р. становила 92,8%.

Існування такої тенденції свідчить про спроможність ПрАТ «Племзавод «Яненківський» до підвищення рівня ліквідності оборотних коштів і майна в цілому, що сприятиме формуванню фінансових можливостей для підвищення кредитоспроможності підприємства. Тому, на даному етапі спаду господарської діяльності необхідно застосувати захисну тактику для підтримання тенденції зростання рівня мобільності майна ПрАТ «Племзавод «Яненківський», що дозволить вивільнити резерви для фінансування поточної сільськогосподарської діяльності.

7. Важливою для оцінки фінансової стійкості підприємства є характеристика показників забезпеченості власними оборотними коштами формування запасів та оборотних активів. Враховуючи зростання дефіциту власних оборотних коштів тенденція є негативною.

Крім вказаної причини, безпосереднім фактором погіршення коефіцієнта забезпеченості запасів виступає збільшення залишків матеріальних цінностей. Враховуючи негативні значення обсягів власних коштів підприємства, можна стверджувати, що формування запасів визначається за рахунок кредиторської заборгованості.

В цілому оборотні активи ПрАТ «Племзавод «Яненківський» не забезпечені власними джерелами фінансування на стабільній фінансовій основі. При оптимальному значенні даного показника 10% і більше на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» воно не було досягнуте протягом досліджуваного періоду. Таким чином, за 2015-2017 рр. оборотні активи не формувались за рахунок власних оборотних коштів. В результаті станом на 01.01.2018 р. рівень мобільності оборотних коштів не відповідав встановленому «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» оптимальному рівню, не досягаючи його мінімального значення.

На ПрАТ «Племзавод «Яненківський» станом на 01.01.2018 року дві основні умови узгодженості строків фінансування не виконуються, але не наближені до своїх граничних значень: по-перше, співвідношення довгострокових активів та довгострокових пасивів перевищує 1 за рахунок відсутності останніх; по-друге, співвідношення між короткостроковими активами та поточними зобов'язаннями є нижчим за граничний рівень (1). Фактичне значення цього показника для підприємства становить 0,576.

Отже, можемо зробити висновок про те, що на сучасному етапі життєвого циклу ПрАТ «Племзавод «Яненківський» умови «золотого правила фінансування» не виконуються. Це означає, що строки, на які мобілізувалися фінансові ресурси, не збігаються зі строками, на які вони вкладаються в реальні інвестиції. На даний час на підприємстві порушена раціональна структура майна та джерел його формування, а залучені у господарську діяльність кошти кредиторів можуть бути використані для

забезпечення належного рівня ефективності сільськогосподарської діяльності.

2.3 Оцінка платоспроможності підприємства на основі аналізу збалансованості його грошових потоків

Оцінка грошових коштів та грошового обороту підприємства має за мету визначити їх існуючий стан, наявні та потенційні проблеми, пов'язані з утворенням та використанням грошових коштів, ефективність управління грошовим оборотом.

Проведемо аналіз складу та структури готівкових і безготівкових вхідних та вихідних грошових потоків на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. (таблиці 2.6-2.10).

Таблиця 2.6 – Склад грошових надходжень за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. на банківські рахунки ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Стаття грошових надходжень	2015 рік		2016 р.		2017 р.		Перше півріччя 2018р.		Темп росту за 2017-2015 рр., %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
Оплата сільськогосподарської продукції	180,70	62,90	278,90	70,98	345,80	51,83	-	-	-
Авансові платежі	105,00	36,55	84,00	21,38	309,90	46,45	33,00	70,06	31,43
Компенсація витрат з бюджету	-	-	28,00	7,13	9,00	1,35	-	-	-
Оплата електроенергії субспоживачами	1,60	0,56	2,00	0,51	2,50	0,37	1,00	2,12	62,50
Внесено з каси	-	-	-	-	-	-	13,10	27,81	-
Всього	287,30	100,00	392,90	100,00	667,20	100,00	47,10	100,00	16,39

За 2015-2017 рр. спостерігається зростання обсягу вхідного безготівкового потоку коштів. Якщо у 2015 р. загальна сума надходження

грошових коштів на банківські рахунки підприємства складала 287,3 тис. грн., то у 2016 р. вона зросла на 36,8% і дорівнювала 392,9 тис. грн., а в 2017 р. – 667,2 тис. грн., що більше порівняно із 2015 р. у 2,3 рази, а від 2016 р. – в 1,7 рази. Динаміка стійкого зростання вхідного грошового потоку свідчить про розвиток сільськогосподарської діяльності сільськогосподарського підприємства. За перше півріччя 2018 р. підприємство отримало 47,1 тис. грн. безготівкових надходжень грошових коштів. Такий порівняно незначний обсяг пояснюється впливом фактору сезонності на сільськогосподарську діяльність.

Основним джерелом поповнення позитивного грошового потоку на підприємстві є виручка від реалізації продукції рослинництва. Її частка в загальній сумі безготівкових грошових надходжень була домінуючою – не нижчою за 80%. При цьому авансові платежі споживачів в середньому складають третину від виручки. Зниження питомої ваги основного внутрішнього джерела грошових надходжень, яке відбулося у 2017 р., пояснюється залученням банківських кредитних ресурсів. Серед інших статей поповнення вхідного грошового потоку є компенсація непрямих витрат з бюджету (ПДВ) та оплата електроенергії субспоживачами.

Аналогічна тенденція спостерігається із готівковим грошовим потоком, сума якого за 2015-2017 рр. зросла у 2 рази (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Склад готівкових грошових надходжень за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. на ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Стаття грошових надходжень	2015 рік		2016 р.		2017 р.		Перше півріччя 2018 р.		Темп росту за 2017-2015 рр., %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
Виручка від реалізації	126,65	76,11	130,15	38,50	195,50	53,37	6,20	6,80	-120,45
Повернено невикористані підзвітні суми	6,20	3,73	56,60	16,74	10,30	2,81	8,90	9,76	2,70
Авансові платежі за сільськогосподарську продукцію	-	-	-	-	-	-	28,00	30,70	-
Всього	166,40	100,00	338,07	100,00	366,30	100,00	91,20	100,00	-75,20

У структурі позитивного готівкового потоку найбільшу питому вагу займає оплата за реалізовану сільськогосподарським підприємством продукцію рослинництва. У 2017 р. оприбуткована в касу виручка дорівнювала 195,5 тис. грн., що більше у півтора рази порівняно з двома попередніми роками. Серед інших статей готівкових надходжень кількісно переважають переведення коштів з банківських рахунків для використання на потреби сільськогосподарської діяльності. Однак вони не носять характер надходжень, оскільки вже враховані як безготівкові грошові доходи.

Основними напрямками використання грошових коштів на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» є:

- оплата рахунків кредиторів по постачанню ПММ, наданих послугах, виконаних роботах, оренді землі і техніки, придбанні основних засобів;
- виплата заробітної плати;
- розрахунки по земельним паям;
- розрахунки з орендарями.

В таблицях 2.8 і 2.9 наведено динаміку і структуру вихідних безготівкових та готівкових грошових потоків.

Таблиця 2.8 – Склад грошових видатків за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. з банківських рахунків ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Напрямок використання грошових коштів	2015 рік		2016 р.		2017 р.		Перше півріччя 2018 р.		Темп росту за 2017-2015 рр., %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Послуги зв'язку	1,20	0,42	1,50	0,38	4,80	0,72	2,50	5,06	208,33
Електроенергія	15,40	5,40	3,70	0,95	2,50	0,37	2,70	5,47	17,53
Видача готівки	15,90	5,57	133,20	34,08	136,80	20,38	1,60	3,24	10,06
Послуги банку	1,30	0,46	1,20	0,31	2,40	0,36	0,70	1,42	53,85
Придбання ПММ	31,70	11,11	41,10	10,52	84,00	12,51	10,50	21,26	33,12
Сплата податків	26,70	9,36	76,80	19,65	45,90	6,84	6,50	13,16	24,34
Придбання СЗР (гербіцидів)	-	-	-	-	51,00	7,60	11,70	23,68	-
Оренда землі	-	-	-	-	12,70	1,89	-	-	-
ПДВ на спецрахунок	22,90	8,03	57,90	14,82	41,50	6,18	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Придбання сільськогосподарської техніки	-	-	-	-	198,00	29,50	-	-	-
Оплата орендованої техніки	-	-	-	-	36,40	5,42	-	-	-
Лізингові платежі	17,70	6,20	14,70	3,76	25,40	3,78	-	-	-
Оплата інших товарів, робіт, послуг	152,50	53,45	60,70	15,53	29,90	4,45	6,80	13,77	4,46
Всього	285,30	100,00	390,80	100,00	671,30	100,00	49,40	100,00	17,32

В цілому обсяг безготівкових грошових витрат збільшився на 386,0 тис. грн., тобто більше ніж у два рази. Стійка тенденція росту витрат була обумовлена, з одного боку, розширенням діяльності, а з іншого – підвищенням цін на матеріали та послуги, необхідних для здійснення сільськогосподарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Одночасно зростали готівкові витрати грошових коштів. Постійними і домінуючими статтями готівкових витрат були: виплата заробітної плати та розрахунки по земельних паях.

В цілому зростання сукупного витратного грошового потоку перевищило інтенсивність приросту всіх грошових надходжень. Це призвело до формування дефіциту чистого руху грошових коштів. Він виник у 2017 р. і складав 2,9 тис. грн. Його формування було обумовлене дефіцитом чистого безготівкового грошового потоку у розмірі 4,1 тис. грн., зменшеного на суму 1,2 тис. грн. – розмір чистого готівкового потоку (таблиця 2.9).

Виявлена тенденція росту дефіциту чистого грошового потоку свідчить про порушення функціонування внутрішнього фінансового механізму забезпечення господарської діяльності – самофінансування. Крім того, наявність дефіциту чистого грошового потоку свідчить про фінансову неспроможність сільськогосподарського підприємства щодо термінової сплати всіх боргових зобов'язань без порушення безперебійного господарського циклу.

Таблиця 2.9– Склад витрат готівкових грошових коштів за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. ПрАТ «Племзаход «Яненківський»

Напрямок використання грошових коштів	2015 рік		2016 р.		2017 р.		Перше півріччя 2018 р.		Темп росту за 2015-2017 рр., %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
Виплата заробітної плати	37,70	22,66	61,30	18,14	68,10	18,65	14,20	15,57	180,64
Розрахунки по земельних паях	69,10	41,53	74,30	21,99	131,90	36,13	-	-	190,88
Видано під звіт	54,90	32,99	156,80	46,40	86,60	23,72	64,20	70,39	157,74
Здано в Укрексімбанк	-	-	45,00	13,32	53,50	14,65	12,80	14,04	-
Повернено	-	-	-	-	25,00	6,85	-	-	-
Матеріальна допомога	0,30	0,18	0,50	0,15	-	-	-	-	-
Здано в Промінвестбанк	2,70	1,62	-	-	-	-	-	-	-
Витрати на відрядження	1,70	1,02	-	-	-	-	-	-	-
Всього	166,40	100,00	337,90	100,00	365,10	100,00	91,20	100,00	219,41

Таблиця 2.10 – Визначення за прямим методом чистого грошового потоку на ПрАТ «Племзаход «Яненківський» за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р.

Показник	2015 рік	2016 р.	2017 р.	Перше півріччя 2018 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн..	Темп росту, %
Позитивний рух грошових коштів, всього, тис. грн.	437,80	597,77	896,70	123,60	458,90	204,82
Негативний рух грошових коштів, всього, тис. грн.	435,80	595,50	899,60	125,90	463,80	206,42
Чистий рух грошових коштів, всього, тис. грн.	2,00	2,27	-2,90	-2,30	-4,90	х
в тому числі:						
– чистий безготівковий потік	2,00	2,10	-4,10	-2,30	-6,10	х
– чистий готівковий потік	-	0,17	1,20	-	1,20	х

Особливістю сільськогосподарської діяльності висока залежність від зовнішніх факторів. Сезонність відображається на грошових потоках як асинхронність між нерівномірними обсягами доходів та витрат.

Якість грошового обороту підприємства визначається не лише складом грошових потоків, а й показниками ритмічності та синхронності надходження та витрачання грошових коштів.

Використовуючи дані таблиць 2.11-2.14 проведемо дослідження динаміки зміни показників, що характеризують якість готівкових та безготівкових грошових потоків ПрАТ «Племзавод «Яненківський».

Таблиця 2.11 – Динаміка грошових надходжень в розрізі місяців за 2013-2015 рр. та перше півріччя 2018 р. на банківські рахунки ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Місяць	Обсяг грошових надходжень, тис. грн.			
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	перше півріччя 2018 р.
1. Січень	19,00	6,40	6,30	2,00
2. Лютий	6,00	8,40	0,10	3,10
3. Березень	10,00	0,900	0,30	-
4. Квітень	18,00	0,10	17,00	35,20
5. Травень	18,00	0,10	8,80	3,50
6. Червень	30,20	-	30,20	3,30
7. Липень	16,00	0,10	15,30	-
8. Серпень	54,90	-	232,60	-
9. Вересень	15,60	204,40	165,50	-
10. Жовтень	67,00	115,40	27,90	-
11. Листопад	26,70	9,90	124,00	-
12. Грудень	5,90	47,20	39,20	-
Всього	287,30	392,90	667,20	47,10

Таблиця 2.12 – Динаміка грошових видатків в розрізі місяців за 2013-2015 рр. та перше півріччя 2018 р. з банківських рахунків ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Місяць	Обсяг витрачання грошових коштів, тис. грн.			
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	перше півріччя 2018 р.
1. Січень	17,30	6,30	6,70	4,30
2. Лютий	5,80	8,50	0,10	2,90
3. Березень	8,40	1,00	0,40	-
4. Квітень	18,30	0,20	17,00	28,70
5. Травень	18,70	0,10	8,60	10,30
6. Червень	20,50	-	29,90	3,20
7. Липень	10,00	0,10	15,60	-
8. Серпень	65,90	-	237,20	-
9. Вересень	17,20	142,90	135,70	-
10. Жовтень	62,10	185,90	58,80	-
11. Листопад	34,90	14,90	122,30	-
12. Грудень	6,20	30,90	39,00	-
Всього	285,30	390,80	671,30	49,40

Таблиця 2.13 – Динаміка надходження готівки в розрізі місяців за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. на ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Місяць	Обсяг грошових надходжень, тис. грн.			
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	перше півріччя 2018 р.
1. Січень	16,70	-	4,20	9,00
2. Лютий	1,30	7,90	0,10	8,10
3. Березень	12,50	0,20	0,20	35,70
4. Квітень	5,00	1,50	28,10	32,40
5. Травень	5,00	1,90	12,70	6,00
6. Червень	3,00	5,60	12,60	-
7. Липень	5,40	7,30	13,20	-
8. Серпень	41,10	145,60	39,50	-
9. Вересень	18,20	80,07	94,80	-
10. Жовтень	18,70	73,00	61,90	-
11. Листопад	12,30	4,50	62,00	-
12. Грудень	27,20	10,50	37,00	-
Всього	166,40	338,07	366,30	91,20

Таблиця 2.14 – Динаміка витрачання готівки в розрізі місяців за 2015-2017 рр. та перше півріччя 2018 р. на ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

Місяць	Обсяг витрачання грошових коштів, тис. грн.			
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	перше півріччя 2018 р.
1. Січень	16,7	-	4,3	7,2
2. Лютий	1,3	7,8	0,1	10,0
3. Березень	12,5	0,2	0,2	13,7
4. Квітень	5,2	1,5	25,3	54,4
5. Травень	5,0	1,9	15,5	5,4
6. Червень	3,0	5,6	10,7	0,5
7. Липень	5,4	7,3	14,2	-
8. Серпень	40,9	145,6	40,3	-
9. Вересень	18,2	80,0	93,5	-
10. Жовтень	18,7	73,0	61,8	-
11. Листопад	12,3	4,5	59,3	-
12. Грудень	27,2	10,5	39,9	-
Всього	166,40	337,9	365,01	91,20

Порівняння динаміки зміни показників представлених у таблиці 2.15 з оптимальною тенденцією дозволяє зробити необхідні аналітичні та управлінські висновки відносно стану грошового обороту сільськогосподарського підприємства, його ритмічності та синхронності.

Протягом 2015-2017 рр. спостерігається інтенсивне зростання величини синхронності надходження та витрат безготівкових та готівкових грошових потоків, що є негативною тенденцією. За вказаний період значення показника синхронності надходження та витрат безготівкових грошових потоків зросло у 2,3 рази, а готівкових у майже у 22 рази. Така зміна свідчить про

неузгодженість вхідних та вихідних потоків за обсягами, диспропорцію їх розподілу у часі, тобто про асинхронність руху грошових коштів.

Таблиця 2.15 – Система показників оцінки ритмічності та синхронності грошових потоків на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у 2015-2017 рр.

Показник	Безготівкові грошові потоки			Готівкові грошові потоки			Бажана тенденція зміни
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Синхронність надходження та витрат грошових потоків	5,4088	27,4518	12,4744	0,0816	0,0352	1,7875	зменшення
Рівномірність надходження грошових коштів	20,6936	63,8557	83,9180	11,1013	46,6755	32,9506	зменшення
Рівномірність витрат грошових коштів	21,8842	63,0630	81,5556	11,0472	46,6683	32,5036	зменшення
Коефіцієнт синхронності надходження та витрат грошових коштів	0,2275	0,8429	0,2230	0,0059	0,0013	0,0587	наближення до нуля
Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів	0,8643	1,9503	1,5093	0,8006	1,6568	1,0795	наближення до нуля
Коефіцієнт рівномірності використання грошових коштів	0,9205	1,9364	1,4579	0,7967	1,6574	1,0683	наближення до нуля

Вхідний безготівковий грошовий потік сільськогосподарського підприємства у 2015-2017 рр. характеризувався загальним підвищенням у чотири рази, а готівковий – майже у три рази. Формування такої тенденції є ознакою нерівномірності надходжень грошових коштів. Досить високий рівень даного показника для ПрАТ «Племзавод «Яненківський» пояснюється сезонним характером здійснення сільськогосподарських робіт: із серпня місяця спостерігається суттєве підвищення обсягу грошових надходжень від реалізації зібраного врожаю.

Дослідження розподілу у часі вихідного грошового потоку показало нерівномірність витрат грошових коштів. Характерною зміною даного показника на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у 2015-2017 рр. була тенденція його росту. Протягом трьох вказаних років величина показника рівномірності безготівкових витрат підвищилась у 3,7 рази, а готівкових –

майже у три рази. Стабільно високий рівень даного показника пояснюється фактором сезонності, характерним для сільськогосподарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Коефіцієнт синхронності надходження та витрат безготівкових грошових коштів протягом 2015-2017 рр. зменшився на 2%, але залишився на досить високому рівні 0,2230. Таке високе значення даного показника свідчить про неузгодженість у часі та невідповідність по обсягах надходження і витрачання безготівкових грошових коштів. Одночасно спостерігається асинхронність надходження та витрат готівкових коштів. Динаміка даного показника по готівковим потокам характеризує його зростання, що свідчить про дисбаланс готівкового грошового обороту сільськогосподарського підприємства.

Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів та коефіцієнт рівномірності використання грошових коштів мають негативну тенденцію – збільшення. За 2015-2017 рр. перший з них зріс у півтора рази, а другий – в 1,3 рази. Спрямованість величин вказаних показників до підвищення характеризує порушення фінансової рівноваги на підприємстві у сфері грошового обороту.

Таким чином платоспроможність ПрАТ «Племзавод «Яненківський» обґрунтовується наявністю негативних змін в його фінансово-господарській діяльності. До них відносяться:

- відсутність процесу розширеного відтворення основного капіталу свідчить про неспроможність сільськогосподарського підприємства до розвитку виробничого потенціалу, що виявляється в застарілості та зниженні експлуатаційно придатної частки основних фондів;
- віддалення структури активів від раціональної характеризує склад майна як неадекватний для реалізації виробничої програми;
- стабільна тенденція збільшення зобов'язань доводить неспроможність підприємства до поступового розрахунку з боргами;

- відсутність внутрішніх резервів для покриття дефіциту власних оборотних коштів, а саме квазівласного капіталу, за рахунок якого в рамках санації балансу можливе покриття нестачі власних внутрішніх фінансових ресурсів;

- покращення якості дебіторської заборгованості шляхом проведення її інвентаризації та списання за її висновками безнадійних боргів споживачів та замовників позитивно вплинуло на реальний рівень ліквідності оборотних коштів, у складі яких не має залежалих товарно-матеріальних цінностей, а низька частка грошових коштів пояснюється спрямуванням політики управління найбільш ліквідними активами не на їх накопичення, а використання для задоволення у міру необхідності можливих обсягів внутрішніх потреб виробництва і поточних зобов'язань. Цим підтверджується прагнення сільськогосподарського підприємства до забезпечення і підтримки розрахунково-платіжної дисципліни на належному рівні;

- зниження ефективності використання оборотних коштів виявилось у уповільненні їх оборотності та залученні в господарський оборот коштів, збереження тенденції росту яких є підґрунтям для поглиблення кризи платоспроможності сільськогосподарського підприємства;

- отримання маржинального збитку від усіх видів зернових культур, що вирощуються на ПрАТ «Племзавод «Яненківський», незважаючи на високий рівень матеріаломісткості;

- зниження ділової активності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за останні три роки виявляється у зниженні ефективності використання фінансових та матеріальних ресурсів за рахунок розширення обсягу діяльності при одночасному зменшенні залишків ресурсів. Це свідчить про скорочення ринкового потенціалу ПрАТ «Племзавод «Яненківський», для реалізації якого потрібен час внаслідок впливу фактору сезонності на отримання доходів від урожаю. Тобто негативні результати господарювання багато в чому залежать від зовнішніх факторів, які не можуть

контролюватися підприємством, найвпливовіші серед них – це кліматично-погодні умови та ринкова кон'юнктура; внутрішні резерви росту обсягів сільськогосподарської діяльності виявлено у можливості зростання продуктивності праці робітників під впливом фондоозброєності та фондovіддачі при забезпеченні економічних умов стимулювання праці; розширення площ посівів; підвищення урожайності зернових культур.

Таким чином ПрАТ «Племзавод «Яненківський» визнається неплатоспроможним підприємством, оскільки втрачає потенціал для майбутньої успішної діяльності за умов його збереження шляхом реалізації ефективної санаційної концепції. Цей висновок підтверджується нерозвиненістю у продукції сільськогосподарського підприємства ринку збуту, а також неконкурентоспроможного матеріально-технічного та кадрового потенціалу для її виробництва.

Висновки за розділом 2

На основі результатів комплексної оцінки платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2015-2017 рр. виявлено незадовільний стан потенціалу виробничих ресурсів, що характеризує недостатній обсяг для ефективного розвитку сільськогосподарської діяльності; негативний ріст фінансової залежності підприємства від кредиторів; низьку мобільність оборотних коштів; формування прострочених зобов'язань підприємства; стійкий стан неліквідності балансу підприємства через хронічну платіжну нестачу грошових коштів; високу залежність від зовнішніх факторів; порушення механізму ціноутворення під дією несприятливих зовнішніх чинників; прискорення зростання цін; стабільну неузгодженість періодів фінансування при формуванні капіталу для покриття потреби у ресурсах; зростання дефіциту власних оборотних коштів та зниження маневреності власного капіталу; скорочення потенційних можливостей підвищення

конкурентоспроможності на основі розвитку тваринництва з напрямку розведення племінних свиней високопродуктивних порід.

Виявлено, що фінансова рівновага на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» порушена, ліквідність балансу порушена. Незадовільний стан платоспроможності підприємства характеризується погіршенням коефіцієнта покриття; негативною динамікою коефіцієнта швидкої ліквідності, що обумовлено одночасним впливом більш інтенсивного зростання суми дебіторської заборгованості по відношенню до приросту поточних зобов'язань; мінімальними обсягами коштів на поточних рахунках та касі підприємства. Доведено, що взаємопідсилюючий та взаємообумовлюючий зв'язок кризи ліквідності, платоспроможності та прибутковості створили основу для зростання швидкості розвитку фінансової кризи, яка супроводжувалася часовою стабілізацією негативних проявів у фінансовому стані підприємства і призвела до порушення його фінансової рівноваги. Оцінено фінансовий стан ПрАТ «Племзавод «Яненківський» як нестійкий з тенденцією поступового формування ресурсного потенціалу щодо повної втрати фінансової рівноваги. Підтвердженням цього виступає стабільна тенденція збільшення всіх видів нестачі джерел формування запасів.

Оцінювання платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» на основі аналізу збалансованості його грошових потоків засвідчило зростання обсягу вхідного безготівкового потоку коштів та зростання витрат, як результат підвищення цін на матеріали та послуги, необхідні для здійснення основної діяльності підприємства. Виявлено основні напрями використання грошових коштів, а саме: оплата рахунків кредиторів по постачанню ПММ, наданих послугах, виконаних роботах, оренді землі і техніки, придбанні основних засобів, заробітної плати, податків, розрахунки по земельним паям. Відбулося інтенсивне зростання величини синхронності надходження та витрат безготівкових та готівкових грошових потоків, як результат неузгодженості вхідних та вихідних потоків за обсягами, а також асинхронність їх руху, дисбаланс готівкового грошового обороту підприємства, збільшення коефіцієнтів рівномірності надходження та

використання грошових коштів, що характеризує порушення фінансової рівноваги на підприємстві у сфері грошового обороту.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯМ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ ЇЇ ОЦІНКИ ТА
ПРОГНОЗУВАННЯ3.1 Методичні основи розробки комплексної оцінки та прогнозування
платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський»

З огляду на те, що проблема своєчасного виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та оцінки імовірності банкрутства є актуальною для економічних систем будь-якого типу, її вивченням займалося багато як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Результатом їх роботи стала досить велика кількість розробок та економіко-математичних моделей, що дозволяють оцінювати ризик можливого банкрутства підприємства. Однак попри наявність значної кількості оціночних підходів більшість методологічних питань є невирішеними та неузгодженими, що ускладнює можливість побудови універсальної методики оцінки загрози неплатоспроможності підприємства.

Зокрема, найбільш проблемними є два моменти: різна розмірність фінансових коефіцієнтів та суттєва варіативність їх вихідних ознак ускладнюють їх сумісне застосування у адитивних економетричних моделях [70]; відсутність універсальної методики трактування кількісних значень фінансових показників та присвоєння їм відповідних логічних значень („надійний – ненадійний”; „стабільний – нестабільний”). Так, існують рекомендовані нормативні значення для основних фінансових коефіцієнтів, проте вони не враховують ані галузевих особливостей підприємств, ні специфіки їх життєвого циклу, ані специфіки зовнішнього фінансового середовища підприємств, у якому вони діють у даний конкретний момент часу.

Опрацювання представлених у західній, російській та вітчизняній теорії і методології оцінки фінансового стану та прогнозування ймовірності банкрутства підприємств [9; 11; 48; 54; 51; 91 та ін.] засвідчили, що показники, які використовуються у тих або інших оцінних моделях і методиках, фактично зводяться до 12-ти основних фінансових коефіцієнтів (табл. 3.1)

Таблиця 3.1 – Показники, що застосовують для комплексної оцінки рівня платоспроможності підприємства

Показники	Розрахункова формула	Пояснення
Абсолютна ліквідність	$K_{an} = \frac{\Phi K + Г K}{ПЗ}$	Кал – коефіцієнт абсолютної ліквідності, ГК – грошові кошти, ФА – фінансові активи (інвестиції), ПЗ – поточні зобов'язання
Коефіцієнт покриття	$KП = \frac{OA}{ПЗ}$	Кп – коефіцієнт покриття
Питома вага чистого оборотного капіталу в активах	$П_{ок} = \frac{OA + ПЗ}{A}$	Пок – питома вага оборотного капіталу в активах, А – активи
Рентабельність активів	$P_A = \frac{ЧП}{A}$	Ра – рентабельність активів, ЧП – чистий прибуток
Фінансова автономія	$\Phi_A = \frac{BK}{A}$	Фа – фінансова автономія, ВК – власний капітал
Оборотність (віддача) активів	$O_A = \frac{BP}{A}$	Оа – оборотність активів, ВР – виручка від реалізації
Коефіцієнт незалежності від позичкового капіталу	$K_n = \frac{BK}{ПК}$	Кн – коефіцієнт незалежності, ПК – позичковий капітал
Рентабельність власного капіталу	$P_{вк} = \frac{ЧП}{BK}$	Рвк – рентабельність власного капіталу
Рентабельність продажу	$P_n = \frac{ЧП}{BP}$	Рп – рентабельність продажу, ВР – виручка від реалізації
Маневреність власного капіталу	$M_{вк} = \frac{OA - ПЗ}{OA}$	Мвк – маневреність власного капіталу
Покриття виручкою поточних зобов'язань	$П_{пз} = \frac{BP}{ПЗ}$	Ппз – покриття поточних зобов'язань виручкою від реалізації
Частка оборотних активів	$Ч_{oa} = \frac{OA}{A}$	Чоа – частка оборотних активів у структурі балансу

Джерело: складено автором на підставі систематизації методик оцінки неплатоспроможності та прогнозування банкрутства підприємств.

Зазначимо, що всі з наведених аналітичних коефіцієнтів становлять основу найбільш розповсюджених моделей прогнозування неплатоспроможності підприємств, розглянутих у п. 1.3. Відповідно до

систематизованої сукупності показників, що використовують для комплексної характеристики рівня платоспроможності підприємства, серед них можна виділити три групи показників:

- показники, що характеризують збалансованість структури активів підприємства та їх відповідність його поточним зобов'язанням – абсолютна ліквідність, коефіцієнт покриття,

- показники, що характеризують ефективність та інтенсивність використання ресурсів підприємства для досягнення своїх цілей та для погашення існуючих зобов'язань: рентабельність активів, оборотність (віддача) активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продажу та покриття виручкою поточних зобов'язань;

- показники, що характеризують політику управління фінансовою структурою капіталу підприємства та свідчать про його залежність від сторонніх джерел фінансування: фінансова автономія та коефіцієнт незалежності від позичкового капіталу.

При здійсненні комплексної оцінки платоспроможності машинобудівних підприємств та визначенні інтегрального показника платоспроможності (на основі його часткових складових) застосована функція бажаності Харінгтона [89], що задається такою формулою:

$$Z = e^{-e^{-y'}}, \quad (3.1)$$

де y' – перетворене значення ознаки, яке визначається за такою формулою:

$$Y_i' = \frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}, \quad (3.2)$$

де X_i – первинне значення масиву даних,

$X_{\max}$, $X_{\min}$ – максимальне та мінімальне значення оцінок для верхньої та нижньої границі інтервалу за шкалою Харінгтона, що відповідає рівню „задовільно”.

Для того щоб уникнути суб'єктивізму в оцінці і забезпечити можливість порівняння оцінок платоспроможності підприємства, застосуємо такий спосіб оцінки параметрів $X_{\max}$, $X_{\min}$:

- $X_{\min}$ – визначається як середнє значення відповідного фінансового коефіцієнта для усіх підприємств сільськогосподарської галузі в Україні;
- $X_{\max}$ – визначається як середнє значення відповідного фінансового коефіцієнта для тих підприємств сільськогосподарської галузі в Україні, діяльність яких є не збитковою протягом останніх 3–х років.

Інтегральна платоспроможність, розрахована на основі значення функції Харінгтона, інтерпретується так (табл. 3.2)

Таблиця 3.2 –Інтерпретація оцінок комплексного рівня платоспроможності підприємства на основі функції Харінгтона

Значення інтегрального показника платоспроможності за шкалою функції бажаності	Інтерпретація рівня платоспроможності відповідно до функції Харінгтона
$Z > 0,8$	Відмінна платоспроможність із мінімальною імовірністю банкрутства
$0,63 < Z < 0,8$	Висока платоспроможність із незначним ризиком банкрутства
$0,37 < Z < 0,63$	Задовільна платоспроможність із ризиком банкрутства близько 50 %
$0,2 < Z < 0,37$	Незадовільна платоспроможність із високим ризиком банкрутства
$Z < 0,2$	Критично низька платоспроможність, за якої банкрутство майже неминуче

Джерело: адаптовано автором із урахуванням [89]

Здійснені оцінки рівня платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у динаміці показали, що протягом останніх 3-х років фінансово-майновий стан даного підприємства погіршився. Як наслідок, це призвело до суттєвого скорочення платоспроможності у досліджуваному підприємстві та, як результат, – значно підвищило загрозу та імовірність банкрутства підприємств (рис. 3.1).

Так, протягом 2015 року платоспроможність досліджуваного підприємства за шкалою функції Харінгтона оцінювалася на рівні 0,138–даний рівень відповідає критично незадовільній платоспроможності, за якої

банкрутство дуже можливо (більше 90 %). Погіршення основних фінансово-економічних показників підприємства внаслідок кризи призвело і до ослаблення фінансово-майнового стану та знизило рівень платоспроможності.

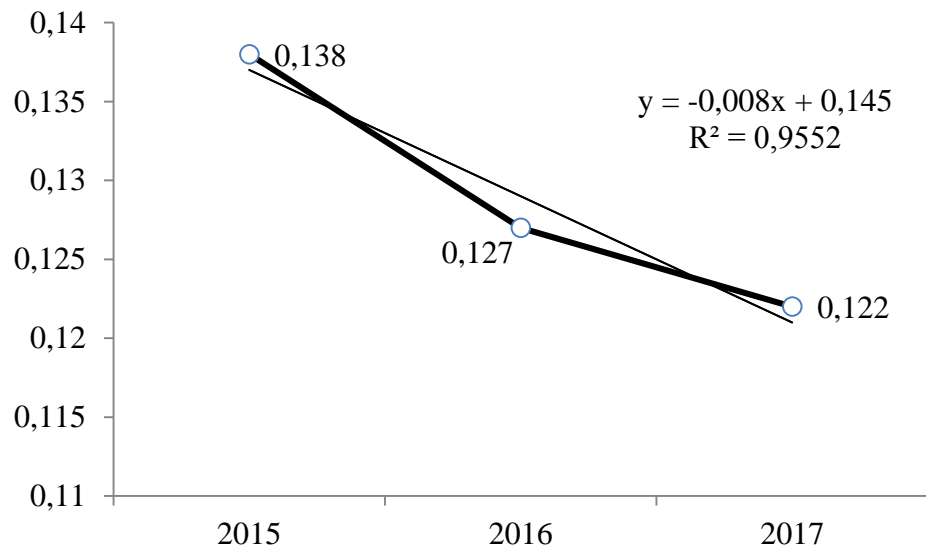

Рисунок 3.1 – Динаміка рівня платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» та оцінка загрози банкрутства протягом 2015–2017 років

Так, за підсумками 2017 року, груповий показник платоспроможності становив 0,122 за шкалою Харінгтона, що відповідало критичній платоспроможності із майже неминучим ризиком банкрутства. Протягом 2015–2017 років груповий показник платоспроможності дещо коливався, проте його значення залишалось у межах того самого інтервалу – платоспроможність підприємств оцінювалась як „критична”, а ризик банкрутства – як такий, який має імовірність понад 95 %.

Із метою виявлення основних факторів, які найбільшою мірою взаємопов’язані зі зниженням інтегрального рівня платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» нами було проведено кореляційно-регресійний аналіз, результатом якого стала побудова економетричної моделі, що дозволяє оцінювати та прогнозувати інтегральний рівень

платоспроможності підприємств залежно від їх основних фінансових показників.

При відборі показників, які будуть включені до остаточної економетричної моделі прогнозування платоспроможності, було враховано такі вимоги:

- між показниками та інтегральним рівнем платоспроможності має існувати стійкий і суттєвий кореляційний зв'язок;
- показники, які впливають на інтегральний рівень платоспроможності, мають бути незалежні між собою (відсутність мультиколінеарності між впливаючими показниками);
- показники мають бути репрезентативними і характеризувати різні сторони фінансово-господарського стану та результати фінансово-господарської діяльності підприємства (збалансованість структури активів; ефективність та інтенсивність використання ресурсів/активів підприємства; політика управління фінансовою структурою капіталу підприємства).

За результатами оцінок одержано наступну форму запису економетричної моделі, що характеризує вплив на інтегральний рівень платоспроможності (Y) таких чинників, як збитковість активів підприємства (X_1); коефіцієнт незалежності підприємства від позичкового капіталу (X_2) та збитковість власного капіталу (X_3).

$$Z = -2,42 - 0,146X_1 + 0,258X_2 - 0,582X_3 . \quad (3.3)$$

Охарактеризуємо параметри рівняння (3.3):

1. При зростанні збитковості активів підприємства (X_1) на 1 за умов незмінності інших факторів платоспроможність підприємства (Y) в середньому зменшиться на 0,146.
2. Збільшення коефіцієнта незалежності підприємства від позичкового капіталу (X_2) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює зростання платоспроможності підприємства (Y) в середньому на 0,258.

3. Зростання збитковості власного капіталу(X_3) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює зниження платоспроможності підприємства (Y) в середньому на 0,582.

Значення коефіцієнта детермінації моделі R^2 на рівні 0,99 та F – критерію Фішера на рівні 94,81 свідчать про високу адекватність моделі статистичним даним та вказують на можливість її застосування для одержання прогнозу.

Наступними напрямками норм досліджень є здійснення переходу від оцінки інтегрального рівня платоспроможності $Z_{(x)}$ до оцінки імовірності або ризику можливого банкрутства підприємства $R_{(x)}$. При цьому можемо виділити такі особливості функцій $Z_{(x)}$ та $R_{(x)}$:

– по-перше, як функція платоспроможності $Z_{(x)}$, так і функція ризику банкрутства $R_{(x)}$ мають значення лише в інтервалі $\{0; 1\}$;

– по-друге, за своїм економічним змістом дані категорії є прямо протилежними: чим більший рівень платоспроможності підприємства (функція $Z_{(x)}$), тим відповідно менший ризик банкрутства, тобто функція $R_{(x)}$.

Враховуючи дані положення, цілком доцільним буде запис взаємозв'язку між функціями платоспроможності та ризику банкрутства машинобудівних підприємств:

$$R_{(x)} = 1 - Z_{(x)}. \quad (3.4)$$

Відповідно до попередньо представленої форми запису економетричної моделі оцінки інтегрального рівня платоспроможності підприємств функція імовірності (ризiku) банкрутства буде записана так:

$$Z = 2,42 + 0,146X_1 - 0,258X_2 + 0,582X_3. \quad (3.5)$$

Як і для функції платоспроможності $Z_{(x)}$, для функції імовірності банкрутства $R_{(x)}$ необхідно визначити інтервали оцінювання, які відповідають тому чи іншому рівню ризиків.

Таблиця 3.3 –Інтерпретація оцінок функції імовірності банкрутства підприємств $R_{(x)}$

Значення функції $R(x)$	Інтерпретація імовірності банкрутства
$R(x) > 0,8$	Критично високий ризик банкрутства
$0,63 < R(x)$	Високий ризик банкрутства
$0,37 < R(x) < 0,63$	Банкрутство є імовірним, проте ризики не критичні
$0,2 < R(x)$	Невисока імовірність банкрутства
$R(x) < 0,2$	Банкрутство малоімовірне, рівень ризиків низький

Джерело: адаптовано автором із урахуванням [89].

Зазначимо, що коефіцієнти при змінних функції імовірності банкрутства $R_{(x)}$ є своєрідними сигнальними індикаторами, які вказують на розгортання кризових процесів у діяльності підприємства. Відповідно, чим більшим є значення індикатора при кожній із X_i , тим швидше погіршення даного індикатора сигналізує про зростаючу загрозу банкрутства.

Відповідно до коефіцієнтів при функції імовірності банкрутства $R_{(x)}$ насамперед менеджменту підприємства потрібно звертати увагу на погіршення параметра X_1 , що характеризується збитковістю активів, погіршення показника X_2 (незалежність підприємства від позичкового капіталу, сторонніх джерел фінансування), X_3 , що характеризується збитковістю власного капіталу.

Згідно з представленими оцінками економетричної моделі $R_{(x)}$ процес наближення підприємства до реальної загрози банкрутства має такий ітераційний характер:

- в першу чергу, на зростання загрози банкрутства вказує нестабільність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок негативного значення прибутку – отриманого збитку;
- у подальшому імовірність банкрутства підприємства $R_{(x)}$ посилюється у міру зростання залежності підприємств від зовнішнього фінансування;
- в останню чергу, на зростання загрози банкрутства вказує нестабільність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок виручки від реалізації продукції.

Із метою забезпечення порівнянності результатів розрахунків імовірності банкрутства групи підприємства та оцінки їх якості спрогнозуємо

імовірність банкрутства із використанням відомих альтернативних моделей оцінювання.

Застосовуючи розрахункову формулу Z – моделі Г. Спрінгейта та дані досліджуваного підприємства, у табл. 3.4 визначено оцінки імовірності банкрутства, а також представлено їх порівняння з оцінками, одержаними нами на основі запропонованої моделі.

Таблиця 3.4 – Оцінки імовірності банкрутства ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2017 рік

Модель Г. Спрінгейта		Запропонована модель	
Оцінки Z	Імовірність банкрутства	Оцінки $R(x)$	Імовірність банкрутства
0,921	критично висока	1,371	висока

Аналізуючи представлені результати оцінки імовірності банкрутства підприємства на основі оцінних моделей, зауважимо, що попри наявність певних розбіжностей в оцінці принципових розходжень в одержаних результатах не існує. Більше того, запропонована модель дозволяє не лише визначити ризик банкрутства на основі значень $\logit$ – змінних (високий, низький, тощо), але й кількісно та достатньо точно оцінити імовірність, із якою може настати дана подія (банкрутство підприємства).

Як показали здійснені дослідження, негативні процеси у внутрішньому та зовнішньому середовищах сільськогосподарських підприємств України обумовлюють розгортання у їх діяльності кризових явищ, що призводить до погіршення їх платоспроможності та підвищує імовірність банкрутства. За результатами проведеного дослідження, розроблено модель, що дозволяє оцінювати інтегральний рівень платоспроможності підприємств і прогнозувати імовірність банкрутства.

3.2 Планування надходжень і витрат грошових коштів підприємства

Сільське господарство має свою яскраво виражену специфіку, насамперед – це сезонність виробництва. Продукція рослинництва й тваринництва вирощується кілька місяців, а часом і років. Тому в підприємств АПК у певні періоди виникає потреба в сезонному фінансуванні видатків. Так, у рослинництві в першому півріччі спостерігається різке зростання витрат, яке не покривається виходом продукції, а в другому півріччі, навпаки, витрати знижуються й зростає вихід продукції та її реалізація.

Грошові потоки – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів підприємства, що генеруються його господарською діяльністю. Процес управління потоками грошових надходжень являє собою постійний моніторинг впливу різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників, які призводять до виникнення трьох ситуацій:

1) Виплати перевищують надходження підприємства на певний період. У цьому випадку виникає дефіцит коштів, усунення якого вимагає залучення додаткових фінансових активів, що також пов'язано з додатковими витратами. Дефіцит грошових коштів у подальшому призводить до: затримок у виплаті заробітної плати; зростання частки простроченої заборгованості по кредитних позиках; зниження ліквідності активів підприємства; зростання тривалості виробничого циклу через несвоєчасні поставки сировини і комплектуючих.

2) Надходження перевищують виплати, що може призвести до надлишкової ліквідності. Вільні гроші – неприбутковий актив, тому вони мають бути задіяні в отриманні додаткового прибутку, що вимагає здійснення фінансових заходів із розміщення таких коштів.

3) Збалансованість потоків платежів забезпечує стан фінансової рівноваги, який дозволяє підтримувати оптимальні умови ефективного та

раціонального господарювання. Грошові потоки є найважливішим самостійним об'єктом бюджетування сільськогосподарського підприємства, що допомагає в досягненні поставлених поточних і стратегічних цілей та сприяє формуванню позитивних фінансових результатів. Бюджетування належить розглядати як процес прийняття виважених управлінських рішень у фінансово-господарській діяльності підприємства за допомогою системи бюджетів, контролю за їх виконанням, аналізу відхилень і, відповідно, здійснення планування грошових потоків.

Зміст поточних фінансових планів охоплює два найголовніших аспекти фінансової діяльності:

- прибутковість, що дозволяє оцінити майбутній фінансовий результат діяльності з урахуванням ризиків;
- грошовий потік, на його основі здійснюється оцінка платоспроможності і фінансової сталості підприємства в плановому періоді.

Розглянемо особливості планового балансу грошових коштів. В літературі можна зустріти іншу його назву – баланс оборотних активів та джерел їх формування [8].

Мета розробки плану надходжень і витрат грошових ресурсів полягає у прогнозуванні в часі валового та чистого грошового потоків підприємства в розрізі окремих видів його господарської діяльності і забезпечення постійної платоспроможності на усіх етапах планового періоду.

План надходжень і витрат грошових коштів розробляється на підприємствах в наступній черговості.

- На першому етапі прогнозуються надходження і витрати грошових ресурсів по операційній діяльності підприємства, оскільки ряд результативних показників цього плану служить передумовою розробки інших його складових частин.
- На другому етапі розробляються планові показники надходжень і витрат грошових ресурсів по інвестиційній діяльності підприємства (з урахуванням чистого грошового потоку по операційній діяльності).

- На третьому етапі розраховуються планові показники надходження і витрат грошових коштів по фінансовій діяльності підприємства, яка має забезпечити джерела зовнішнього фінансування операційної та інвестиційної діяльності в наступному періоді.
- На четвертому етапі прогнозуються валовий і чистий грошовий потоки, а також динаміка залишків грошових коштів по підприємству в цілому.

I. Прогнозування надходжень і витрат грошових коштів по операційній діяльності здійснюється двома способами: 1) виходячи із планового обсягу реалізації продукції; 2) виходячи із планової цільової суми чистого прибутку.

1. При прогнозуванні надходжень і витрат грошових коштів по операційній діяльності виходячи із планового обсягу реалізації продукції розрахунок окремих показників плану здійснюється в такій черговості (рис. 3.2):

Рисунок 3.2 – Послідовність розрахунку окремих показників при прогнозуванні надходжень і витрат грошових коштів виходячи із планового обсягу реалізації продукції

Визначення планового обсягу реалізації продукції базується на розробленій виробничій програмі (план виробництва продукції), що враховує потенціал відповідного ресурсного ринку. Такий підхід дозволяє пов'язувати плановий обсяг реалізації продукції з ресурсним потенціалом підприємства і рівнем його використання, а також ємністю відповідного ринку. Базовим показником розрахунку планового обсягу реалізації виступає плановий обсяг виробництва продукції. Модель розрахунку планового обсягу реалізації має наступний вигляд:

$$OP_{\pi} = ЗГП_{\pi} + ПТП - ЗГП_{\kappa}, \quad (3.6)$$

де OP_{π} – плановий обсяг реалізації продукції в досліджуваному періоді;
 $ЗГП_{\pi}, ЗГП_{\kappa}$ – обсяг запасів товарної продукції на початок та кінець планового періоду;

$ПТП$ – сумарний обсяг виробництва готової продукції у плановому періоді.

Плановий обсяг реалізації продукції диференціюється в розрізі реалізації за готівковий розрахунок і з наданням комерційного кредиту з урахуванням досвіду підприємства.

Розрахунок планового коефіцієнта інкасації дебіторської заборгованості здійснюється виходячи з фактичного її рівня у звітному періоді з урахуванням планових заходів в політиці комерційного кредитування.

Розрахунок планової суми надходжень грошових коштів від реалізації продукції здійснюється за наступною формулою:

$$ПДС_{\pi} = OP_{\pi\pi} + (OP_{\pi\kappa} \times KI) + НО_{\pi\pi}, \quad (3.7)$$

де $ПДС_{\pi}$ – планова сума надходжень грошових коштів від реалізації продукції в досліджуваному періоді;

$ОР_{\pi\pi}$ – плановий обсяг реалізації продукції за готівковий розрахунок в досліджуваному періоді;

$ОР_{\pi\kappa}$ – обсяг реалізації продукції в кредит в поточному періоді;

$КІ$ – коефіцієнт поточної інкасації дебіторської заборгованості;

$НО_{\pi\pi}$ – сума раніше неінкасованого залишку дебіторської заборгованості (підлягає інкасації у плановому порядку).

Розрахований показник планової суми надходжень грошових коштів від реалізації продукції характеризує плановий обсяг позитивного грошового потоку підприємства по операційній діяльності.

Визначення планової суми операційних витрат по виробництву і реалізації продукції є одним із найбільш трудомістких етапів прогнозування грошових потоків підприємства. В його основі лежить калькулювання собівартості окремих видів продукції. В склад планової собівартості кожного виду продукції включаються усі прямі і непрямі витрати на її виробництво і реалізацію. В найбільш загальному вигляді планова сума сукупних операційних витрат підприємства розраховується за наступним алгоритмом:

$$ОЗ_{\pi} = \sum_{i=1}^n (ПЗ_{\pi\pi} + ОПЗ_{\pi\pi}) \times ОП_{\pi\pi} + \sum_{i=1}^n ЗР_{\pi\pi} \times ОР_{\pi\pi} + ОХЗ_{\pi}, \quad (3.8)$$

де $ОЗ_{\pi}$ – планова сума операційних витрат по виробництву і реалізації продукції;

$ПЗ_{\pi\pi}$ – планова сума прямих витрат на виробництво одиниці продукції;

$ОПЗ_{\pi\pi}$ – планова сума загальновиробничих (непрямих) витрат на виробництво одиниці продукції;

$ОП_{\pi\pi}$ – плановий обсяг виробництва конкретних видів продукції в натуральному виразі;

$ЗР_{\pi\pi}$ – планова сума на реалізацію одиниці продукції;

OP_{Π} –плановий обсяг реалізації конкретних видів продукції в натуральному виразі;

OXZ_{Π} – планова сума загальногосподарських витрат підприємства (адміністративно-управлінських витрат по підприємству в цілому).

Розрахунок планової суми податкових платежів здійснюється виходячи із планового обсягу реалізації окремих видів продукції і відповідних ставок податку на додану вартість, акцизів та інших податків.

Розрахунок планового обсягу валового прибутку підприємства по операційній діяльності здійснюється по наступній формулі:

$$BP_{\Pi} = OP_{\Pi} - OZ_{\Pi} - NP_{\Pi} \quad (3.9)$$

де BP_{Π} – планова сума валового прибутку підприємства по операційній діяльності в досліджуваному періоді;

OP_{Π} –плановий обсяг реалізації продукції в досліджуваному періоді;

OZ_{Π} – плановий обсяг операційних витрат по виробництву і реалізації продукції;

NP_{Π} – плановий обсяг податкових платежів, сплачуваних за рахунок доходу (включені у ціну продукції).

Розрахунок планової суми податків, сплачуваних за рахунок прибутку, здійснюється по формулі:

$$NP_{\Pi} = \frac{BP_{\Pi} \times H_{\Pi}}{100} + H_{\Pi\Pi}, \quad (3.10)$$

NP_{Π} – плановий обсяг податків, сплачуваних за рахунок доходу;

BP_{Π} – плановий обсяг валового прибутку підприємства по операційній діяльності;

H_{Π} – ставка податку на прибуток, %;

$H_{\Pi\Pi}$ – інші податки і збори, сплачені за рахунок прибутку.

Розрахунок планової суми чистого прибутку підприємства по операційній діяльності здійснюється наступним чином:

$$\text{ЧП}_{\text{П}} = \text{ВП}_{\text{П}} - \text{Н}_{\text{ПП}} \quad (3.11).$$

Розрахунок планової суми витрат грошових коштів по операційній діяльності ($\text{РДС}_{\text{П}}$) здійснюється наступним чином:

$$\text{РДС}_{\text{П}} = \text{ОЗ}_{\text{П}} + \text{НД}_{\text{д}} + \text{НП}_{\text{П}} - \text{АО}_{\text{П}}, \quad (3.12)$$

де $\text{ОЗ}_{\text{П}}$ – планові операційні витрати по виробництву і реалізації продукції;

$\text{НД}_{\text{д}}$ – плановий обсяг податків і зборів, сплачуваних за рахунок доходу (в ціні продукції);

$\text{НП}_{\text{П}}$ – плановий обсяг податків, сплачуваних за рахунок прибутку;

$\text{АО}_{\text{П}}$ – планові амортизаційні відрахування від основних засобів і нематеріальних активів.

Розрахований показник планової суми витрат грошових коштів характеризує обсяг від’ємного грошового потоку підприємства по операційній діяльності.

Розрахунок планової суми чистого грошового потоку ($\text{ЧДП}_{\text{П}}$) може здійснюватися за наступними алгоритмами:

$$\text{ЧДП}_{\text{П}} = \text{ЧП}_{\text{П}} + \text{АО}_{\text{П}}, \quad (3.13)$$

$$\text{або} \quad \text{ЧДП}_{\text{П}} = \text{ПДС}_{\text{П}} - \text{РДС}_{\text{П}}, \quad (3.14)$$

де $\text{ЧП}_{\text{П}}$ – плановий чистий прибуток по операційній діяльності;

$\text{ПДС}_{\text{П}}$, $\text{РДС}_{\text{П}}$ – планові надходження і витрати грошових ресурсів по операційній діяльності.

2. При прогнозуванні надходжень і витрат грошових ресурсів по операційній діяльності виходячи з планових обсягів цільового чистого прибутку розрахунок окремих показників плану здійснюється в наступній послідовності (рис. 3.3):

Визначення планової цільової суми чистого прибутку підприємства вважається найбільш складним етапом в системі прогнозування грошових потоків підприємства. Цільова сума прибутку являє собою планову потребу у фінансових ресурсах, сформованих за рахунок цього джерела, яка забезпечує реалізацію мети розвитку підприємства в майбутньому періоді. Розрахунок цільового прибутку підприємства здійснюється в розрізі окремих елементів майбутньої потреби, склад яких наведено на рис. 3.4.

Результати прогнозних розрахунків цільової суми чистого прибутку підприємства в розрізі вищенаведених елементів дозволяють не лише сформувати базу для планування його грошових потоків, а й визначити внутрішні пропорції майбутнього її використання.

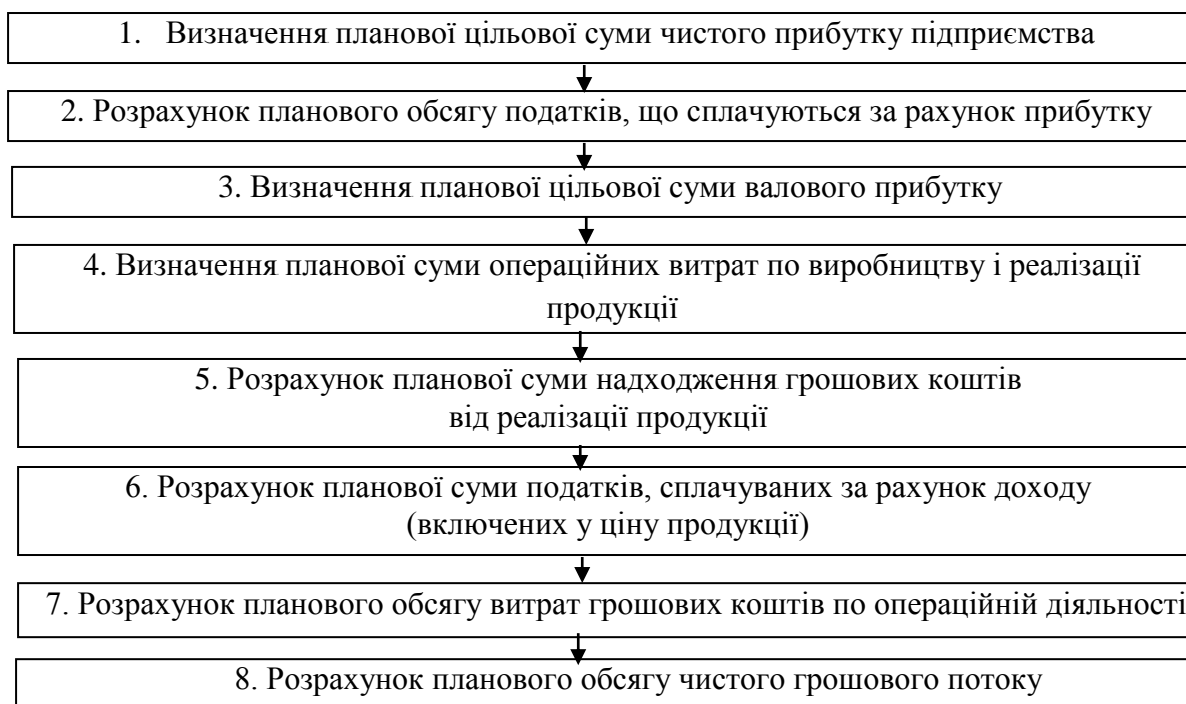

Рисунок 3.3 – Послідовність розрахунку окремих показників при прогнозуванні надходжень і витрат грошових коштів виходячи із планового цільового обсягу чистого прибутку

Розрахунок планової цільової суми валового прибутку підприємства (ВП_ц) здійснюється наступним чином:

$$ВП_{ц} = \frac{ЧП_{ц}}{1 - Н_{п}}, \quad (3.15)$$

де $ЧП_{ц}$ – цільова сума чистого прибутку підприємства в досліджуваному періоді;

$Н_{п}$ – сукупна ставка податку на прибуток та інших податків, що сплачуються за рахунок прибутку.

Розрахунок планової суми податків, що сплачуються за рахунок прибутку ($НП_{п}$), здійснюється за формулою:

$$НП_{п} = ВП_{п} + ЧП_{ц} \quad (3.16).$$

Рисунок 3.4 – Склад основних елементів розрахунку цільового обсягу чистого прибутку підприємства

Визначення планової суми операційних витрат на виробництво і реалізацію продукції за цим методом прогнозування має узагальнений

характер, оскільки передбачає, що виробнича програма під цільову суму прибутку ще не сформована. Спрощений алгоритм здійснення таких розрахунків наведемо нижче:

$$OB_{\Pi} = OB_{пост} + OB_{зм} \times \left(\frac{ВП_{ц}}{ВП_{ф}} \right), \quad (3.17)$$

де OB_{Π} – планові операційні витрати по виробництву і реалізації продукції в досліджуваному періоді;

$OB_{пост}$ – фактичні постійні операційні витрати в попередньому аналогічному періоді;

$OB_{зм}$ – фактичні змінні операційні витрати в попередньому аналогічному періоді;

$ВП_{ц}$ – плановий цільовий валовий операційний прибуток підприємства;

$ВП_{ф}$ – фактичний цільовий валовий операційний прибуток підприємства в попередньому аналогічному періоді.

У складі планових операційних витрат окремо відображаються амортизаційні відрахування.

Розрахунок планових надходжень грошових коштів від реалізації продукції ($ПДС_{ц}$) можна розрахувати як:

$$ПДС_{ц} = \frac{ВП_{ц} + OB_{\Pi}}{1 - H_{д}}, \quad (3.18)$$

де OB_{Π} – планові операційні витрати по виробництву і реалізації продукції в досліджуваному періоді;

$H_{д}$ – ставка податку на додану вартість й інших податків та зборів, що сплачуються з доходів.

Розрахунок планових податкових платежів, що сплачуються з доходів (включені в ціну продукції) ($НП_{д}$), здійснюється по формулі:

$$НП_{д} = ПДС_{ц} - OB_{\Pi} - ВП_{ц} \quad (3.19).$$

Визначення планового чистого грошового потоку здійснюється за наведеним вище алгоритмом, він може бути визначений через суму цільового чистого прибутку і амортизаційних відрахувань, або як різниця між надходженням і витратами грошових коштів у плановому періоді.

II. Прогнозування надходження і витрат грошових коштів по інвестиційній діяльності здійснюється методом прямого розрахунку, основу якого складають:

1. Програма реального інвестування.
2. Проектований портфель довгострокових фінансових інвестицій;
3. Передбачувані надходження грошових коштів від реалізації основних засобів і нематеріальних активів.
4. Прогнозований інвестиційний прибуток.

III. Прогнозування надходжень і витрат грошових коштів по фінансовій діяльності здійснюється методом прямого розрахунку по потребі підприємства у зовнішньому фінансуванні за окремими елементами. Основою є:

1. Передбачуваний обсяг додаткової емісії акцій або залучення пайового капіталу;
2. Передбачуваний обсяг залучення довго- та короткострокових кредитів.
3. Очікуване цільове фінансування;
4. Передбачувані виплати в плановому періоді боргу по кредитам;
5. Передбачувані дивідендні виплати акціонерам.

Отже, показники плану надходжень і витрат грошових коштів підприємства є основою оперативного планування різних видів грошових потоків. Таким чином, їх прогнозування – це важлива функція управління підприємством, що є основою для подальшого його розвитку, а в сучасних умовах нестабільності економічної ситуації в Україні дозволяє уникнути значних втрат та підвищити платоспроможність. Прогноз грошових

коштівПрАТ «Племзавод «Яненківський» та оцінка отриманих даних є важливою інформаційною основою для керівництва підприємства щодо формування і впровадження подальшої стратегії розвитку підприємства, та корегування короткострокових планів за рахунок зміни тактичних завдань і цілей.

3.3 Шляхи забезпечення платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі

Сучасний стан розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання, які функціонують в умовах невизначеності та під впливом різного роду загроз, ставить перед керівним складом підприємства питання щодо прийняття виважених рішень в сфері забезпечення оптимального рівня фінансової безпеки, постійний моніторинг за яким забезпечує стабільність функціонування

та дотримання основних стратегічних цілей підприємства. У зв'язку з тим, що одним з основних індикаторів фінансової безпеки підприємств є платоспроможність, виникає потреба у визначенні та характеристиці основних умов, які забезпечують здатність до трансформації фінансових ресурсів в готові засоби платежу для підтримки оптимального рівня стійкості розвитку підприємств.

Розглянувши сутність платоспроможності виникла необхідність у дослідженні основних умов забезпечення платоспроможності як однієї з складових фінансової безпеки підприємства.

Під забезпеченням платоспроможності підприємства визначають систему організаційно-економічних заходів, які спрямовані на ефективне управління платоспроможністю підприємства, оперативне виявлення ознак неспроможності виконання обов'язкових платежів у встановлений термін,

формування передумов до зниження ризику неплатежів з метою нормального функціонування підприємства в результаті здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [30, с. 4].

Забезпеченість платоспроможності у часі являє собою процес, який пов'язаний зі зміцненням фінансового стану підприємства, а його стійкість залежить від результатів діяльності виробничо-економічної системи.

Дослідивши роботу сільськогосподарського підприємства ПрАТ «Племзавод «Яненківський» слід зазначити, що його господарська діяльність на пряму залежить від характерних особливостей галузі сільського господарства, які визначаються загальними тенденціями цього на пряму діяльності. Тому виявлення та урахування галузевих особливостей є обов'язковою умовою процесів формування та здійснення кількісних та якісних змін у діяльності сільськогосподарських підприємств як основи забезпечення фінансової стабільності у довгостроковій перспективі.

Так, галузеві особливості діяльності підприємств сільськогосподарської галузі доцільно розглядати в межах двох груп, а саме [30, 64, 93]:

- 1) зовнішні (ті, які визначають особливості галузі сільського господарства);
- 2) внутрішні (ті, які розкривають внутрішні механізми функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств).

Враховуючи особливості діяльності підприємств цієї галузі, розглянемо шляхи забезпечення платоспроможності як запоруки фінансової стабільності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» у довгостроковій перспективі.

Агропромисловий комплекс займає значне місце у народному господарстві України, тому можна стверджувати, що фінансова стійкість та платоспроможність вітчизняних аграрних підприємств в значній мірі характеризує й фінансову стабільність держави в цілому. Саме тому український уряд сьогодні повинен розробити таку державну політику розвитку агропромислового комплексу, такі економіко-правові, фінансові, адміністративні заходи, які реально забезпечили б ефективні структурні

перетворення агропромислового виробництва з урахуванням як національних, так і міжнародних аспектів [36, с. 13].

У функціонуванні підприємств аграрного сектора економіки помітні покращення, але разом з тим вони є нестабільними і потребують постійної підтримки з боку держави. Першочергово потребує негайного вирішення проблема врегулювання українського законодавства, формування сприятливого законодавчого клімату в державі, адже стабільність функціонування аграрного сектора, насамперед, залежить від нормативно-правової бази, яка б забезпечувала сталий розвиток цієї галузі.

Виходячи із проблеми покращення законодавчої бази для стабільної роботи аграрних підприємств, аграрна політика має бути спрямована на розробку комплексних і системних законодавчих актів, які б змогли підвищити ефективність сільського господарства в цілому. Державі необхідно звернути увагу здебільшого на покращення умов розвитку приватного господарювання, запровадити та чітко визначити умови ринкового механізму, який би регулював відносини між селянами, власниками та суб'єктами господарювання, шляхом оренди майна та земельних ділянок [42, с. 22].

Ще одним пріоритетним напрямом покращення сучасного фінансового стану сільгосппідприємств є несприятлива система їх оподаткування. Серед невідкладних заходів державної політики має бути передбачений максимально можливий рівень підтримки сільськогосподарського виробництва, а саме:

- збереження й гарантування дії на тривалий період пільгового та спрощеного режиму оподаткування сільгосппідприємств через фіксований податок;
- спеціальний порядок нарахування й використання ПДВ;
- пролонгація до кінця наступного року кредитів комерційних банків, часткову або повну сплату наперед їх відсотків за рахунок Державного бюджету України тощо [34, с. 110].

Наступним напрямом є загострення проблеми дефіциту власних джерел фінансування інвестицій у аграрних підприємств посилює їх потребу в кредитах. Проте внаслідок фінансової кризи відбулося блокування процесів кредитування усіх сфер економіки, втрата довіри до банківської системи, скорочення кількості платоспроможних позичальників та знизився рівень їх фінансової стійкості, особливо в сільському господарстві. За умов економічної кризи важливе значення має державна підтримка реалізації інвестиційних проектів розвитку пріоритетних виробництв, а також впровадження економічних регуляторів активізації внутрішньої інвестиційної активності [36, с. 13].

В розрізі даної проблеми можливими заходами поліпшення фінансового забезпечення аграрних підприємств як запоруки їх платоспроможності можуть бути:

— заходи з впровадження компенсації за кредитами, залученими для покриття виробничих витрат, пов'язаних із закупівлею паливно-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, кормів, сировини та інгредієнтів для виробництва комбікормів, ветеринарних препаратів, молодняку сільськогосподарських тварин та птиці, обладнання для тваринницьких ферм і комплексів, запасних частин для ремонту сільськогосподарської і зрошувальної техніки та обладнання, енергоносіїв, та оплати послуг, пов'язаних з виконанням ремонтних робіт, робіт (послуг) з підготовки та оброблення ґрунту, захисту рослин від хвороб і шкідників, збирання врожаю тощо;

— зниження вартості кредитів для сільськогосподарських корпоративних підприємств [33, с. 356]. У розрізі фінансових ресурсів, необхідних для стійкого функціонування підприємства, важливим є залучення іноземного капіталу для інвестування агропромислового виробництва. На етапі інтеграції України до Європейського Співтовариства інвестиційні процеси у більшості галузей агропромислового виробництва потребують заходів щодо їх активізації. Іноземні інвестори вкладають кошти

переважно у великі спільні підприємства. Більшість інтегрованих формувань в агропромисловому виробництві з іноземними інвестиціями спрямовує інвестиції у виробництво різних видів продукції, що помітно зменшує їх ризики. Подолання або зниження ризиків для інвесторів в Україні, повинно забезпечуватися такими чинниками, як:

- рівень розвитку продуктивних сил та стан ринку інвестицій;
- правове поле держави (законодавча база);
- політична воля усіх гілок влади;
- стан фінансово-кредитної системи; статус іноземного інвестора;
- інвестиційна активність населення [36, с. 13].

Важливим заходом щодо покращення фінансового стану аграрних підприємств на сучасному етапі розвитку є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу.

Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок:

- зменшення суми постійних витрат (зокрема витрат на утримання управлінського персоналу);
- зменшення рівня умовно-змінних витрат;
- продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями;
- відтермінуванням виплат дивідендів та відсотків.

Збільшити суму грошових активів можна за рахунок:

- рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу,

примусового стягнення); прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту);

- оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (шляхом встановлення нормативів товарних запасів методом техніко-економічних розрахунків);

- скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі.

Покращенню платоспроможності як важливої складової фінансового стану підприємств сприятиме зменшення питомої ваги постійних витрат у собівартості продукції. Скорочення витрат – дієвий інструмент стабілізації фінансового стану підприємства, оскільки сприяє підвищенню рентабельності продажів і надходженню коштів. У рамках цього напряму потрібно використовувати нормування всіх статей витрат, контроль виконання встановлених нормативів та контроль всіх видів альтернативних витрат (таких як використання Інтернету, телефонного зв'язку, оргтехніки в особистих цілях і інші витрати, яких можна уникнути).

В умовах конкурентного середовища актуальності набувають заходи з оптимізації збутової політики сільськогосподарських підприємств. Для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості потрібно обирати найбільш доцільні строки платежів та форми розрахунків із споживачами (попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом відвантаження продукції).

Незважаючи на значні обсяги дебіторської заборгованості, доцільним є надання відстрочки платежу споживачам, адже за рахунок цього збільшується обсяг реалізації, а разом з тим і прибуток (для стимулювання збуту в умовах високої конкуренції). З іншого боку, в цьому випадку є ризик виникнення додаткових витрат по залученню короткострокових банківських кредитів для компенсації дебіторської заборгованості.

Важливим напрямом зміцнення фінансового стану та забезпечення платоспроможності є їх прогнозування, оскільки, щоб правильно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і

фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому відбуваються. Фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та їх соціальної сфери.

Основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством є скорочення обсягу споживання фінансових ресурсів. Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції; до невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій. Як наслідок, майже кожне друге підприємство у галузі сільського господарства збиткове і причини цього явища різні. Проте попередити такі негативні наслідки можна. Для цього потрібно систематично й глибоко оцінювати фінансовий стан підприємства з використанням різних методів та прийомів аналізу [42].

Підсумовуючи, можна виділити наступні основні шляхи покращення платоспроможності та фінансового стану вітчизняних підприємств: формування сприятливого законодавчого клімату в державі; створення сприятливої системи оподаткування агропромислових підприємств; державна підтримка реалізації інвестиційних проектів розвитку пріоритетних виробництв, а також впровадження економічних регуляторів активізації внутрішньої інвестиційної активності; залучення іноземного капіталу для інвестування агропромислового виробництва, що помітно зменшує ризики сільськогосподарських підприємств; заходи з пошуку оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке забезпечує рентабельність власного капіталу – зниження собівартості продукції (робіт, послуг); підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства; оптимізація збутової політики, розширення ринків збуту; збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства.

Таким чином, визначені шляхи забезпечення платоспроможності сільськогосподарських підприємств створять основу для забезпечення належного рівня збалансованості напрямів діяльності та конкурентоспроможності підприємства, досягнення стратегічних цілей діяльності та прогресивного розвитку аналізованого підприємства, і, як наслідок, забезпечення його економічної рівноваги в майбутньому. При реалізації стратегічних цілей забезпечення платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» зможе забезпечити у довгостроковій перспективі достатню фінансову стійкість, що, в свою чергу, позитивно вплине не лише на загальний фінансовий стан підприємства, але і на його діяльність в цілому.

Можна стверджувати, що належний рівень фінансової стійкості ПрАТ «Племзавод «Яненківський» в процесі його розвитку та функціонування забезпечується формуванням оптимальної та гнучкої структури капіталу, підтримкою постійної платоспроможності та ліквідності, збалансуванням грошових потоків, аналізом кредитоспроможності, вільним маневруванням грошових коштів, постійним стабільним перевищення доходів над витратами, тобто досягається завдяки ефективному управлінню фінансами.

Висновки за розділом 3

Аналіз сучасних методик комплексної оцінки та прогнозування платоспроможності підприємств дав змогу запропонувати їх удосконалення з метою оцінки імовірності банкрутства. Застосування економіко-математичних моделей дозволило оцінити ризик можливого банкрутства підприємства. Досліджено показники, що найчастіше застосовуються для комплексної оцінки рівня платоспроможності підприємства, які становлять основу найбільш розповсюджених моделей прогнозування

неплатоспроможності підприємств. При здійсненні комплексної оцінки платоспроможності підприємства та визначенні інтегрального показника платоспроможності застосована функція бажаності Харінгтона, яка дає змогу уникнути суб'єктивізму в оцінці і забезпечити можливість порівняння оцінок платоспроможності підприємства. Здійснена оцінка рівня платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» підтвердила кризовий стан його фінансово-майнового стану. Платоспроможність підприємств оцінена як «критична», а ризик банкрутства з імовірністю понад 95 %. Побудова економетричної моделі дозволила оцінити та надати прогноз інтегрального рівня платоспроможності підприємства за збитковістю діяльності підприємства (X_1), коефіцієнтом незалежності підприємства від позичкового капіталу (X_2) та коефіцієнт покриття активами поточних зобов'язань (X_3).

На основі констатації асинхронності надходжень і витрат грошових коштів підприємства розроблено концепцію механізму управління ефективністю їх оптимізації у коротко- та довгостроковому періоді. Надано рекомендації щодо забезпечення ефективності та платоспроможності аграрного підприємства у плановому періоді на основі прогнозування обсягів та оптимізації витрат виробництва і реалізації продукції, підвищення її якості, формування плану грошових надходжень і витрат на рахунки та в касу підприємства у напрямі розвитку інвестиційних операцій вільної їх частини з метою отримання додаткового доходу та забезпечення формування необхідного обсягу фінансових ресурсів у довгостроковій перспективі.

Обґрунтування шляхів забезпечення платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі було здійснено на основі виділення позитивних та негативних чинників розвитку вітчизняної сільськогосподарській галузі. Основними причинами зниження ліквідності та платоспроможності підприємства є збиткова діяльність, а також збільшення поточних зобов'язань, фінансування капітальних витрат за рахунок поточних зобов'язань, зменшення власного капіталу. Стратегічними пріоритетами і тактичними завданнями розвитку ПрАТ «Племзавод «Яненківський» має

стати системне поєднання виробничо-технологічного, фінансового та маркетингового напрямів його діяльності, що, на нашу думку, дозволить розширити ринкові позиції, покращити результати діяльності та платоспроможність, підвищити фінансовий стан у майбутньому.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичне узагальнення і практичне обґрунтування напрямів удосконалення методів оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства. За результатами дослідження зроблено наступні висновки.

1. Доведено, що між ліквідністю і платоспроможністю підприємства існує щільний причинно-наслідковий зв'язок. Платоспроможність підприємства визначається як стан його фінансів у визначені періоди, за якого у встановлені строки ним виконуються зобов'язання (короткострокові і довгострокові) при використанні активів, здійснюються платежі та фінансуються витрати операційної діяльності. На основі систематизації та групування платоспроможності за різними ознаками часового періоду, виду діяльності підприємства, достатності закріплених та інших засобів для виконання зобов'язань, ступеня стійкості до ризику неплатоспроможності виділено види платоспроможності підприємства.

2. Запропоновано концептуальні положення щодо управління платоспроможністю підприємств, які: зорієнтовані на покращення платоспроможності підприємства та підвищення рівня його фінансової стійкості; передбачають включення до системи управління платоспроможністю таких підсистем, як управління, контролінг, планування, аналізу, інформаційне забезпечення; включення до методичного базису механізмів управління платоспроможністю, важелів впливу на рівень фінансової стійкості підприємства. Запропоновано під управлінням платоспроможністю підприємства розуміти цілеспрямовану діяльність керівництва підприємства із забезпечення його платоспроможності, оптимізації боргового навантаження та підвищення ефективності використання коштів, що надійшли до підприємства в результаті виникнення боргових зобов'язань.

3. Аналіз методів і моделей узагальнюючої оцінки та прогнозування платоспроможності підприємства показав, що не існує загальноприйнятого

підходу до виміру рівня платоспроможності. Визначено, що оцінка і прогнозування платоспроможності підприємства має включати компоненти цього процесу, здійснено їх деталізацію та взаємозв'язок між ними. Доведено, що методики оцінки та прогнозування платоспроможності підприємств наділені як позитивними, так і негативними рисами.

4. Результати комплексної оцінки платоспроможності ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за 2015-2017 рр. засвідчили: наявний потенціал виробничих ресурсів підприємства знаходиться у незадовільному стані та недостатньому обсязі для ефективного розвитку сільськогосподарської діяльності; стабільну тенденцію росту фінансової залежності підприємства від кредиторів; низьку мобільність оборотних коштів; формування прострочених зобов'язань підприємства-боржника; стійкий стан неліквідності балансу підприємства через хронічну платіжну нестачу грошових коштів; високу залежність від зовнішніх факторів; порушення механізму ціноутворення під дією несприятливих зовнішніх чинників; прискорення зростання цін; стабільну неузгодженість періодів фінансування при формуванні капіталу для покриття потреби у ресурсах; зростання дефіциту власних оборотних коштів та зниження маневреності власного капіталу; втрата потенційних можливостей підвищення конкурентоспроможності на основі розвитку тваринництва з напрямку розведення племінних свиней високопродуктивних порід.

5. Виявлено, що поточна ліквідність балансу ПрАТ «Племзавод «Яненківський», не виконується, на підприємстві порушена фінансова рівновага. Загальний стан платоспроможності підприємства характеризується достатнім рівнем коефіцієнта покриття та його погіршенням; негативною динамікою коефіцієнта швидкої ліквідності, що обумовлено одночасним впливом більш інтенсивного зростання суми дебіторської заборгованості по відношенню до приросту поточних зобов'язань; мінімальними обсягами коштів на поточних рахунках та касі підприємства. Доведено, що взаємопідсилюючий та взаємообумовлюючий зв'язок кризи ліквідності, платоспроможності та прибутковості створили основу для зростання швидкості розвитку фінансової кризи, яка супроводжувалася часовою

стабілізацією негативних проявів у фінансовому стані підприємства і призвела до порушення його фінансової рівноваги. Оцінено фінансовий стан ПрАТ «Племзавод «Яненківський» як нестійкий з тенденцією поступового формування ресурсного потенціалу щодо повної втрати фінансової рівноваги. Підтвердженням цього виступає стабільна тенденція збільшення всіх видів нестачі джерел формування запасів.

6. Оцінка платоспроможності підприємства на основі аналізу збалансованості його грошових потоків засвідчила стабільне зростання обсягу вхідного безготівкового потоку коштів, що свідчить про розвиток сільськогосподарської діяльності підприємства, та стійку тенденцію росту витрат, пов'язану із розширенням діяльності та підвищенням цін на матеріали та послуги, необхідних для здійснення сільськогосподарської діяльності підприємства. Основними напрямками використання грошових коштів на ПрАТ «Племзавод «Яненківський» є: оплата рахунків кредиторів по постачанню ПММ, наданих послугах, виконаних роботах, оренді землі і техніки, придбанні основних засобів; виплата заробітної плати; сплата податків; розрахунки по земельним паям. Обґрунтовано, що протягом 2015-2017 рр. спостерігається інтенсивне зростання величини синхронності надходження та витрат безготівкових та готівкових грошових потоків, що є негативною тенденцією. Це свідчить про неузгодженість вхідних та вихідних потоків за обсягами, диспропорцію їх розподілу у часі, тобто про асинхронність руху грошових коштів. Одночасно спостерігається асинхронність надходження та витрат готівкових коштів, що свідчить про дисбаланс готівкового грошового обороту сільськогосподарського підприємства. Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів та коефіцієнт рівномірності використання грошових коштів мають негативну тенденцію – збільшення. Спрямованість величин вказаних показників до підвищення характеризує порушення фінансової рівноваги на підприємстві у сфері грошового обороту.

7. Удосконалено та апробовано методичний підхід до оцінювання та прогнозування аграрного підприємства за показниками платоспроможності. Запропоновано з метою моніторингу економічної

ефективності, рівня платоспроможності, діагностики ймовірності банкрутства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень доцільно показники аграрних підприємств аналізувати на основі тісноти зв'язку між ними. Пропонована методика становить інтерес як для керівництва підприємств, так і для їх бізнес-партнерів, кредитних установ та органів державної влади. Визначено, що діагностика і прогнозування фінансового стану з метою оцінки можливості підвищення ефективності та відновлення платоспроможності підприємства, або визначення глибини фінансової кризи є об'єктивною та необхідною умовою антикризового управління підприємством.

8. Розроблено концепцію механізму управління ефективністю та оперативною платоспроможністю аграрного підприємства, у якому визначено основні фази формування платоспроможності протягом короткострокового періоду. З метою забезпечення ефективності та платоспроможності аграрного підприємства у плановому періоді здійснено пропозиції з розробки адекватного прогнозу щодо збільшення обсягів та оптимізації (скорочення) витрат виробництва і реалізації продукції, підвищення її якості, пошуку нових ринків збуту. В межах розробленої концепції зроблено пропозиції з формування плану надходжень і витрат грошових коштів аграрного підприємства, що дозволить інвестувати вільну частину грошових коштів для отримання додаткового доходу, а в періоди потреби у коштах – своєчасно забезпечить необхідний об'єм фінансових ресурсів.

9. За результатами дослідження доведено, що за умов несприятливої ситуації у сільськогосподарській галузі України, яка відображається в негативних тенденціях динаміки її основних показників, потрібно здійснювати пошук шляхів забезпечення платоспроможності у довгостроковій перспективі кожного підприємства. Це дозволило сформулювати організаційно-методичні пропозиції по удосконаленню розвитку галузі і отримати комплекс стратегічних пріоритетів та тактичних завдань розвитку ПрАТ «Племзавод «Яненківський» за виробничо-технологічним, фінансовим та маркетинговим напрямками його діяльності і

отримати комплекс стратегічних пріоритетів розвитку вітчизняного сільського господарства за сучасних умов. Врахування цих пропозицій керівництвом підприємства дозволить розширити його ринкову нішу, покращити результати діяльності та платоспроможність, підвищити фінансовий стан у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютина М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: научное пособие / М. С. Абрютина, А. В. Грачев. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Дело и Сервис, 2001. – 260 с.
2. Андрієнко В. М. Методи оцінки платоспроможності підприємств / В. М. Андрієнко // Моделювання регіональної економіки. – 2010. – № 1. – С. 98-105.
3. Багацька К. Особливості застосування матричних моделей у діагностиці платоспроможності підприємства / К. Багацька, О. Лукашук // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 12(3). – С. 24-28.
4. Багацька К. В. Управління довгостроковою платоспроможністю підприємства в ринковому середовищі / К. В. Багацька // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 37-43.
5. Батракова Т. І. Рання діагностика та фінансовий аналіз стану підприємства як частина антикризового управління / Т. І. Батракова, В. В. Конєв // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2016. – Вип. 17(2). – С. 57-59.
6. Беялов Т. Е. Платоспроможність як інструмент запобігання банкрутству на підприємстві / Т. Е. Беялов, Г. В. Грицай // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 5. – С. 169-172.
7. Бержанір І. А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств / І. А. Бержанір // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – С. 142-149.
8. Білик М. Д. Фінансовий стан підприємства: теорія, методика / М. Д. Білик, І. Л. Котов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 5. – С. 86-92.

9. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр, 2006. – Т. 1. – 590 с.
10. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учеб. курс / И. А. Бланк; 2-е изд., перераб. и доп. – Киев: Эльга; Ника Центр, 2007. – 653 с.
11. Ванєва А. Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства / А. Р. Ванєва // Формування фінансових відносин в Україні. – 2006. – № 8 (63). – С. 52–61.
12. Васьковська Я. В. Оцінка економічного потенціалу підприємства як складова процесу реструктуризації: методичний аспект / Я. В. Васьковська. – Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 5 – С.121–124.
13. Вдовенко Л. Платоспроможність підприємств: сутність та методика розрахунку показників / Л. Вдовенко // Економічний аналіз. – 2012. – Т. 10(2). – С. 27-29.
14. Винятинська Л. В. Статистичний аналіз платоспроможності лісових господарств : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит” / Л. В. Винятинська; Тернопільський нац.екон. ун-т (м. Тернопіль). –Тернопіль, 2015. –20 с.
15. Височіна Л. В. Теоретичні засади управління грошовими активами підприємства / Л. В. Височіна // Вісник НТУ «ХПІ». – 2014. – № 65 (1107) – С. 79-87.
16. Власова Н. О. Взаємозв'язок стану ліквідності та платоспроможності з показниками ефективності використання активів і пасивів підприємств роздрібної торгівлі / Н. О. Власова, П. В. Смірнова, Т. В. Бельчук // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2009. – Вип. 1(1). – С. 389-397.
17. Власова Н. О. Обґрунтування системи показників оцінки рівня ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібної торгівлі / Н. О. Власова, П. В. Смірнова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2009. – Вип. 2. – С. 224-230.

18. Власова Н. О. Оцінка майбутньої ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібної торгівлі / Н. О. Власова, Т. С. Пічугіна, П. В. Смірнова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 1. – С. 128-135
19. Власова Н. О. Стан ліквідності та платоспроможності підприємств у сучасних умовах / Н. О. Власова, П. В. Смірнова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 2. – С. 84-88.
20. Ворст Й. Экономика фирмы / Й. Ворст, П. Ревентлоу // Пер. с дат. Чеканского А. Н., Рождественского О. В. – Москва : Высшая школа, 1994. – 250 с.
21. Гаркуша Н. М. Теоретичні основи формування ліквідності та платоспроможності підприємства / Н. М. Гаркуша, Т. В. Польова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2010. – Вип. 2. – С. 183-188.
22. Гавришко Н. Взаємозв'язок економічних понять: фінансовий стан підприємства, платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність: [Електронний ресурс] / Н. Гавришко, С. Ярощук. – Наукові записки, 2006. – №15. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/h5XLtK.pdf.
23. Горбатенко А. А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах / А. А. Горбатенко // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 1(26). – С. 31-40.
24. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: від 16 січ. 2003 р. № 436-IV: станом на 5 верес. 2019 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
25. Гудзь О. Є. Декомпозиція управління платоспроможністю в сільськогосподарських підприємствах / О. Є. Гудзь // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2012. – Вип. 8(2). – С. 236-241.

26. Гук О. В. Елементи системи запобігання банкрутству машинобудівних підприємств / О. В. Гук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – №647. – 2009. – С. 37-43
27. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н. М. Давиденко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 2. – С. 36-42.
28. Евстропов М. В. Прогнозированиенаступления банкротства предприятий на основебухгалтерской отчетности / М. В. Евстропов // Бухгалтерскийучет. – 2008. – №3. – С. 71-73.
29. Жилінська Л. О. Реалізація методичних підходів до управління платоспроможністю підприємств / Л. О. Жилінська // Наука й економіка. – 2011. – №1 (21). – С. 126-130.
30. Іванов В. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства / В Іванов // Економіка. – 2009. – №9 (100). – С.4-8.
31. Іванов В. К. Тактичні напрями забезпечення платоспроможності підприємства / В. К. Іванов // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 1. – С. 79-81.
32. Ігнатишин М. В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності / М. В. Ігнатишин, О. В. Алтухова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 2. – С. 104-112.
33. Карташова О. Г. Забезпечення фінансово-кредитної стійкості корпоративних аграрних підприємств / О. Г. Карташова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 7. – С. 350-357.
34. Керпань В. В. Фінансово-економічна стійкість аграрних підприємств України та їх державна підтримка в умовах кризи / В. В. Керпань, О. Г. Кубай // Збірник Вінницького національного аграрного університету: Економічні проблеми розвитку аграрного виробництва в регіоні. – 2009. – Вип. 5. – С. 108–113.

35. Кизим Н. А. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий: монография / Н. А. Кизим, И. С. Благунов, Ю. С. Копчак. – Харьков. Нац. Экон. Ун-т. – Харьков: ИНЖЭК, 2004. – 143 с.
36. Ключник А. В. Регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора в умовах євроінтеграційних процесів України / А. В. Ключник, А. І. Федоренко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 4. – С. 11–14.
37. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебное пособие / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – Москва: ООО «ТКВелби», 2002. – 424 с.
38. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент деятельности : научное пособие / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 2005. – 458 с.
39. Ковалев В. В. Финансовый анализ : Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 1996. – 432 с.
40. Коваленко О. В. Деякі теоретичні і практичні аспекти визначення платоспроможності промислових підприємств / О. В. Коваленко // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2013. – № 3. – С. 108-112.
41. Коновалова О. В. Діагностика банкрутства промислового підприємства та управління його платоспроможністю / О. В. Коновалова // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 102-105.
42. Кошельник В. М. Напрями зміцнення фінансового стану аграрних підприємств у посткризовий період їх розвитку / В. М. Кошельник, Л. В. Побережна // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2013. – № 10 (1). – С. 21-24.
43. Кравченко В. О. Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії / В. О. Кравченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 1. – С. 85-89.

44. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування : навч. посібник / Г. О. Крамаренко ; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – Київ : ЦНЛ, 2003. – 224 с.
45. Крейдич І. М. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки / І. М. Крейдич, О. С. Наконечна, О. С. Харченко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – 2015. – № 12. – С. 190-198.
46. Крейнина М. М. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М. М. Крейнина. – Москва : АО «ДИС», «МВ-Центр», 1994. – 256 с.
47. Крупельницька І. Г. Проблематика економічного аналізу ліквідності і платоспроможності в сучасних умовах / І. Г. Крупельницька, Я. І. Юшко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 8. – С. 319-322.
48. Лагун М. І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства / М. І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 2 (57). – С. 53-57.
49. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л.А. Лахтіонова. – Київ: КНЕУ, 2001. – 378 с.
50. Лисун І. Ю. Економічна суть ліквідності та платоспроможності / І. Ю. Лисун // Управління розвитком. – 2014. – № 3. – С. 14-17.
51. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія / Л. О. Лігоненко. – Київ: Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
52. Лігоненко Л. О. Управління грошовими коштами торговельного підприємства : навч. посібник / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ковальчук; Мін-во освіти і науки України, Київський держ. торг.-економ. ун-т. – Київ : КДТЕУ, 1998. – 156 с.

53. Ліснічук О. А. Комплексна оцінка платоспроможності машинобудівних підприємств: методологічний і прикладний аспекти / О. А. Ліснічук // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2014. – № 1. – С. 106-114.
54. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства: підручник для вузів / А. А. Мазаракі, Н. М. Ушакова, Л. О. Лігоненко; під ред. проф. Н. М. Ушакової. – Київ: "Хрещатик", 1999. – 800 с.
55. Мазурова И .И. Лекции по анализу хозяйственной деятельности : научное пособие / И. И. Мазуров, З. Н. Астапенко, Н. Д. Брылева.– СПб, 2003. – 192 с.
56. Максимова Н. О. Ліквідність та платоспроможність сільськогосподарських підприємств як індикатори їх фінансового стану / Н. О. Максимова // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 68-74.
57. Масна О. І. Аналіз платоспроможності позичальника з використанням теорії нечіткої логіки / О. І. Масна, К. М. Масний, А. А. Музичук // Наукові записки. – 2008. – № 1. – С. 183-186.
58. Матвійчук А. В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу / А. В. Матвійчук // Вісник Національної академії наук України. – 2010. – № 9. – С. 24–46.
59. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства економіки України 19.01.2006р. №14: станом на 30 верес. 2019р. / Нормативно-методологічне забезпечення: [веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4deeb07c66c2aa28e03&title=MetodichniRekomendatsiiSchodoViiavlenniaOznakNepla>

tospromozhnostiPidpriemstvaTaOznakDiiZPrikhovuvanniaBankrutstvaFiktivnogo
BankrutstvaChiDovedenniaDoBankrutstva-1

60. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – Київ: Центр навч. літератури, 2003. – 412 с.

61. Нагайчук В. В. Політика управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / В. В. Нагайчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2016. – Вип. 16(2). – С. 118-121.

62. Непочатенко О. А. Управління ефективністю й платоспроможністю сільськогосподарських підприємств / О. А. Непочатенко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – С. 118-124.

63. Непочатенко О. А. Підходи до управління платоспроможністю сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]/ О. А. Непочатенко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Вип. 9. – Режим доступу : <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2013-2/Непочатенко.pdf>.

64. Нех Д. І. Підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства в контексті покращення його фінансового стану / Д. І. Нех // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. – 2016. – Вип. 3. – С. 48-52.

65. Новий тлумачний словник української мови. У трьох томах [уклад. В. Яременко та О. Сліпушко]. – Київ : Вид-во «Аконіт», 2006. – Т. 1. – 928 с. – Т. 2. – 928 с. – Т. 3. – 864 с.

66. Нужна І. О. Особливості аналізу показників ліквідності під час вивчення кредитоспроможності позичальників комерційних банків / І. О. Нужна // Регіональна економіка. – 2012. – № 3. – С. 173-178.

67. Олександренко І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства / І. В. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 6. – С. 419-426.
68. Олійник А. В. Оцінка платоспроможності та кредитоспроможності на сучасному етапі / А. В. Олійник, Ю. І. Ніколишин // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2012. – Вип. 31(1). – С. 77-80.
69. Олійник Г. Ю. Фінансово-економічні показники та аналіз платоспроможності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємств залізничного транспорту на стадії підготовки до реструктуризації / Г. Ю. Олійник // Водний транспорт. – 2012. – Вип. 2. – С. 106-114.
70. Омелянчук А. И. Совершенствование методов оценки финансового состояния акционерного общества/ Омелянчук А. И., Пампура О. И., Поклонский Ф. Е. / Донец. гос. акад. упр. и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2008.– 43 с.
71. Охтеня А. А. Концепция управления платежеспособностью предприятий / А. А. Охтеня, О. А. Легченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 15-19.
72. Павловська О. В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.
73. Парасій-Вергуненко І. М. Статичний і динамічний підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання / І. М. Парасій-Вергуненко // Фінанси України. – 2016. – № 2. – С. 81-95.
74. Піддубна Л. І. Ліквідність та платоспроможність як індикатори фінансового стану торговельного підприємства / Л. І. Піддубна, Н. О. Власова, П. В. Смірнова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1(1). – С. 257-263.

75. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI : станом на 1 верес. 2019 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

76. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – Київ : Центр навч. л-ри, 2007. – 488с.

77. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк. – 5-те вид. перероб. та допов. – Київ: КНЕУ, 2005. – 286 с.

78. Пономарьов І. Ф. Прогнозування і планування показників фінансового стану платоспроможності підприємства / І. Ф. Пономарьов, О. А. Легченко // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2008. – № 3. – С. 65-75.

79. Приб К. А. Діагностика в системі управління : навч. посібник / К. А. Приб, Н. І. Патика. – Київ : «Центр учбової літератури», 2016. – 432с.

80. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Електронний ресурс] : Закон України від 14 трав. 1992 р. № 2343-XII: станом на 1 жовт. 2019 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

81. Про внесення змін до Порядку проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій [Електронний ресурс]: наказ Мінфіну України від 22.10.2009 р.. – Режим доступу: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2009_10_22/an/131/RE17109.html.

82. Ручинський О. С. Напрямки вдосконалення платоспроможності підприємства / О. С. Ручинський, С. О. Клименко // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2014. – Вип. 11(2). – С. 310-316.

83. Соколова Е. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / Е. Соколова, Г. Чернявська // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія : Економіка і управління. – 2016. – Вип. 35. – С. 330-338.
84. Стасюк Л. Аналіз показників ліквідності і платоспроможності на прикладі ПАТ "ХЗКПУ "Пригма-Прес" / Л. Стасюк // Галицький економічний вісник. – 2014. – № 1. – С. 154-161.
85. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз: навчальний посібник / Н. В. Тарасенко. – 3-тє видання, переробл. – Львів: "Новий світ-2000", 2004. – 344 с.
86. Уткин Э. И. Финансовый менеджмент: учебник для вузов / Э. И. Уткин. – Москва : Издательство «Зеркало», 1998. – 320с.
87. Федорович Р. В. Економічний аналіз : навчальний посібник / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль: Астон, 2010. – 624 с.
88. Фінансове забезпечення розвитку підприємств: монографія / [І. О. Бланк, Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Г. В. Ситник, Л. Л. Стасюк]; за ред. І. О. Бланка. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ: 2011. – 343с.
89. Харрингтон Г. Управление качеством в американских корпорациях / Харрингтон Г. – Москва, 1989. – 452с.
90. Хелферт Э. Техника финансового анализа: путь к созданию стоимости бизнеса / Э. Хелферт; [пер. с англ. В. Дмитриева, Т. Карасевич, Е. Петрова]. -[10-е изд.]. – Санкт-Петербург: ПИТЕР, 2003. – 640 с.
91. Чевганова В. Я. Методичні підходи до аналізу можливості відновлення платоспроможності підприємств / В. Я. Чевганова, І. Б. Чичкало-Кондрацька // Фінанси та кредит. – 2003 – № 4 (22). – С. 30-36.
92. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа: уч. пособие / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – Москва: Инфра-М, 2002. – 208с.

93. Шмельова В. В. Пріоритетні заходи з підвищення фінансової стійкості підприємств агропромислового сектору України / В. В. Шмельова // Агросвіт. – 2016 . – №6. – С. 38-45.
94. Щербатих Д. В. Аналіз показників платоспроможності на підприємствах машинобудування в Черкаській області / Д. В. Щербатих // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2012. – Вип. 30(1). – С. 194-197.
95. Ярошевська О. В. Методи оцінки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства / О. В. Ярошевська // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. – 2013. – №6. – С. 175-193.
96. Altman E. I. Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // Journal of Finance. – 1968. – September. – P. 589–609.
97. Springate Gordon L.V. Predicting the Possibility of failure in a Canadian Firm. Unpublished M.B.A. Research Project, Simon Fraser University, In. Insolvency prediction, E. Sands & Associates Inc. – January. – 1978. – P. 230 – 239.